

Határzár, népvándorlás Szerbiában

Július 13-án, reggel, amikor ezek a sorok íródnak, megkezdte a próbakerítés felépítését Magyarország a magyar–szerb határnál, Mórahalomnál. Egyelőre egy 150 méter hosszúságú mintaszakasza épül, de Szíjjártó Péter magyar külgazdasági és külügyminiszter június 17-ei bejelentése szerint Magyarország 175 kilométeres déli határát hamarosan 4 méter magas kerítéssel zárják le.

Szerbiában a politikusok eltérően vélekednek a határzáról. A belgrádi szerb politikus ellenzi a drótkerítést. Ezt már a bejelentéskor is egyértelművé tette a szerb kormány, akárcsak a július elsejei magyar–szerb együttes kormányülésen. Pásztor István, a legnagyobb vajdasági magyar párt, a Vajdasági Magyar Szövetség vezetője ugyanakkor többször hangsúlyozta: Magyarországnak joga van határzárát építeni a szerbiai szakaszon, hogy megfékezze az illegális átlépők áradatát. Szerinte fenntarthatatlan a mostani helyzet, s a migránsválság szempontjából rendezni kell a macedón határon uralkodó helyzetet.

A migránsok ugyanis Törökországból Görögországba tengeren, majd onnan Macedónián és Szerbián keresztül szárazföldön érkeznek egészen Magyarorszáig, az Európai Unió kapujáig. Naponta 800–1000 migráns érkezik a szerb–macedón határhoz Presevo, így itt 300 menekültet befogadó központot voltak kénytelenek nyitni. Pedig ugyanitt június 29-e óta közösen járőröznek a magyar és a szerb határőrizeti szervek. A magyar és a szerb rendőrség közös műveletet dolgozott ki az Európai Uniót kívüli országokból érkező illegális migráció felerősödésére reagálva. A tíz magyar ór minden éjjel több száz határsértő mozgásáról informálja a

szerb főhadiszállást – írta a magyarországi Zsaru magazin.

Ennek ellenére azonban tömegesen érkeznek az illegális határátlépők, jó jövedelemforrást jelentve az embercsempészeknek. Egyes források tudni vélik, hogy nemcsak az élelmes kisemberek használják ki a helyzetet...

A menekültek (migránsok, illegális határátlépők, gazdasági bevándorlók, a legújabb népvándorlási hullám – sok elnevezéssel illetik őket) a macedón–szerb határtól gyalog, busszal, vonattal vagy taxival érkeznek Észak-Vajdaságba, többségükben a magyarok által tömegesen lakott Szabadkára és Magyarakanizsára.

Az itt élők különbözőképpen reagálnak rájuk. Sokan sajnálják őket, mások félnak, betegségtől, incidensektől tartanak. Egyesek támogatják, segítik őket, Szabadkán az elmúlt hétvégén például az Afganisztánból, Szíriából, Irakból és egyéb, háború sújtotta területekről menekülő, ideiglenes vendégek számára vízet és élelmet gyűjtött egy civil szervezet, megint mások visszaélnék a helyzetükkel: kirabolják, bántalmazzák őket, vagy busásan megfizetnek egy-egy szolgáltatást.

Szerbiában eddig 45 ezer illegális bevándorló kért menekültügyi státust, szakértők szerint viszont számuk az év végére elérheti akár a százszázat is. A gazdaság egy cseppet sem mondható országnak egy-egy menekült napi ellátása 9–12 euróba kerül, azaz havonta 270–360 euróba. Összehasonlításként: ennyi havi fizetés visz haza egy jól kereső ember Szerbiában, egy négyfős család költségvetéséből pedig, ha mindkét szülő keres, egy főre még fele-enyi sem futja naponta.

FEHÉR MÁRTA

Időspirál

NÉPVÁNDORLÁS MAGYARORSZÁGON

Az EU, s nem kevés nyugati média értetlenséggel fogadta a magyar kormány azon elhatározását, hogy a határsértők megfékezésére biztonsági határzár felépítését rendelte el a 175 km hosszú szerb–magyar határon. A munkálatokat július 13-án kezdték el s a tervek szerint augusztus 31-ig fejezik be.

(Tudósítónktól) Magyarországon a nyári politikai uborkaszezon váratlanul izgalmassá vált. Az Európára nehezedő menekülthullám nem elhanyagolható része Szerbián és Magyarországon keresztül igyekszik Nyugat felé. A magyar kormány nem habozott és – látva az európai szervezetek lassú reakcióját – kilátásba helyezte az ún. genfi konvenció felfüggesztését, heves reakciókat kiváltva ezzel Ausztriában és Európa egészében. Óvatos meghátrálást követően a kormány a déli határokon felépítendő kerítéssel próbál gátat szabni a zöldhatáron törvénytelenül átözönlő menekültáradatnak. Mint oly sokszor korábban, a lehető legrosszabb irányt vették az események: a legszorosabb értelemben vett pártpolitikai kérdéssé vált a menekültek helyzetének kezelése Magyarországon.

Rogán Antal, a Fidesz frakcióvezetője már júniusban kijelentette, olyan mértékben megnőtt az illegális határátlépők száma, hogy ez már nem bevándorlás, hanem népvándorlás. Azzal érvelt, hogy 2012-höz képest tavaly több mint 20-szorosára nőtt az illegális határátlépők száma, s az első felvétel tendenciáját nézve, 43 ezerrel 120 ezerre nőhet azok száma, akik törvénytelenül próbálják átlépni a határt. Európában is hasonló a helyzet, és az így elindult népvándorlási hullám kezelésére az unió országainak eddigi módszerei alkalmatlanok. Számítani kell arra, hogy 15 ezer fő felett van azok száma, akiket Németország és Ausztria szeretne visszaküldeni. Ha nincs közös megoldás, akkor Magyarországnak meg kell védenie saját és Európa közös határát.

Az MSZP szerint a probléma nem bevándorlási, hanem menekültügyi kérdés. Az ellenzéki párt minden olyan javaslatot támogat, amely a magyar emberek biztonságát erősíti, a menedékkérőket pedig emberként kezeli, azaz európai polgárhoz méltó elbánást biztosít számukra. Az MSZP mindig utal arra, hogy – gazdasági megfontolásból – sok magyar állampolgár is az EU-ban vállal munkát. Honfitársaink tíz- és száz-ezreihez hasonlóan a határainkhoz érkezők tízezrei is Nyugat-Európába tartanak – hangoztatja. Az EU területén tartózkodni azonban csak szigorú feltételekkel lehet. Kell hozzá fix megélhetés, állandó lakás, még egészségügyi ellátásra való jogosultság is. Mivel a menekültek üldözöttek (általában háború miatt) kényszerülnek hazájuk elhagyására, a nemzetközi jog szerint védelem illeti meg őket. Végezetül az MSZP – és a többi ellenzéki párt is – a FIDESZ gonosz kommunikációs offenzíváját látja a népvándorlási probléma tálatásában. Nagy különbség van gazdasági bevándorló és menedékkérő között – hangoztatja az ellenzék. A két fogalom összemosása „a Fidesz sunyi kommunikációjának lényege”. A menekültkérdés e szerint nem gazdasági, hanem humanitárius probléma.

Egy liberális blog bejegyzés még ennél is tovább ment: „Itt [i. Magyarországon] a sok elhagyott falu, üres házak, kertek. Nem lehetne akár kísérleti jelleggel egy időre letelepíteni ezeket a családokat? Akik eddig is a földből éltek, emboldogulnának és ha kicsikkel jöttek, nyilván nem rombolni akar [sic!] hanem felnevelni a gyerekeit és élni nyugalomban. Kinek lehetne ezt az ötletet bedobni? Vagy alaphoz hamvába holt gondolat?” A Der Standard nemrégiben lelkendező cikkben számolt be a „Migráns Szolidaritás” nevű civil kezdeményezésről,

amelynek tagjai étellel, itallal, ruhával és tanácsokkal segítik a határokat illegálisan átlépő menekülteket. Kékesi Márk, a szervezet egyik alapítója, az utóbbi hetek kormányellenes megmozdulásainak ismert alakja (netadó, plakátrongálás stb.), a másik „pártsemleges” főszervező, Szalai Balázs, az Átlátás Oktatás újságírója, szintén nem kormánytámogató beállítottságáról híres. Ők tehát a civilek.

A menekültek jelentős része háborús válságövezetből érkezik. Ilyen például Szíria, ahol 11 millió embernek kellett elhagynia az otthonát. 7 millióan az országhatáron belül találtak maguknak menedéket, kb. 3 és fél milliónyian pedig a Szíriával szomszédos országokban. 500 ezer ember viszont útra kelt, hogy Európában leljen új hazára. Az európai reakciók – a válság méretéhez és súlyához képest – lassúak és elégtelenek. Ugyanakkor valami mégis elkezdődött, gondolok itt a menekültek elosztására vagy az osztrák–magyar–szerb belügyi együttműködésre. Még nem dőlt el, hogy a tagállamok mindegyike izolációval és kényszerintézkedéssel vagy pedig – ami logikus lenne – a globális kihívásra globális válasszal reagál-e.

Elméleti szinten az állami vezetők felelőssége nemzetállami, nemzetközi és humanitárius szinten jelenik meg. A nemzetállami felelősség nem engedi, hogy szabályozás és ellenőrzés nélkül engedjék be a menedékkérőket. Ez ugyanis az adott európai értékeket lerombolva és az életszínvonalat veszélyeztetve súlyos társadalmi feszültségekhez, súlyosabb esetben a nagyállami ellátórendszerek összeomlásához vezethetne. Az állami vezetők nemzetközi felelőssége az adott országok gazdasági-politikai súlyával arányosan változik. Lényegében a nagyhatalmaktól egyáltalán nem függetlenül kiemelt konfliktusok helyszínén segíteniük kell a helyzet normalizálódását és a humanitárius katasztrófa elhárítását. Ez már átvezet a harmadik területre. Az állami vezetők kötelesek lennének – szintén országuk gazdasági-politikai súlyának megfelelően – segíteni a menekülteknek.

Ezzel kapcsolatban is sok a zavaros politikai jelszó a mai Magyarországon. „Vasfüggöny”, „fal” stb. stb. Először is, mindenki átlépheti a magyar határt, aki érvényes úti okmányokkal érkezik a határátkelőkhöz. Másodsor, súlyos biztonságpolitikai következményei lennének, ha ellenőrizetlenül, az uniói jogszabályokat mellőzve engednék be több százezer menekültet, amint azt néhány uniói ország teszi. Harmadsor, nehéz-eletget tenni a humanitárius szempontoknak, amikor a menekülttáborok már megteltek és az ország nem képes több embert fogadni, a nemzetközi embercsempész-hálózatokat pedig még mindig nem tudták felszámolni.

2015. június 30-án, Debrecenben, két menekült keveredett vitába egy megtaposott Korán miatt. Hamarosan zavargások törtek ki a túlszűfolt menekülteket befogadó állomáson. A rendőrségnek könnygázt is be kellett vetnie, hogy helyreálljon a rend. Az összetűzés, amelyben több százan vettek részt, nem sokkal délután két óra után kezdődött. A konfliktusba később több száz migráns is bekapcsolódott, majd többen kitértek a táborból és a közeli buszfordulóban és a 471-es úton randalíroztak. A police.hu azt írta, hogy a menedékkérők kukákat borogattak és gyűjtöttek fel, és több járművet is megromlaltak, és felharsant az „Allah akbar” csatkiáltás is. A rendet ugyan hamar sikerült helyreállítani, a következtetéseket azonban mindenképpen le kell vonni. Magyarország akkora és olyan mértékű terheket képes elvállalni, amit az ország gazdasági és politikai súlya lehetővé tesz. Többet tenni felelőtlennek lenne, kevesebbet pedig embertelenség.

Hol volt, hol nem volt... Osztrák menekültpolitika

Osztrák migrációs és menekültügyi politika? Hát ilyen is létezik? Igen, Magyarország közép-pontba kerülésével Ausztriának sikerült olyasvalamit produkálnia, amit plútónyi távolságból még politikának is lehetne nevezni.

„Így fogadja Bécs a migráns magyarokat” – ezzel a címmel látta el a napokban a „Napi” nevű napilap egy cikkét, amely Ausztria fővárosának „idegenbírást” vizsgálja. A történelmi tényállítás így hangzik: „Bécs az elmúlt 25 évben befelé forduló városból nemzetközi központtá változott nem kis részben annak a több százezer külföldinek köszönhetően, akik az osztrák fővárosba ingáznak dolgozni.” És tovább: „A magyarokat nem kell emlékeztetni arra, hogy a határok megnyitása után bevásárlóutazók tízezrei keltek útra hétről hétre az osztrák fővárosba.” Ezek nyomán „elképesztő változások vették kezdetüket”, Bécs lakossága nem egészen 25 év alatt, 2014-ig 18 százalékkal, 1,76 millióra ugrott. „A városvezetés becslése szerint naponta több mint 200 ezer ember ingázik Bécsbe Csehországból, Szlovákiából és Magyarországról, illetve a szomszédos régiókból, Alsó-Ausztriából és Burgenlandból” – írja a „Napi”.

De hát Bécs nem Ausztria, a befogadóképesség helyről helyre nagyon változó. Csak 60 kilométerre van a fővárostól Wiener Neustadt (Bécs-újhely), ahol július végén egy 18 és 20 év közötti fiatal ember rasszista indíttatású támadást indított menekültek ellen. Az autót azért kérték kölcsön egyikük nagyszülőjétől, hogy „menekültekre vadásszanak”. A menekültek elleni gyűlölet és a menekültpolitikával kapcsolatos elégedetlenség motiválta őket – mondta Erich Habitzl, az ügyészség szóvivője. Még szerencse, hogy úgynevezett airosoft fegyver került a kezükbe, amely „csak” súlyos sérüléseket okoz. Kifejezetten az ellen is akartak tiltakozni, hogy június közepé óta a városi Arena Nova csarnokban 250 menekültet szállásolnak el.

Pedig július 20-a óta jó kilátása volt Wiener Neustadtnak, hogy megszabadul a menekültektől az új migrációs elosztási rendszer segítségével. Ezek szerint Ausztriában hat új elosztóközpontot létesítenek, a most 4000 embert ellátó Bécs melletti traiskircheni tábor tehermentesítésére. Az új központok: egy Innsbrucknál létesítendő konténerfalú, egy-egy központ Bécs

9. kerületében, valamint a felső-osztriai Bad Kreuzenél, a stájerországi Fehring-i kaszárnya és két volt üdülő: a Salzburg-közei Kobenzl és a karintiai Ossiach. A döntés elsősorban az utóbbi tóparti városkában váltott ki helyi tiltakozásokat.

Meg persze Bösön. Hogyhogy? Bizony, Johanna Mikl-Leitner osztrák és Robert Kalinák szlovák belügyminiszter egyezményt kötött, mely szerint a dunaerőműről elhíresült csallóközi község az egykori munkásszállóban 500 személyt helyez el Traiskirchenből. Mihelyt valaki elnyeri a menedékkérel státust és távozik, a helyére új menedékkérő kerül.

Már az elosztóközpontok létesítése is nagy tett az osztrák belügyminiszter-asszony részéről. Mikl-Leitner az utóbbi években ugyanis nem arról híresült el, hogy nagy energiával emlékeztette volna a kilenc tartományt köteleességük teljesítésére – az EU felbredése a segítségére volt. Talán azért mert kikezdeni a civil szervezetekkel és emberjogi harcosokkal is.

Nem biztos, mondta, hogy ilyen sok menekültnél figyelembe kellene venni azt, hogy a közepben legyen élelmiszerbolt, vagy hogy tíz menekültre jusson egy mellék- és tisztálkodó helyiség. A nachrichten.at ausztriai hírportálnak adott interjúban más „egyszerűsítésként” egyebek között azt javasolta, hogy egyedülálló ifjakat öt- helyett hatágyas szobában is elhelyezhessenek. És újságírói kérdésre azt is elmondta: Magyarország önálló döntése volt, hogy a szerbiai határra kerítést épít, ő a határ védelme érdekében inkább az ott szolgálatot teljesítők számát emelné meg.

Ezzel Mikl-Leitner szöges ellentétbe kerülhetett (volna) néppárti kollégájával, Sebastian Kurz külügyminiszterrel, aki elfogadhatatlannak nevezte, hogy Magyarország felfüggesztette a dublini egyezményt, vagyis migránsok visszafogadását más uniói országokból. De Mikl-Leitner és Kurz már csak azért sem került túl nagy ellentétbe, mert a két miniszterium közösen szólított fel az Európai Bizottságot, vizsgálja meg a kötelezettségességi eljárás lehetőségét Magyarországon. De úgysem volt hosszas vita Bécsben, mert egyik miniszter sem mondta, hogy Ausztria az eddigiekénél nagyobb arányban küldene

Folytatás a 2. oldalon

Határok nélkül

Népesedési mutatók Burgenlandból

A legújabb felmérések szerint (Statistik Austria) egyenletlen fejlődés mutatkozik a volt Moson-Sopron és Vas megye nyugati részét képező tartományban. Ezzel kapcsolatosan nem árt utalni arra, hogy 1920-ban – mielőtt ez a terület osztrák tartományként került volna Ausztriához, az utolsó magyar népszámlálás 295.137 lakost mutatott ki, míg a legújabb adatok szerint 2005-ben 278.032, 2015-ben pedig 288.356 ember lakta a hét kerületből álló tartományt. Már csak a számadatok is több kérdést vetnek fel: hogyan lehet az, hogy 95 év után sem érte el a lakosság száma az 1920-as nagyságrendet, ellenben az utolsó tíz évben – igaz, ez sem úti meg az 1920. évi létszámot, legalább csekély, összesen 10.324, vagy 3,71% szaporulat mutatható ki.

Ez a szerény gyarapodás teljesen egyenletlenül oszlik meg kerületenként: három kerület, Kismarton, Nezsider, Nagymarton adatai nagyban hozzájárultak a fellendüléshez (Nezsiderkerületben 10,6%, Kismartonban 9,8%, Nagymartonban 5,3%, emelkedés mutatható ki), három kerületben: Gyanafalva 3,7%-kal, Németújvár 2,2%-kal, Felsőpulya 0,4%-kal csökkent a népesség. Egyfajta tömörülés egyöntetűen a három északi kerületben mutatható

ki, ellenben a közép-burgenlandi Felsőpulyával kezdődően kedvezőtlenül alakul a déli kerületek népessége. Felsőőr 1,0%-os többlete legfeljebb kivétel a szabály alól.

Felsőpulyát kiemelve a kerület 28 önkormányzatából 16-ban kedvezőtlenül alakult a népesség száma az utóbbi tíz évben. Közülük külön említendő Szabadbáránd 8,29%, Alsópulya 7,28%, Borosd 5,50% és Füles 5,15% fogyással. Mind a négy horvát nyelvű település (volt). Az örvendetes 17,72%-os emelkedést mutató Császárfalu ugyan szintén horvát nyelvű volt, mára azonban – a plébános szerint – a helyi lakosok egyre kisebb mértékben élnek a horvát nyelven. Mind Füles, mind pedig Borosd polgármestere egyöntetűen a helyi kereseti lehetőségek hiányára (elváándorlás), ill a születési számok csökkenésére vezetik vissza az okokat. A halálozások száma felülmúlja a születéseket, a kiöregedés általános jelenségnek mondható.

Idevág a szintén horvát Ligvánd esete: a közgazdászilag Füleshez tartozó Ligvánd elemi iskolájának a 2014/15-ös tanévben már csak három tanulója volt, az új tanévre egyetlen tanuló sem íratott be a szülők, s ennek következtében az iskola (átmenetileg) bezárta kapuit.

Népességi adatok Szlovákiából

2014-ben 5.421.349 volt a lakosság száma, amely legmagasabb az önálló Szlovák Köztársaság megalakulása (1993) óta – köztelte Ludmila Benkovicová, a Szlovák Statisztikai Hivatal elnöke. Arról is beszámolt, hogy a nők 51,3 százalékkal továbbra is többségben vannak. Az átlagos életkoruk 41,4, a férfiaké pedig 38,2. Mégis tovább folytatódik a lakosság elöregedése.

Tavaly 55.033 újszülött jött a világra, 210-zel több mint 2013-ban. Az elhunytak száma 51.346 volt, ami az előző esztendőhöz képest 743-mal kevesebb. Szlovákiában a nők átlagosan 80 évig, a férfiak 73 évig élnek. Legtöbben szív-és érrendszeri betegségben, valamint rákban hunynak el. 2014-ben lényegesen növekedett a közlekedési balesetekben meghaltak száma.

Az elmúlt esztendőben 26.737 házasságot

kötöttek, kevesebbet, mint 2013-ban, viszont többen élnek élettársi kapcsolatban. Száz házasságra tavaly 39 válás jutott, amely 2008 óta évről évre csökken. Szlovákiában tavaly 1.713 külföldi telepedett le, a legtöbben Csehországból, Nagy-Britanniából, Magyarországról és Ausztriából. Velük együtt 5400 személlyel nőtt tavaly a lakosság lélekszáma. Az elvándoroltak száma 3600 volt.

Szlovákia lakosságának nemzetiségi összetételét legutóbb a 2011-ben megtartott népszámláláson vizsgálták, amely szerint tíz év alatt 62 ezer fővel, az összlakossághoz képest pedig 9,7-ről 8,5 százalékra csökkent a magyarok száma, illetve aránya. 2001-ben 520 528-an, tíz évvel később pedig 458.467-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek.

Hol volt, hol nem volt... Osztrák menekültpolitika

Folytatás az 1. oldalról

vissza olyan migránst, aki Magyarországról – úgynevezett biztonságos országból – jött.

Közben nemcsak a dublini egyezményt állították vissza, hanem két többoldalú együttműködést is kötöttek. Egyrészt Ausztria, Magyarország és Szerbia közös járőrszolgálatba kezd a magyar-szerb és a szerb-macedón határon, ahonnan a legtöbb migráns indul Európába. Másrészt német részvétellel adatbázist készítenek a migránsokról. Ez sem értelmetlen dolog – utána már nem lehet különböző dimenziókról beszélni.

De térjünk vissza az ausztriai helyzethez, amely egyáltalán nem könnyű. Tavaly 28 ezer menekültkérelmet nyújtottak be Ausztriában, ezekből kilencet fogadtak el. A külügyminisztérium legújabb számítása szerint idén 80 ezer kérelem várható. Tehát nem lepett meg senkit, hogy a bécsi kormány megerősítene az osztrák-magyar határ védelmét. Az intézkedés része egy embercsempészet elleni ötpontos programnak, amely a vonatok ellenőrzését, a nyomozók számának növelését, a csempészek büntetésének szigorítását és speciális szakértő ügyészek alkalmazását is tartalmazza. Már tárgyalnak is a magyarokkal, hogy melyik oldal milyen lépéseket fog tenni.

Egyelőre Ausztria példamutató politikát folytat – legalább is magyar újságok szerint, melyek a „Die Presse” című osztrák napilapot idézték: Ingyenes úszásoktatást szerveznek a migrán-

soknak Bécsben, mivel a végzetes vízi balesetek elszenvedői leggyakrabban közülük kerülnek ki. A lap arról is beszámolt, hogy a kiskorú menekültek integrációján dolgoznak a bécsi Erdbergben található befogadóközpontban, ahol jelenleg csaknem 270 kísérő nélküli gyermek kapott szállást.

Az integrációs és külügyminisztérium jelentése szerint nyelvtanítással és munkaerő-piaci lehetőségekkel integrálnák a menekülteket Ausztriában. Ez persze csak azokra érvényes, akik már menedékkérelmet kaptak. De egy lépés a jó irányba, habár az ellenzék ezt másképp látja. A Zöldek szerint el kell kerülni, hogy „gettósztyálok” jöjjenek létre, ezért már a menekülteljárás kezdetekor lehetőséget kell biztosítani nyelvtanfolyamokra. A szintén ellenzéki Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) a kormány kudarcáról beszélt és szociális juttatások elvonását szorgalmazta a menekültektől.

Ezen a ponton hadd idézzük meg egyszer a „Napi” cikkét, mely szerint a majdnem rózsás bécsi helyzeten gyökeresen változtathat, „ha az októberben esedékes helyhatósági választásokat a radikális jobboldali Szabadságpárt nyeri meg”. Az már csak ráadás, hogy „akkor a multikulturális osztrák főváros migránsai, köztük a magyarok is összetűzésbe kerülhetnek az idegeneket nem igazán kedvelő, új városvezetéssel.”

Akkor hova lehet kivándorolni?

MARTOS PÉTER

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2015/3. számában közzétett 84.943,34 euró összeg 2015. július 25-ig az alábbi hozzájárulásokkal növekedett:

BERKENHOFF Teri	20,00	SZEGŐ János	30,00
		Összesen	50,00

A támogatások eddig befolyt teljes összege 84.993,34 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, mely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a „Bécsi Magyar Iskolának” is otthonul szolgál.

Mag. Hollós József elnök, Albert László főtítkárs, Dr. Seidler Andrea pénztáros

További támogatások az alábbi bankfolyószámlára utalhatók át: P.S.K., A1010 Wien, Georg Coch-Paltz 1, Bankleitzahl/Bankirányítószám 60000, Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, kontószám 7255731. IBAN AT55 6000 0000 0725 5731 BIC OPSKATWW

Tanévkezdés a Bécsi Magyar Iskolában

Az 1987 szeptemberében indult Bécsi Magyar Iskola 2015. szeptember 12-én szombaton, 14 órai kezdettel ünnepélyes keretek között nyitja meg 28. tanévet.

Az iskola vezetői és pedagógusai szeretettel hívnak a rendezvényre minden eddigi tanuló és új gyereket és fiatal családjukkal együtt.

A 2015/16-os tanévben folytatódnak a korábbi tanfolyamok:

a magyar nyelv- és irodalomórák a 6–18 évesek,

az óvoda és a baba-mama csevegő pedig a kisebbek számára.

Kínálatunkat újabb tanfolyamokkal, workshopokkal és szabadidős programokkal bővítjük, ezek közé tartozik az ovis torna, a vadregényes délutánok kicsiknek és nagyoknak, honismereti és zenei foglalkozások, valamint a bécsi séták sorozata.

Az új tanévben sem maradnak el állandó rendezvényeink:

a karácsonyi ünnep, a szavalóverseny és a majális.

A tanítás szeptember harmadik hetében kezdődik.

Bízunk benne, hogy a pedagógusok, tanítványok és a szülők

közösségi összetartása tovább fog erősödni.

Szeretettel vár mindenkit az évnytóra

a BMI csapata

RÁKÓCZIRA EMLÉKEZNEK A KÜLFÖLDI MAGYAR CSERKÉSZEK Közel 700 cserkészt várnak az idei Jubileumi Nagytáborba

MORRIS PLAINS, NEW JERSEY, USA, 2015. július 1. – Idén, augusztus 6–16. között, közel 700 magyar cserkész vesz részt a Külföldi Magyar Cserkészsövetség (KMCSSZ) öt évente megrendezésre kerülő Jubileumi Nagytáboron, a Fillmore, New York-ban található Sík Sándor Cserkészparkban. Az idei év két fontos évforduló is jelez: az 1910-ben alapított magyar cserkészlet 105. évfordulóját, illetve a kommunista kormány által betiltott Szövetség külföldi újjáalakulásának 70. évfordulóját.

A magyar cserkészek nagyrészt az Egyesült Államokból és Kanadából érkeznek, de jönnek Ausztráliából, Argentínából, Brazíliából, Németországból, valamint a Kárpát-medencéből: Kárpátaljáról, Erdélyből, Felvidékről, Vajdaságból és persze Magyarországról is. Említésre méltó, hogy az újonnan alakuló magyar kolóniákból is érkeznek majd cserkészek Sarasota, Floridából; Las Vegas, Nevadából; és Portland, Oregonból.

Az idei tábor keretmeséje Mikszáth Kálmán 'A két koldusdiák' című regénye. A Jubilitábor célja egy táborozás, amelynek során a résztvevők más városokban és más földrészekén élő magyar cserkészekkel ismerkedhetnek, átértve II. Rákóczi Ferenc korszakának főbb jellemzőit: a falusi életet, a török hódoltság elmúltával érzett szabadságvágyat, a szolgálatot és a nemzeti tudat építését.

Szentkirályi Endrétől, a Jubilitábor parancsnokától megtudtuk, hogy bőven van munka és kihívás egy ilyen nagyszabású tábor megszervezésével: „Számomra a legnagyobb kihívás a Jubilitábor parancsnokaként az, hogy a sok, apró kis részletet koordináljam és jó időbeosztással biztosítsak jó programot, és egyben megfelelőjünk New York állam egészségügyi követelményeinek is, valamint meglegyenek az anyagi feltételek és minden cserkész pozitív tábori élménnyel távozzon.”

Ahogy múlnak az évek, a cserkészek is haladnak a korról és ez az idei Jubilitáborban is érezhető lesz. Az idei évi Jubilitábor parancsnokától megtudtuk, hogy „Idén profi filmesek és riporterek adnak hírt a táborról, és lesz Rákóczi Cserkész Rádió hírközlés is, amelyet a szülők hallgathatnak naponta a tábor alatt reggel 8 órakor és délután 5 órakor, munkába menet és jövet. Többféle konyha is lesz, hogy az ételallergiákból fakadó gondokat megelőzzük. A záró hétvégen pedig egy óriási lakodalmos lesz, 1000 cserkész és vendég részvételével, élő népzenevel és táncmulatsággal, melynek keretei között megünnepeljük Esze Tamás esküvőjét — ha a labancok nem támadnak meg! De az alap gondolat a régi cserkész tábor, amelyben megismerik a gyerekek a magyar történelmet, a természetet, és az egymás iránti törődést és a közösségépítés alapjait.”

GULDEN JULIANNÁ, sajtófőnök

Genersich János emléktáblát avattak Bécs-Józsefvárosban

Június 8-án Genersich János/ Johann Genersich utolsó bécsi lakhelyén, a Florianigasse 36. sz. alatt, ünnepélyes keretek között leleplezésre került a szépséges evangélikus tanár, történész, író tiszteletére elhelyezett emléktábla.

Az eseményen Perényi János magyar nagykövet, Juraj Machac szlovák nagykövet, Miroslav Peringnáth Késmárk alpolgármestere, Makoviczky József a Genersich Alapítvány képviselője, Karl W. Schwarz a Kancellária tanácsosa és a Bécsi Egyetem Evangélikus Teológiai Fakultásának professzora, valamint Prof. Dr. Michael Bünker evangélikus püspök vett részt. Jelen voltak továbbá a Genersich család tagjai csakúgy, mint az Ausztriai Magyar Evangélikus Gyülekezet.

Az emléktábla gondolata 2012 májusában Bécsben a Szepesség 19. század eleji kultúrtörténetéről – magyar-szlovák-osztrák közreműködéssel – rendezett konferencián is felmerült. Ez a tanácskozás akkor a Collegium Hungaricum, a Szlovák Kulturális Intézet, a Duna-Kárpátok Térség Egyháztörténeti Intézet valamint a Genersich Antal Alapítvány összefogásával jött létre. Ezt megelőzően Johann Genersich születésének 250. évfordulójára 2011 októberében Késmárkon rendeztek nemzetközi tudományos konferenciát, melynek keretében szülőhazán emléktáblát helyeztek el a három Genersich fivér tiszteletére.

Az emléktábla-avatást követően a Magyar Nagykövetség márványtermében beszédekkel folytatódott a megemlékezés. Kiemelhető Schwarz professzor beszéde, amelyben képet festett Genersich életéről. Genersich János 1761-ben született Késmárkon, de családfáját a

15. századig vissza lehet vezetni. Bátyja, Christian természettudós, történész, evangélikus pap, öccse Samuel orvos és botanikus volt. Johann tanulmányait a debreceni református kollégiumban kezdte, majd a pozsonyi evangélikus líceum diákja és 1782–1785-ig a jénai egyetem hallgatója. 1788-tól a késmárki evangélikus líceum tanára volt. Filozófiát, filológiát és történelmet tanított 33 éven át, sőt még 2 évig a líceum rektora is volt. 1821-ben kinevezték Bécsbe; a ma is működő protestáns teológiai akadémián egyháztörténetet és egyházjogot tanított. Kiemelkedő történeti művek, tankönyvek, valamint ifjúsági irodalom szerzője. Bécsben halt meg 1823-ban.

Genersich János személye fontos összekötő kapocs a magyar-osztrák-szlovák nemzetek között.

ANDORKA HANNA

KÉTSOROSOK

Miért jobb az Alzheimer kór a Parkinson kórnál?

- Inkább felejtsem el kifizetni a sörömet, minthogy kilötyögtessem.

Melyik hely a legveszélyesebb a világon?

- Az ágy, hiszen ott hal meg a lakosság 80%-a.

Miért tévednek kevesebbet az állatok?

- Mert tévedni emberi dolog.

Beküldte: dr. Birtalan Iván

MAGYAR ÖRÖKSÉG NYUGATON

A hazába visszaáramló erő

Az utóbbi évek gyors, hőkentő, majd fájdalmas változásain töprengve, akár naponta idézhetnénk Berzsenyi Dániel találó szavait: „Forr a világ bús tengere, ó magyar.” Valóban alakul, örvénylik körülöttünk a világ. Változásait tapasztaljuk, vagy éppen szenvedjük. Magyarságunk összefüggésében is így van ez. A pozitív benne talán az, hogy minden fájdalom ellenére is egymásra hatóvá vált a világban bárhol lévő magyar sorskérdés. Szétszórtságunk minőséget előhívó feladattá vált.

Egy hozzánk hasonló kis nép, ha akarja és tudja vállalni, egyértelműen minőségre predestinált. Ezt a Németh László gondolatot ébren kell tartanunk. Számvétést kell végeznünk a magyarság sorskérdéseivel kapcsolatban. Ezért anyagi és szellemi javaink felderítése, számbavétele és megőrzése sürgősségi feladattá vált. Hovatovább számolnunk kell azzal, hogy mindig és mindjobban rászorulunk arra, hogy a világban való jelenlétünk, amennyire lehet, az Anyaországba is visszaáramló erő és értékkincs maradjon. Mert csak magyar hazánk lehet az a katalizátor, ahol összegződik, értékelődik és a világszórnyába visszaplantálódik a magyar érdek, a közössé vált felelősség, az egyseges nemzettudat.

Persze a szétszórtság bizonyos mértéke minden nép számára természetes, és ami fontos: hasznos, pontosabban, hasznossá tehető. Az egészséges ösztönnel rendelkező népek – ebből a sajátos szempontból tanulhatunk a zsidóktól és az örményektől – soha nem feledkeztek meg az érvényesülésnek, önelégülésnek erről a messzebbre tekintő életgyakorlatáról. Mert egy nép történelmi jelenlétét nem csak az szolgálja, amit szűkebb határain belül teljesít. Példaként említem, hogy 1956 analízisét, majd az azt követő magyar kommunista rendszer lebontásához nyújtó segítséget, a rendszert aláaknázó politikai muníciót, a függetlenséget és a nemzettudatot erősítő szamizdat irodalmat a nyugati magyarság végezte el, illetőleg állította össze, lévén egyedül lehetősége ennek megtételére. Ilyen és hasonló példák ismételt előhívhatók történelmünk gazdag tárából. Ezzel az egymásrautaltság és az egymás iránti felelősség példáját kívántam nyújtani, erősíteni és hangsúlyozni.

Meggyőződésem, hogy a világban szétszórt magyarságot, beleértve a nyugati és a hazánkkal határos szórnymagyarságot is, nem lehet megtartani anélkül, hogy ne legyen olyan szellemi hazája, amelyre felnevelhet, amelyhez vonzódnak. De, és erre figyelniünk kell, ez a haza sohasem válik ideális hazává. Belőle annyi a miénk, amennyiért felelősséget érzünk és vállalunk. Ezt pedig nem lehet a tér és idő kategóriáin kívül megélni. Másféleképpen tételesem: nekünk ott, ahol élünk, a magyar összefogást magunkon kell kezdenünk.

A haza tudatában benne van az ósok tisztelete éppúgy, mint egy meghatározott néppel való azonosulás. A haza megfoghatatlan, kitapinthatatlan, elvont fogalom, amely akkor is bennünk élhet, ha sohasem járunk őseink földjén és a tájról, emberekről szerzett

optikus benyomásaink nem formálják bennünk a hazatudatot. Ezt fejezi ki Illyés Gyula *Haza a magasban* című gyönyörű verse.

Kétségtelen, hogy a nyugati emigráció – akarva, akaratlan – nemcsak az anyaország sorsának volt, vagy lett aggodó figyelője, a hazai érdekek és sérelmek külföldi szócsove – különböző szinten és nem mindig egyforma hangerővel – de gondjává vált az elszakított területek magyarságának sorsa is. 56 óta lassan, közöttünk is szinte tudat alatt elterjedt az a felismerés, hogy egy nép akkor válik önmagával azonos közösséggé, tehát akkor beszélhetünk egy nép századokon keresztül megőrzött identitásáról, ha van történelmi tudata, azaz kollektív emlékezete.

Nos, az eddigiekből nyilvánvalóvá válik, hogy a nyugati emigráció – a különböző történelmi hullámokban odakerültek közössége – a történelmi magyarság részének fogta fel magát és mint ilyen fejtette ki tevékenységét, társadalmi, kulturális és egyházi keretek között.

A továbbiakban a nyugati magyarság jövőjéről, problémáiról szövegek. Alaptételként és önmeghatározó kijelentésként, mint csak bennünket érintő tézist említem a mi sajátos helyzetünket. Közhely, hogy minden harmadik magyar a nemzetállam határain kívül él. A határon túli magyarsághoz, a nemzet egyharmadához a nyugati, szórnyban élő magyarok is hozzátartoznak, annak lényeges részét képezik. Egy fontos politikai különbségtétellel: *mi ugyanis nem alkotunk nemzeti kisebbséget*. Bevándorlók vagyunk, akiket semmi sem jogosít nagyobb autonómiára a befogadó országon belül, mint arra, hogy magyarságunkhoz ragaszkodjunk, hogy a befogadó országnak járó állampolgári hűség mellett megőrizzük sajátos magyar kulturális örökségünket, nemzeti szokásainkat, hagyományainkat.

Ami azonban politikailag legmeghatározóbb az az, hogy bármily intenzitással is éljük meg a magyarsághoz való tartozásunkat, azzal azonosítva magunkat, a befogadó ország sohasem élhet azzal a gyanúval, hogy területi vagy bármiféle egyéb veszélyt jelentünk az adott nemzeti társadalomra. Így hát, ha olykor találkozunk is kedvezőtlen előítélettel, ötödik hadoszlopot senki sem lát bennünk.

Ugyanakkor, az érem másik oldalát nézve, a nyugati magyarság nem kényszerül önvédelemre, mint például a felvidéki, erdélyi, kárpátaljai, vagy a vajdasági magyarság, magában rejtve az elkenyelmesedés és az egymásért való felelősség elvi síkra való terelésének veszélyét. Az egyéni magyart Nyugaton nem köti össze az egy tömbben élők társadalmi kohéziója, így hát a magyarsághoz fűződő kapcsolataink megőrzésében és terjesztésében a magyar intézményeknek van nagy szerepük, kiemelten is az egyháziaknak.

A kilencvenes években bekövetkezett rendszerváltó történelmi fordulat után a nyugati világban élő magyarság kétségtelenül bizonyos identitászarvarba került: a magyarországi demokratikus átalakulás és de-

mokratikus jogállam intézményeinek kiépülése, valamint a korábban tilalmas politikai és szellemi értékek szabad érvényesülésének lehetősége mintha megfosztotta volna korábbi történelmi mandátumától az emigrációt.

Mindehhez az is hozzájárult, hogy azok az emigrációs személyiségek, akik évtizedeken keresztül sok áldozatvállalással szervezték a nyugati magyarok mozgalmait és vezették intézményeit, idős korba kerültek, közülük sokan elhunytak. A fiatal generációk, a második és főleg a harmadik nyugati nemzedék pedig az élet természetes rendjének megfelelően jórészt asszimilálódtak azokban a társadalmakban és kultúrákban, amelyek szüleiket 1944-ben, 1948-ban vagy 1956 nagy emigrációs hullámai után befogadták.

A nyugati magyarság az emigráció hosszú éveiben igen sok szellemi értéket halmozott fel. Nagy kérdés, hogy ezeket az értékeket integrálta-e a hazai szellemi élet a rendszerváltás után. Az egykori emigráció írói, művészei közül néhány rangos kitüntetést kapott: Határ Győző, Vásári Tamás és Makkai Ádám Kossuth-díjat, Márai Sándor posztumusz Kossuth-díjat; Gombos Gyula, Borbándi Gyula Széchenyi-díjat, Czizány Lóránt, Kabdebó Tamás, Sárközi Mátyás, Ferdinándy György, Kemenes-Géfin László, meg a párizsi páros: Nagy Pál és Papp Tibor, József Attila-díjjal részesült. Ugyanakkor igen sok olyan magyar író dolgozott a nyugati világban, mint például Cs. Szabó László, Szabó Zoltán és Kutasi Kovács Lajos, akiket elkerült az elismerés, amely Magyarországon viszonylag szerényebb szellemi teljesítménynek is kijárt.

A nyugati magyar folyóiratok nagyobb részének megszűnése komoly veszteség, éspedig nemcsak nyugati veszteség. Ezek a folyóiratok ugyanis bizonyos távlatból és magaslatról kísérték figyelemmel a magyarországi és Kárpát-medencei politikai és szellemi eseményeket, és általában elfogulatlan véleményeknek adtak teret.

Hogyan tovább?

Az a tény, hogy a nemzet életében sorsdöntő fordulat következett be, Magyarországon (is) megbukott a kommunista rendszer és a diktatúrát demokratikus államberendezés váltotta fel, új helyzetet teremtett a világ magyarsága számára is. Míg évtizedeken át az otthon nem létező politikai ellenzék helyettesítése volt az emigráció kötelessége, célja pedig a rendszer lebontása, most szabadon választott, független országgyűlés által megbízott kormány áll hazánk élén. Ezzel el-lenzéki szerepünk módosult. Nem szűnt meg, csak ki-sebbedett, vagy mondhatnám így is: politikai mozgáskörünk vált szűkebbé. Hiszen szabad és demokratikus Magyarországot esetében is elkerülhet, hogy Nyugaton élők a budapesti kormány ellenzékévé váljanak. Megszűnt viszont az a fajta szembenállás és konfliktus, amely a hazai kommunista diktatúra és demokrácia nyugati hívei között létezett az első szabad választásokat megelőző évtizedekben.

A harcos

Ebben az új helyzetben, amely egy velünk történő folyamat része, újra tájékozódni kell. Helyzetünket reálisan felmérni, feladatainkat a szükségletnek megfelelően újra módosítani. A magyar szervezetek vezetőinek világszerte számolniuk kell a tényekkel, az idő múlásával, változó körülményekkel. A rómaiak ősi bölcsessége időtálló: *Tempora mutantur et nos mutamur illis* (az idők változnak, bennük mi is változunk). Különböző képzetlenek lennünk az alkalmazkodásra, átfogó értékelésre és új értelmű cselekvésre.

A teljesség minden igénye nélkül, a további együttgondolkodás, beszélgetés és közös vajudás reményében, tézisszerűen foglalok össze néhány gondolatot.

Mérjük fel a valóságot

Ma már nyilvánvaló, hogy a nyugati magyarságra Magyarországon belpolitikailag szinte alig hárul szerep.

Ha beszűkültek is az emigráns politikai lehetőségek, bő tere kínálkozik a vallási, kulturális és társadalmi tevékenységeknek.

A meglévő, és egyre bővülő hivatalos magyar kultúrintézetekkel való együttműködés.

Mindinkább nyilvánvaló, hogy nem globális világ-szervezet, hanem regionális együttműködés nyújthat segítséget hatékony cselekvéshez.

Segítséget nyújtani ahhoz, hogy a magyarországi változások zaklatott korszakát a megállapodottság és a fokozatos fejlődés nyugalma váltsa fel.

A legfőbb teendő továbbra is a meglévő keretek fenntartása, azoknak elrettel való megtöltése. Helytörténeti összefoglalók megírása.

Veszprémben a "Magyar Napok 2015 – Nyugati magyar diaszpóra" rendezvény-sorozat keretében Kutasi Kovács Lajos életútját bemutató kiállításon elmondott beszéd rövidített változata.

PÁTRAI RÓBERT

ARDAJ LAJOS

Közép-Európa és a Visegrádi Négyek

Befejezés

Visszatérve a **Visegrádi Négyek**hez: belső (érdek)ellentétek is feszítették. Klaus – és a csehek nagy része – a visszanyert szabadsággal Nyugat felé fordult, és nem kívántak közösködni korábbi keleti, „szocialista” partnereikkel; örültek, hogy megszabadultak a nacionalista és arrogáns szlovákoktól és a keleti országrész kisebbségi (magyar, cigány) problémáitól. A Hornkuncze kormány sem törekedett a közép-európai együttműködés elmélyítésére; a mindennel fontosabb kül-biztonság- és gazdaságpolitikai cél a NATO- és EU-csatlakozás feltételeinek megteremtése volt; a megkötött alapszerződés (1995) ellenére súlyosan megterhelte a magyar-szlovák viszonyt a Meciar-SNP-kormány magyarellenes politikája. A kisebbségi kérdés kezelésében sem volt egyetértés: míg a minden „színezű” magyar kormányok küzdöttek a kollektív (nép)csoport jogok elismertetéséért, Lengyelország – a nyugati hatalmakhoz hasonlóan – csak az egyéni jogok biztosítását látta szükségesnek. 1998. a jobbközép pártok kormányra kerülése adott új lendületet a visegrádi együttműködésnek. Azóta rendszeres az állam-és miniszterelnöki, szakminiszteri találkozó, eszmecserék. Az együttműködés nem intézményesült; csupán egy nemzetközi szervezet működik, 2000 júniusától, a pozsonyi székhelyű **Visegrádi Alap**, amelynek feladata „... erősíteni a tagországok együttműködését a kultúra, a tudomány és a kutatás, az oktatás (különösen a felsőoktatás), az ifjúsági cserekapcsolatok és a határmenti kooperációk területén”.¹ Az Alap tekintélyes összeggel, évente 8mrd euróval gazdálkodik.

Roman Kowalski lengyel nagykövet szerint „... kezdetben a lengyelek és a magyarok együtt bontották le a keleti blokkot, később közösen teremtették meg a regionális együttműködés kereteit, végül egyszerre csatlakoztunk a nyugati világ különböző szervezetei-

hez. Sokak megdöbbenésére kiderült, hogy az Európai Unióban is együtt lehetünk jelen.”² Ez az együtt-lét sajnos nem alakított ki olyan hatékony együttműködést az Unióban belül, mint ami megvalósult a Benelux és a skandináv államok esetében.³ A politikai együttműködés helyett kialakulóban van közös katonai egység(ek) felállítására 2016-ig az USA támogatásával, és egyre bővül a négy ország közötti kereskedelmi forgalom, amely elérte az évi 135mrd-ot.

Bármilyen szempontból vizsgáljuk a V4-et, szem előtt kell tartanunk, hogy Lengyelország területileg és lakosságszámát tekintve is nagyobb, mint a másik három partner-állam együttvéve, ezért kiemelkedően fontos a lengyel állásfoglalás ismerete. Az idézett Kowalski-nyilatkozat rávilágít erre: „...Közép-Európa nem földrajzi egység, hanem erős történelmi szálakkal összefonódott országok közössége. Mindenekelőtt pedig olyan országok együttese, amelyek közös akarat, hogy a Nyugathoz szorosan kapcsolódva alakítsák ki jövőjüket. Ebben az értelemben Közép-Európa szélesedik: az elmúlt évtizedben csatlakozott hozzá Románia és Bulgária; a régió országainak körébe lassan belépnek a posztjugoszláv országok, a jövőben pedig Ukrajnának, sőt Fehéroroszországnak is esélye lesz arra, hogy Közép-Európában találja magát.”⁴ Gyakran hallhatunk arról, hogy Lengyelország a régió középhatalma; a lengyelek viszont, mint a weimari hármak egyikét, Francia- és Németországgal egyenlőnek látják/láttatják államukat.

Lehetnek egy irányba ható törekvések: EU-NATO-csatlakozás, azonban a felsorolt országok – Horvátország, kivételével – egészükben ettől még nem válnak közép-európaivá. Pontosítsunk: Románia északnyugati területei, az egykori Erdély, Partium, Bánság még őrzik közép-európai vonásaikat,⁵ Ukrajna és Belarusz nyugati sávjához (Kárpátalja, Galícia, az egykori len-

gyel-litván, osztrák-magyar országrészek) hasonlóan, de meghatározó jellegük balkáni/kelet-európai s marad a jövőben is.

Többször felmerült a visegrádi ország-csoport bővítésének lehetősége. Hallhattunk regionális hatokról, Ausztriával és Szlovéniával kiegészülve. A horvát gyökerekkel rendelkező Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, rövid ideig külügyminiszter, felvetette Szlovénia és Horvátország integrálásának lehetőségét.

2014-15-ben új kihívással kell megküzdenünk. Az ukrán-orosz konfliktus, a szankciók és ellenszankciók kérdése megosztotta a V4-eket: Lengyelország és a balti államok – a tragikus történelmi tapasztalatok és az Egyesült Államokkal fenntartott szoros kapcsolatok figyelembe vételével – határozottan kiállnak a Nyugat felé fordult Ukrajna megsegítéséért, a nyilvánvaló orosz katonai agresszió visszaszorítása és a birodalmat (vissza)építő Oroszország megbüntetése mellett. Partnerei – Magyarországgal az élen, Csehországgal és Szlovákiával visszafogottabban – megszavazzák ugyan az Oroszország elleni büntető lépéseket, de Németországhoz csatlakozva a konfliktus tárgyalásos rendezését és a gazdasági kapcsolatok mielőbbi helyreállítását szorgalmazzák, tekintettel energiabiztonságukra. (Orosz gáz- és olajszállítások, atomerőműveink orosz technológiája, fűtőanyag-ellátása.)

2015. január 29-én Slavkovban (az 1805-ös austerlitz csata színhelye) cseh kezdeményezésre tanácskozást tartottak Csehország, Szlovákia és Ausztria szocialista-balközép kormányainak miniszterelnökei. Azonnal kommentárok jelentek meg Lengyel- és Magyarországi elszigetelődéséről, találgatások Magyarországgal szemben csatlakozásáról, egyetértve a további szankciók elutasításával; egyesek már a V4-ek szakadását vizionálták, mások az austerlitz A3-ak bővülését Szlovéniával és Horvátországgal. Reális értékelés szerint minden az energiabiztonság körül forog: Ausztria – a két másik ország

támogatásával – közvetíteni akar, kölcsönös osztrák-orosz beruházások és a schwechati tárolók bővítése érdekében. Kowalski nagykövet a határmenti együttműködés fejlesztésében (É-D-i autópálya-építés, a vasúti összeköttetés javítása) látja legígéretesebbnek az A3-ak tevékenységét. Egyöntetű szakértői vélemény, hogy az **A3-ak nem vált(hat)ja fel a V4-eket** – ennek nincs reális esélye. **A V4 jól csengő márkanév vált; elismert helye van az EU-ban**, ahol a 65 milliós tömbnek ugyanannyi szavazata van, mint Francia- és Németországnak együttvéve.⁷ A fokozódó orosz nyomással szemben Németország is, amely korábban egyfajta riválást látott a V4-ekben, most feléjük fordul, partnerként felértékelve őket. 2015. március 23-án Steinmeier külügyminiszter találkozott Pozsonyban V4-es partnereivel. A megbeszélés fő témái voltak:

- Ukrajna megsegítése,
- a Nyugat-Balkán konszolidálása,
- az európai energiaunió megteremtése.

Szijjártó Péter külügyminiszter úgy látja, az európai növekedés motorja Németország és a V4-ek együttműködése. Ez egybevág Orbán Viktor többször kifejtett véleményével, miszerint **Közép-Európa újíthatja meg Európát**. Amennyiben összehangolt cselekvésről van szó, az orosz fenyegetés miatt Lengyelország Romániával erősíti stratégiai együttműködését, a korábban formálódó lengyel-magyar-román „tengely” kialakítása helyett.

A közös történelem, mentalitás és érdek alapján egy **Ausztriával, Szlovéniával és Horvátországgal bővült V4 szolgálhatna leghatékonyabban az újjáéledő Közép-Európát**. Ez azonban wishful thinking/vágyak vezette gondolkodás, mert Ausztria már a gazdag Nyugat és a német gazdasági tér része (noha Bécs még mindig Közép-Európa fővárosának tartja magát), így csak egymásra számíthatunk, mi szegény rokonok...

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

AFTONBLADET

Orosz tengeralattjárót találtak a svéd partok mentén

Az Ocean X Team búvárcsoport kisméretű kb. 20 méter hosszú és 3,5 méter átmérőjű tengeralattjáróra bukkant. A hajó jó állapotban van, sértetlennek látszik, zárva vannak a fedélzeti nyílások is. Így nagy valószínűséggel a legénység földi maradványai még a hajótestben vannak.

A tengeralattjáró eredetere utal a jellegzetes kupolás teteje és a hajótesten levő felirat COMÚ (Harcsa). A szövegi M után írt Ū keménységgel a régi (1819 előtti) orosz írás jellemzője.

A hajót John Philipp Holland ír származású mérnök tervezte és az 1901-ben az Amerikai Egyesült Államokban készítették. Vízre szállásától kezdve a fekete-tengeri flotta része volt 1915 júliusáig, akkor ugyanis átvezényelték a balti-tengeri flotta kötelékébe. Az orosz hadtörténeti kutatások szerint 1910-ben a svéd partok mentén járőrözés közben összeütközött az *Ingermanland* nevű hajóval, és elsüllyedt, s ezt a 18 főnyi legénység közül senki sem élte túl.

A COMÚ kutatása már 1-2 évvel ezelőtt elkezdődött, de mivel a Stockholm közeli partok mentén keresték, ezért a kutatás eddig eredménytelen volt.

The Japan Times

Favipiravir az Ebola ellen is

A FujiFilm Holdings Corporation kutatói által kifejlesztett Favipiravir néven ismertté vált influenza elleni oltóanyagot tesztelték a Nyugat-Afrikában működő ALIMA egészségügyi szervezet orvosai Guineában.

A gyógyszeriparban T-705 jelzéssel forgalomban levő (6-fluoro-3-hydroxy-2-pyrazinocarboxamid) vírusölő anyagot a japán kutatók az influenza fertőzések megelőzésére fejlesztették ki, de a kísérletek azt mutatják, hogy az Ebola vírus megfékezésére is alkalmas lehet. A gyógyszer, a vírus DNA-jába épülésével fejt ki hatását.

Az ALIMA szerint, a Favipiravirral való kezelés után a halálozási arány 30%-ról 15%-ra csökkent a könnyű, vagy közepes tüneteket mutató betegek esetében. A szelektív oltási kampány hatására Nyugat-Afrikában a megbetegedések aránya csökkent, de az Ebola járvány felszámolása érdekében még nagyon sokat kell tenni.

A WHO, az Egészségügyi Világszervezet további kísérleteket indítványoz, mert szerintük még nincs elegendő adat a végső következtetések levonására. Ettől függetlenül, minden ország maga dönt a Favipiravir alkalmazásának engedélyezéséről.

Journal of Paleopathology

Mit rejt egy 500 éves jeruzsálemi latrina

Jeruzsálem keresztény negyedében évtizedek óta folynak archeológiai kutatások. A város középkori történetének feltárása, feldolgozása zsidóknak, keresztényeknek, muszlimoknak egyaránt fontos. Különös jelentőségét fokozza, hogy Jeruzsálem fekvése miatt (Európa és Ázsia között helyezkedik el) már a középkorban is kereskedelmi központ volt.

500 évesre tehető annak a latrinának a kora, amelyet a kutatók feltártak. A helyiségbe átteljesen oldalon 2 bejárat nyílt, hogy egyszerre két személy használhassa. Kőfalait bolíves tető fedte, de földpadlója volt.

A pócegödör tartalmát Piers Mitchell, a Cambridge-i Egyetem kutatója csapatával elemezte. Az itt talált faszéntörédek alapján a korai 1500-as évek datálják a használat idejét. A vizsgálathoz átszűrték az üledéket, és abban 12 megkövesedett *koproliót* (ürülék) találtak. A maradványok több ezer emberi parazitától származó petét tartalmaztak.

Jeruzsálemben akkoriban a *Nematoda* (fonálféreg) és *Nemathelminthes* (hengeresféreg) volt a legelterjedtebb parazita, ezek petéit mindegyik koprolióban megtalálták. Rajtuk kívül két vérhast okozó parazita-petére a *Entamoeba histolytica* és a *Giardia duodenalis* is lelték. A *Diphyllobothrium latum* (Halgalandféreg) Közél-Keleten csak nagyon ritkán fordult elő, de Észak-Európában gyakori volt a füstölt vagy ecetes hal rendszeres fogyasztása miatt. Az ottani arab szokások szerint a halat kizárólag főzve fogyasztották.

Az ásatások folyamán a latrinából és környékéről előkerültek olasz cserép darabok is. Ez arra utal, hogy az 1400-as évek végén a mai Olaszország területén fekvő városok, városállamok kereskedtek a jeruzsálemi lakosokkal. Valószínű az is, hogy a kereskedőkön kívül zarándokok is felkeresték a várost.

Frankfurter Allgemeine

ZEITUNG FÜR DEUTSCHLAND

Sört főztek az egyiptomiak Tel-Avivban

Egy Tel-Aviv-i irodaház építése során 17 járatot fedeztek fel. Az archeológiai kutatások megállapították, hogy ezeket a járatokat i.e. 3500–3000 körül a korai bronzkorban alakították ki, és sörfőzésre és a sör tárolására szolgáltak.

A felszínre került több száz egyiptomi stílusú kerámia darab is. Ezek között ugyancsak sörtároló edények darabjai. Az egyiptomiak már i.e. 5000 körül is fogyasztották sört. Ezt vízbe áztatott árpa felmelegítésével és erjesztésével állították elő. Az elegyet fogyasztás előtt valamilyen gyümölcslével és fűszerekkel ísítették, majd szűrés után fogyasztották. A fáraók birodalmában a sör nemzeti ital volt. Az ételmezésben a kenyérral egyenrangú szerepet töltött be.

A leletek bizonyítják, hogy a mai Tel-Aviv területe a korai bronzkorban az egyiptomi birodalom legészakibb része lehetett.

ARS MEDICA

Lézer a műtárgyak megóvásának szolgálatában

A műtárgyak anyagának pontos ismerete a restaurálási folyamatok módszereinek egyik legfontosabb része.

A *Laser Induced Breakdown Spectroscopy* (LIBS), azaz a Lézerindukált Plazmaemissziós Spektroszkópia alkalmas a műtárgyak felületéről lézeres ablációval eltávolított minimális mennyiségű anyag atomi összetevőinek meghatározására. A módszer roncsolásmentes, gyors, pontos, könnyen kezelhető, valamint nincs szükség előzetes mintavételezésre sem.

Az eljárással a festmények festék- és lakkrétegét anélkül vizsgálhatják, hogy károsítanak a műalkotást. A felületről a fotonok egy része visszaverődik, de közben reakcióba lép a festék- és lakkréteg összetevőivel, ezért más-más tulajdonságokkal rendelkezik. A LIBS eljárás legnagyobb előnye, hogy a festékalatti felületek is megfigyelhetők. Kideríthető, hogy a műalkotás átesett-e már restaurálásán, vagy végeztek-e rajta konzerválási munkálatokat.

A technológiát brit és olasz kutatók közösen fejlesztették ki.

nature geoscience

Olvad a Totten gleccser

Az Antarktisz keleti részén található a Föld egyik legnagyobb gleccsere. A 120 km hosszú és 30 km széles jégfolyam a Totten gleccser.

Az Ausztrál Antarktisz Hivatal glaciológusa, Jason Roberts felhívta a figyelmet arra, hogy a gleccserhez egy áramlat két irányból juttat meleg óceáni vizet. Ennek hatására a jégfolyam alatt kb. 5 km széles folyosó alakult ki, ez lehetővé teheti, hogy a gleccser alapjág behatoljon a melegebb víz. Roberts valószínűnek tartja azt is, hogy az Antarktisz keleti oldalán levő vékonyodás figyelemre méltó jégvesztéséget okozhat. A Totten gleccser olvadása évszázadokig tarthat, de visszafordíthatatlanná válik a folyamat, ha elindul.

A sarkkutatók sokáig azt hitték, hogy a kelet-antarktisz jégtakarót hideg víz veszi körül, ezért stabil, és nem is változik. Az elmúlt nyár folyamán dolgozó expedíció kutatói a környező területekhez képest a Totten körül 1,5 Celsius fokkal melegebb vizet találtak. A Totten gleccser hatalmas vízmennyiséget köt meg. Ha az egész elolvadna, a globális tengerszint kb. 3,5 méterrel emelkedne.

KURIER

Megtalálták Vetsera Mária búcsúleveleit

A Schoellerbankban, leltározás során előkerültek a Vetsera család dokumentumai.

Az 1926-ban, a Vetsera család által nyitott széfben fényképek és különböző dokumentumok között került elő Vetsera Mária kézzel írott 3 búcsúlevele, melyeket édesanyjához, nővéréhez és öccséhez intézett. A letébe helyezett dokumentumok között elhelyezték a 17 éves Vetsera bárónő keresztlevelét és halotti anyakönyvi kivonatának két példányát is.

A búcsúleveleket katalógizálás és konzerválás után bocsátják a kutatók rendelkezésére. A széfből előkerült dokumentumokat, Ferenc József császár halálának 100. évfordulójára tervezett kiállításon a nagyközönség is megtekintheti.

Az eddig megsemmisültnek hitt búcsúleveleket szenzációs leletnek tekintik az Osztrák Nemzeti Könyvtár

Magyarország a médiában 2010–2014

A német sajtóban, illetőleg a médiákban gyakran megjelennek cikkek, beszámolók Magyarországról és a kormányról, amelyek gyakran egyoldalúak és nem tükrözik objektívan az ország tényleges helyzetét. Az olvasók gyakran írtak a szerkesztőségeknek ezekkel a cikkekkel kapcsolatban kritikus hozzászólásokat, amelyeket általában ritkán közöltek.

A DGAP (Deutsche Gesellschaft für Auslandspolitik) nemrégiben úttörő lépést tett ezen a téren. Tanulmányt készítettek "Ungarn in den Medien 2010-2014" címmel. Az alcím pedig így hangzott "Kritische Reflexionen über die Presseberichterstattung". Ezt a beszámolót egy munkacsoport készítette, amelynek a vezetője Klaus von Dohnányi volt. A sajtókritikai munka eredményét június 10-én kora délután mutatták be Berlinben a DGAP székházában, ahol Dr. Dohnányi, Gedeon Schah és Boris Kálnoky ismertették a tanulmányt.

Az írás bevezető része Magyarország sajátos helyzetét és történetét vázolta, amelyet a magyar nyelvet és az ország mentalitását nem ismerő külföldi újságírók általában nem ismernek, illetve félreértnek. Magyarország olyan állam, amelynek szabadságát külső hatalmakkal szemben mindig meg kellett védenie. Így Magyarország történelme nagyrészt a függetlenségért vívott harc volt. A rendszerváltás után azok a személyek, akik az elmúlt rendszerben szerepet játszottak nem tüntek el a közéletből és akadályozták az ország demokratikus fejlődését. A tanulmány szerzői által megkérdezett szakértők szerint ezért nagyon nehéz volt pártokat áthidaló megállapodásokat létrehozni.

Orbánnak sikerült a 2010-es választásokon a KDNP-vel együtt 2/3-os többséget szereznie, amelynek segítségével új alaptörvényt alkottak meg.

Azt is figyelembe kellett venni, hogy ekkor már létrejött egy jelentős reformtorlóadás, amelyet a szociál-liberális kormányok (2002–2010) okoztak, illetőleg nem oldottak meg.

Ez a helyzet megnehezítette a 2008-ban bekövetkezett gazdasági krízis megoldását. Az Orbán-kormány ezért törekedett reformokra. Ennek támogatására a kormány a lakosság többségét kívánta megnyerni. Ezért az évszázadok alatt kialakult magyar nemzeti azonosság tudatra támaszkodott, amelynek a része Magyarország nyelvi és kulturális megjelenési formája.

Az évszázados külső uralmi befolyások, illetve az ez ellen való küzdelem a magyar nemzeti azonosságtudatot csak megerősítette. Ilyen történelmi háttérrel a magyar kormány külföldön feltűnik erős történelmi tudatával. Így Orbán véleménye szerint, azok, akik nem ismerik az ország múltját, illetőleg sajátosságait, azoknak egyes dolgok Magyarországon ellentmondásosnak tűnnek a külföldi elvárásokkal szemben.

A DGAP beszámoló megpróbálja megmagyarázni külföld felé a magyar politika reakcióit és annak okait. Magyarországnak mindig meg kellett védenie szabadságát a külföldi hatalmakkal szemben.

Így az 1956-os felkelés az egyetlen fegyveres forradalom volt a szovjet uralom ellen. Ez a tény is nagyon sokat megmagyaráz a jelenből.

Manapság, amikor a nemzeti öntudatok ismét megerősödnek, akkor Magyarország úgy érzi, hogy történelmi tudatát és visszaemlékezését félreértik.

A sajtóbeszámoló úgy építi fel a német vagy a nemzetközi sajtó vizsgálatát (az utóbbit kisebb mértékben), hogy idézi a lényeges témakörökben megjelent cikkeket, amelyeket alapos analízis alá vesz és szembeállítja a tényleges helyzettel. Itt feltűnik, hogy a sajtó állításai gyakran sablonosak, felületesebbek és pontatlanok, aminek következtében az ország képe is eltorzul.

A helyzet differenciált bemutatása alapján az olvasó előtt egészen más kép alakul ki az adott témakörrel, mint a sajtóban olvasható. Az egyes tények és események eltulzása is torz képet ad a sajtóban az országról. A sajtóbeszámoló megemlíti azt is, ha egyet ért a cikkek valamelyik állításával, vagy ha kevésbé súlyosabbnak látja őket, akkor relativizálja a kijelentéseket.

A sajtóbeszámoló tájékoztat a fő témákról: kritikus hozzáállással 24 oldalon, beleértve a sajtóforrások felsorolását is. Mindezt rövid beszámolóban nem lehet részletesen elemezni.

A fő témák: jogállamiság, a hatalom elosztása, az igazságszolgáltatás, a választási jog, a médiák, a szociális igazság és a korrupció, antiszemitizmus, hajléktalanok, a roma kisebbség helyzete.

A sajtóbeszámoló munkacsoportja összefoglalásában megállapította, hogy Magyarország jelenleg szabad, demokratikus jogállam, amelyben a sajtó nem cenzúrázódik, a kormány nem támogatja az antiszemitizmust, sőt ennek leküzdésére néhány fontos lépést tett.

A munkacsoport tájékoztató megbeszélései alkalmával úgy látta, hogy néhány kritikus megjegyzés a sajtóban a magyar kormányról találó, de nagyon sok állítás viszont eltulzolt és szakmailag is hibás.

Egyetlen ország, vagy kormány nincs hiba nélkül. A munkacsoport szükségesnek tartja a párbeszédet a sajtó és Magyarország között, amely kritikát is foglathat magában, de ez nem lehet egyben ítélet is. Ugyanakkor szükségesnek tartják, hogy a sajtó szélesebb körű tájékoztatót adjon Magyarországról, amelyhez olyan személyeket is be kell vonni, akik Magyarországon, vagy itt Németországban alaposabban ismerik az ország helyzetét.

Azaz, a sajtónak szélesebb körű tájékoztatóra van szüksége, mint eddig.

A DGAP beszámoló nagyjelentőségű és jövőbe mutató munka, azért mert a sajtóban nagyobb objektivitást, alaposabb ismereteket kíván Magyarországról és minden előítélet nélküli tájékoztatást. A szerzők munkájukkal pozitív és jövőbe irányuló utat mutattak a Magyarországról szóló sajtóbeszámoló szerzőinek és a média szerkesztőségeinek.

Elismerés illeti a munkájukat.

HARSAY GYÖRGY

Államadósság

Ausztriában már több az egy főre jutó adósság, mint a görögöknél. Nemcsak a munkanélküliség ért el új csúcst, hanem az államadósság is. Az ország 280 milliárd euróval rekord-minuszért ért el. Tartozása 17 milliárd eurót nőtt egy éven belül az Osztrák Statisztikai Hivatal legújabb adatai szerint. Ez az adósságtömeg gyors ütemben növekszik. A 200 milliárd eurós határértéket 2008-ban léptük át. 2014 végéig sikerült még 80 milliárdot hozzá gyűjtenünk.

Minden egyes polgárra lebontva, a negyedik leginkább eladósodott ország vagyunk az EU-ban. Minden osztrák állampolgárt beleértve, még a 2014-ben született csecsemőket is, 32.690 euró adósság terhelte fejüként, a görögöknél csak 29.080.

Görögország azonban az ország gazdasági teljesítményéhez képest a legmagasabb államadóssággal küzd. A görögök GDP értékéhez képest 177% az adós-

ságráta. Mi osztrákok, 84,9%-nál tartunk jelenleg. A maastrichti szabályok szerint azonban az államadósság nem haladhatja meg a GDP 60 %-át. De ezt már sok uniós ország nem veszi figyelembe.

Rekord adósságunk egy tizede a banktámogatások miatt keletkezett.

Egy főre jutó államadósság (2014. december 31-én)

Írország	44.150,-	euró
Belgium	38.230,-	euró
Olaszország	35.120,-	euró
Ausztria	32.690,-	euró
Nagy-Britannia	31.960,-	euró
Franciaország	30.950,-	euró
Görögország	29.080,-	euró
Németország	26.870,-	euró
Magyarország	8.200,-	euró

Rembrandt – Tiziano – Bellotto

A bécsi Belvedere rendkívüli kiállítása „saját” barokk otthonában, a Téli Palotában mutatja be a Drezdai Képtár csaknem 100 remekművét. Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606–1669), Tiziano Vecellio (1490–1576), Bernardo Bellotto (1722–1780), Guido Reni (1575–1642), Antoon van Dyck (1599–1641), Jean-Antoine Watteau (1684–1721) és sok más híres művész nyomában lehet hét fejezetben követni a művészeti galéria fejlődését. A 18. század felfogásához hűen a világi gyűjteményt vallási témákat bemutató alkotások egészítik ki. Minden műfaj, legyen az történelmi festmény, tájkép, csendélet, portré vagy műtárgy, tükrözi a művészek közti tudáscserét, a különböző technikák fejlődését és szemléletit, a valaha királyi hírnevet gyarapító gyűjteményt. Különösen II. Ágost lengyel király és fia nagy erőfeszítéssel és szakértői szemmel bővítették, a már

tudományosan rendszerezett és válogatott gyűjteményt. Hatalmukat a gazdasági és kulturális fellendülés idején elsősorban a művészetekben érvényesítették, egy minden stílust átfogó gyűjteményt létrehozva. A látogató joggal úgy érezheti magát mint a szász választófejedelem vagy Savoyai Jenő herceg, aki élvezettel fürkészi a falakon szorog egymásutánban akasztott festményeket, bemutatja nemes barátainak a legújabb műalkotásokat vagy csak éppen reprezentálni óhajt. Képzeltünkben lívrés inasok nyitják az aranydíszes ajtókat, frissítőket szolgálnak fel, mint egykor a tárlatvezetésekké alkalmából. Önfeledten beszélgetünk a ház urával, elkísérjük a csendes kis kápolnába az ima idején, szívesen elfogadunk egy leendő táncmeghívást, mielőtt fájó szívvel távoznánk. (Bécs, Winterpalais – november 8-ig)

HOMONNAY LEA

EURÓPA 1945-BEN

A nyugati hatalmi övezet

Európa világpozíciójának bukását jelezte, hogy a második világháború után jövőjéről két Európán kívüli hatalom – az Egyesült Államok és a Szovjetunió – mondta ki a döntő szót. 1944–1945-ben Roosevelt érdeklődése mindinkább a világméretű biztonsági szervezet felé fordult, amely tartósan biztosítaná a békét. A Szovjetunióval való együttműködés érdekében lemondott a vele való versengésről a kedvező közép-európai piacokért, s arra is hajlott, hogy annak közép- és kelet-európai befolyási övezetét biztosítva közeledjen biztonsági igényéhez. Churchill brit vezetésű európai állam-szövetséggel igyekezett időben ellensúlyozni az előrenyomuló Szovjetuniót. Franciaország Európa-politikájában abból indult ki, hogy az Egyesült Államok rövidesen visszavonul Európából, amelynek jövője Franciaország, a Szovjetunió és Nagy-Britannia együttműködésétől függ. Franciaország pedig közvetítő szerepet tölthet be közöttük.

Az 1945 júliusában kormányra került angol Munkáspárt a világpolitikai igények és a belső reformok szinte feloldhatatlan dilemmájába került. Attlee kormánya a „belpolitika primátusa” mellett döntött, de nem mondott le a világpolitikai jelenlétéről, sőt rövidesen saját nukleáris erőt igyekezett létrehozni. Mivel a brit lakosság háború alatti erőteljes megadóztatása széleskörű reformokat sürgetett, amelyeket még a kulcsiparágak szocializálása is növelt, az angol kormány 1945–1946-ban képtelen volt és nem is hajlott a nyugat-európai befolyási övezet nemzeteinek összefogására.

Franciaország nagyhatalmi restaurációja tengerentúli birtokaival együtt sokáig vitatott kérdés maradt a „három nagy” kapcsolatában. Csak Churchill képviselte kezdetől fogva Franciaország visszatérését a nagyhatalmak sorába, de nem sikerült elérnie, hogy az ország részt vegyen a „nagyok” konferenciáin. Roosevelt és de Gaulle feszültsége hosszan rányomta bélyegét az amerikai-francia viszonyra és a háború utáni Európa-politikára. Japán kapitulációja (1945. szeptember 2.) után Franciaország gyarmati hatalomként visszatért Indokínába, ahol olyan élesen leintette a Ho Si Minh vezette függetlenségi mozgalmat, hogy 1946 decemberében felkelés tört ki, amely évről-évre komolyabb francia erőket kötött le. Franciaországot túlerőltette azon szándéka, hogy az alapvetően megváltozott feltételek közepette is megőrizze világpolitikai pozícióit. A háborút követő években a tengerentúli pozícióért ambíciói a francia politikát elkerülhetetlenül az európai problémák iránti egyfajta lebegésben tartották. De Gaulle a brit Munkáspárttal ellentétben a „külpolitika primátusát” val-

lotta, és ezért lehetőleg érintetlenül kívánta hagyni az ország túlhaladott társadalmi struktúráit, s a kelet és nyugat közötti egyfajta hintapolitikával kísérletezett.

Norvégiában, Dániában, Hollandiában, Belgiumban és Luxemburgban a londoni emigráns kormányok visszatértek fővárosaikba, s a kollaboránsok elítélése után kisebb változásokkal restaurálták a hagyományos parlamenti-demokratikus rendszert.

A háború után nehéz átmenetre került sor Olaszországban. Jóllehet az ország 1943 októberétől a szövetségesek oldalán állt, Hitler egykori legfőbb szövetségeseként legyőzött és megszállt országnak tekintették. Nemzetközi státuszát csak az 1947. februári párizsi békeszerződés aláírásakor szerezte vissza. Az ország erős szocialista-kommunista partizánmozgalma jelentős részt vállalt az ország felszabadításából. 1944 nyaráról az antifasiszta egység jegyében nemzeti egységkormányok működtek.

Az európai országok nyugati befolyási övezetében különleges helyet foglalt el Görögország, amelyet az 1944. május–júniusi szovjet–brit megállapodás Nagy-Britannia befolyásához sorolt. A német csapatok kivonása után 1944 októberében brit egységek foglalták el Athén környékét és Szalonikiig követték az északra visszavonuló német csapatokat. A baloldali orientációjú, főleg kommunista vezetésű Görög Felszabadítási Front (EAM) és hadserege, az ELASZ 1944. december 3-án felkelést indított az Athénbe visszatért királyi emigráns kormány ellen, s megkísérelték elfoglalni a kormány-épületeket. Churchill utasítására a brit egységek a görög kormány segítségére siettek; az ELASZ egységeit északra szorították, s 1945. január közepén fegyverszünetre kényszerítették őket. Az ELASZ azonban nem tartotta be a februári politikai egyezményben rögzített fegyverleadási megállapodást. 1946. március végéig akut veszélyként fennállt a félbeszakadt polgárháború folytatásának lehetősége, amelyben az ELASZ-t Bulgária, Jugoszlávia és Albánia támogatná.

Törökország I. İnönü autoritativ vezetésével a háború alatt semleges, illetve „nem hadviselő fél” maradt – jóllehet 1939 októberétől Nagy-Britannia szövetségese volt –, és csak 1945. március 1-jén, a legutolsó pillanatban üzent hadat Németországnak, hogy még alapító tagként felvegyék az ENSZ-be. 1945 folyamán végig a Szovjetunió erős politikai nyomása alatt állt, amely felmondta az 1925. évi barátsági szerződést, s a mielőbbi új barátsági szerződés feltételül a tengerszorosok katonai támaszpontjainak átengedését és ör-

Genezis

mény területek (Kars és Ardahan) visszaadását állította. A potsdami konferencián aztán Sztálin módosította követelését: a tengerszorosokról 1936-ban rendelkező, a Szovjetunió számára kedvezőtlen montreaux-i egyezmény revízióját sürgette, de alternatívaként megemlítette a Dardanellák támaszpontjai mellett görög kikötők (Szaloniki vagy Alexandropolisz) flotta-támaszpontjainak átengedését is.

A szovjet előrenyomulás következtében így már közvetlenül a háború végén a Karintia–Isztria–Trieszt határterületi feszültség mellett további nemzetközi konfliktushelyzet alakult ki Délkelet-Európában, és pedig a nyugati befolyási övezetben lévő Görögországban és Törökországban.

Németországban a szövetségesek 1945 júniusában átvették a legfőbb hatalmat. A négy főparancsnok testülete alkotta a Szövetséges Ellenőrző Tanácsot (SZET), amelynek egyhangú határozatot kellett hozni. De a szövetségesek Németország-politikájában 1945 tavaszától alapvető változások

körvonalazódtak, s frissen felfedezett érdekeik biztosítékát az egységes Németországban kezdték megtalálni. A Szovjetunió azért vetette el az ország feldarabolását, mert biztonsági érdekéből egész Németországot látómezéjébe vonta s magas jóvátételre törekedett. A britek hagyományos európai egyensúlypolitikájukhoz való visszatéréssel kívánták távol tartani a Szovjetuniót a közép-európai térségtől, s ebben fontos szerepet szántak a gazdaságilag erős, politikailag stabil Németországnak. Az Egyesült Államok – erős brit sugallatra – felismerte, hogy politikai és gazdasági okokból érdekelt a hozzá baráti szálakkal kötődő Európában, s globális egyensúlypolitikáját ki kell egészíteni az európai egyensúlyi rendszerrel, amelyben Németországnak kulcsszerepet tulajdonított. Ezért egyre határozottabban vallotta Németország gazdasági és politikai egységének megőrzését, s föderációs be rendezkedést sürgetett.

NÉMETH ISTVÁN

A túlterhelt társadalom

Az 1939-ben Bécsben született szerző Kelet-Németországon keresztül jutott a Német Szövetségi Köztársaságba, ott végezte tanulmányait. Társadalomtudós és újságíró. Korábbi munkáival is kitűnt megfontoltságával, bizonyos értelemben kritikus viszonyulásával a mai társadalmi, politikai, gazdasági jelenségekkel szemben. Legújabb munkájában egyetlen figyelemre méltó fogalmazzza meg aggodalmait: az emberiség, nevezetesen az ipari társadalmak olyan fejlődési fokra jutottak el, ahonnan már nem lehet továbbjutni. Az emberiség (a nyugati típusú társadalmakban) újabb és újabb bábeli tornyok építésébe kezdett, amik nem csupán szédületes magasságba szökő tornyokon, toronyházakon keresztül, de különösen a gazdasági élet terén csúcsteljesítmények mérhető. Ezekkel mégsem beérve túlfeszített természeti és emberi erőkké szédületes lendülettel igyekeznek túlteljesíteni, túlszárnyalni mindazt, amit eddig elért.

A nyugati típusú társadalmak hihetetlen eredményeket érve minden túlzás nélkül is állíthatóan a jólét magas fokára jutottak. Mindez mégsem elégtű ki őket, hanem folyamatos kielégületlenség állapotában fékezhetetlen dinamizmusban vélik felfedezni az emberi lét értelmét. Ennek legfőbb megnyilvánulása az anyagi javak termelése és halmozása. Mielőtt ugyanakkor nem szalasztja el a globalizáció mezeit felmutatva utalni a valamikor harmadik világ vagy fejlődésben lévő országok népeinek szegénységére, ill. nyomorúságára. Ebben a világméretű feszültségben tanácsos lenne egyfajta kiegyenlítődség, a javak újraosztása, mégsem ez képezi a könyv központi tárgyát. Mint ahogyan a címe is mondja, a „bűnös”, önhitt hibriszt kezdi ki, irányítja rá a figyelmet, nem pánikkeltően, de érvek sokaságával ad aggodalmának kifejezést.

Minden téren elértük az energiaforrások, ill. az emberi teljesítőképesség határát, pedig a modernizáció lényege éppenséggel a határok, akadályok lerombolásában, áthidalásban rejlik. Mielőtt ebben az összeroppanással fenyegető túlfeszítettségben hallatja szavát, ami kellőképpen figyelemkeltő ahhoz, hogy meghallgatásra találjon. Utóbbira vall, hogy könyve 2. kiadásban jelent meg.

Ismeretes, hogy a 19. sz. hetvenes éveitől a 20. sz. húszas-harmincas évein át megrázkódtatásokon, változásokon keresztül vezetett a fejlődés útja. Eddig valamennyit sikeresen lehetett leküzdeni. A II. világháborút követő újjáépítések meg egyenesen a gazdasági csodához vezettek, mindaddig, amíg lelassult a fejlődés menete, aztán 2008-ban bekövetkezett a nagy financiaális összeomlás, ami elsőként Amerikában a bankok csődjében mutatkozott meg. Az optimisták úgy vélik, ahogyan eddig, ezután is sikerül kilábolni a „nagy válságból” (Miegel), a szerző azonban nem csupán óvatosságra int, hanem egyenesen paradigmaváltást javasol. Einsteint idézve állítja, problémákat sohasem lehet ugyanazon gondolkodásmóddal

megoldani, mint ami által keletkeztek. Ennek értelmében, ha nem is kell mindent lerombolva újra kezdeni, de annál inkább fel kell mérni, át kell gondolni a globalizációs fejlődés menetét, értelmét. Egy biztos: az eddigi mederben az emberiség, különösképpen a nyugati társadalmak nem haladhatnak tovább. Mintegy a delfi jósra emlékeztetve figyelmeztet: mindent mértékkel, azaz semmit sem szabad túlzásba vinni, túlhajtani.

Érdekes módon az a Miegel, aki a legnagyobb természetességgel állítja, hogy isten, az istenek emberi találmány, most a társadalmi, gazdasági bajok gyökerét mégis a túlvilági-evilági szemléletváltásban látja. Amíg az emberiség a túlvilágban jelölte meg a boldogság, üdvösség eljövételét, megvalósítását, a materialista alapokra helyeződött szemlélet a földi élet, az evilági orientációjában vélt felfedezni az emberi élet értelmét, célját. Miután szemléletén keresztül minden törekvését az evilági dolgok (anyagi javak) megszerzésébe fektette, napjainkra nyilvánvalóvá vált, hogy sehova sem vezet a javak öncélú harcolása, habzsolása. Mindehhez a határatlanságban, mértékletlenségben rémisztően felbukkannak a véglegesség, a források határai: az emberiség felfalja jövőjét, nem törődve azzal, hogy ma már nem is annyira a szükségtelen túltermeléssel, mint inkább pazarlással sodródik zsákutcába. Redukálni, mérsékelni kell a mesterségesen túlfeszített igényeket, be kell érni a kevesebbrel: kevesebbrel többet érünk el.

A paradigmaváltás lényege tehát abban rejlik, hogy felismerve a határokat, ezekhez kell igazítaniunk elképzeléseinket. Mielőtt kerüli a „visszatérés” gondolatát, ellenben mi sem lehet természetesebb, mint ismét más irányba fordítani tekintetünket, tájékozódásunkat. A kibontakozás, boldogulás útja szükségszerűen a józan mérlegelésen, mértékletlenségben, önfegyelmén át vezet olyan megnagyott megoldásokhoz, amikben az energiaforrások ésszerű (takarékos) felhasználása, az emberi túlfeszítettség feloldásában leli meg harmonikus kiegyenlítődsét. A természet és az ember kiegyensúlyozott egységben jelenthet perspektívát, jövőt.

Összegzésként mégis meg kell állapítani, hogy Miegel csupán felvillantja a kibontakozás, a válságból való kilábolás lehetőségeit. Nem kínál kész megoldásokat, sokkal inkább a helyzet tarthatatlanságát világítja meg talán kissé vakítóan is, a recepttel adós marad, mint ahogyan az ajánlott paradigmaváltást is másoktól várja el, igaz, könyve végén az Európa Unió átszervezésével kapcsolatosan óv a túlbürokratizált szerkezetű, a nemzetek régiója helyett sem szuperállamot javasol, hanem a történelmi hagyományokból, természetes adottságokból felépülő régiók, azaz tájegységek Európáját.

Meinhard Miegel: Hybris. Die überforderte Gesellschaft. Propyläen, 2. kiadás, Berlin 2014, 313 old.

DEÁK ERNŐ

Két Európai-méretű évforduló

Konferencia és kiállítás Bécsben

Ötszáz éve két uralkodóház között kötött házasság és kétszáz éve kongresszus határozta meg Közép- ill. egész Európa sorsát. Mi forgott kockán, kik voltak a szereplők és mi volt a cél?

A válaszok e szimpla kérdésekre nem egységesek, de fogalmazhatunk úgy is, hogy változtak a történettudomány megállapításai szerint. A kutatók mindig koruk szellemét követve más-más pillantásokat vetettek az eseményekre, beágyazták következménynek, folytatásnak, szükségzerű ellentétnek saját jelen korukat. Csak nagyon ritkán próbálták az adott történelmi időt pártatlanul megvizsgálni, elemezni valamint objektív, nem a jelen tanulságaival felruházott szakvéleményt alkotni. Röviden ismerkedjünk meg két uralkodóház vitatható alkujával és egy Európa méretű konferenciával, aminek béketeremtő alapjait a realpolitika eltérően ítélte meg.

1515 nyarán találkozott Bécsben II. Ulászló magyar, Jagelló Zsigmond lengyel király, és Habsburg Miksa német-római császár. Az 1506., ill. 1507. évi Habsburg–Jagelló házassági szerződés értelmében a három uralkodó elhatározta a gyermek Lajos házasságát Habsburg Máriával, Miksa császár unokájával, Ferdinánd kiskorú hűgával. A másik oldalon Ferdinánd, Lajos lánytestvérét, Annát vette feleségül. Ugyanakkor megállapodtak abban is, hogy Ulászló halála esetén Lajos gyámja Miksa és Zsigmond lesz. Végül Lajos 1521. január 13-án feleségül vette Habsburg Ferdinánd osztrák főherceg hűgát, Mária kasztíliai infánsnőt és ausztriai főhercegnőt. A mohácsi csatát követően, néhány hónapon belül Habsburg Ferdinánd osztrák főherceget és Szapolyai János erdélyi fejedelmet magyar királlyá választották, ill. koronázták; az őket támogató bárói csoportok és egyházi főméltóságok segítségével. Szapolyai János halá-

la után 1541-ben I. Szulejmán szultán cselesen elfoglalta Buda várát – ez az ún. feketeleves legenda – és ténylegesen vált Magyarország három részre szakadása.

Az 1515. évi kettős házassági szerződés a Habsburg birodalom létrejöttét alapozta meg.

A bécsi kongresszus 1814. szeptember 18-tól – 1815. június 9-ig ülésezett Bécsben, a legfontosabb európai államok részvételével. Az akkori államrendszer, Németország belső viszonyainak rendezése és az egyensúlyon nyugvó politika megvalósítása voltak fő feladatai. 22 millió forint, azaz mai arón 600 millió euróra rúgta a költségek. A bécsieket a magas kiadások igazán nem zavarták. Bárki volt a megbízó a sajtó, és a kém-szolgálat kitűnően működött. A pletyka mindenkit kiszolgált, a szórakozás kifogyhatatlan volt, a szállodák és a szobák az utolsó ágyig tele voltak; mindezt I. Ferenc satulájá bánta. Komoly politikai eredményt is hozott a kongresszus; a „Sas” Elbáról 1815. március 1-jén Cannes-ban partra szállt és szinte diadalmenetben Párizsba „repült”. Így megnyílt hírtelen az út a megegyezés felé. A már ismert politikai és területi felosztás mellett, talán kevésbé ismertek a következő döntések: a követségi jog részcodifikációja, a rabszolgatartás felszámolása, a zsidók egyenjogúságának elismerése, Svájc örök semlegessége, a nemzetközi és a folyamhajózás szabályozása. A következő lépés, ha lehetséges lett volna, már az alkotmányosságot tűzte volna ki lobogójára.

Magyarországon hosszú volt az út Corvin Mátyástól – a török uralmon és felkeléseken (szabadságharcokon) át a bécsi kongresszusig, majd a szabad demokratikus Magyar Köztársaságig, de ezen az úton nem volt mindig egyedül. Ezért vagyunk ma, mindannyian Európaiak!

RUMPLER DIÁNA

Bánffy Miklós – író és politikus (1883–1950)

Ama kádári kuss-szocializmusban, 1963 nyarán, Apámnak végre megengedte a Hatalom, hogy a kazincbarcikai Vegyiművek helyett a Szolnoki Papírgyárban dolgozzon. Ott, a papírgyár zúzdájának födétlen rak-tárában ezrével enyésztek a halomba hányt régi könyvek, amelyekből sokat hazahordtam a kerítés résén át. Így ismertem meg már boldogult ifiúr koromban Bánffy (írói álnevének Kisbán) Miklósnak a Révainál kiadott könyveit.

Mi tetszik nagyon Bánffy stílusában? A tájfestése. Az Erdélyi történet már az első oldalon elragad. A laboda levelét por lepi be. Tündököl az ég. Pipacs ágaskodik a tarló fakó pászmáiban. S milyen szépek az ódon szavai! Messzecke. Magosas. Másúnnen. Odatúl. Dölingél. Elszívlel. Beizen. Az éjjel nála „őregbedik”. Pöszlék. Bánffy sok nőt szerepeltet, de nem a lelkükkel bajlódik, hanem a testük szépségeit járja körül. „Fány idomának a hajlatában aranyomha tenyészik.” Rövid a mondat, de még Fány illatát is érzem. Erről a mondatról Kolozsvári Grandpierre Emil, a fiatal női test hajlatainak és rejtett pihéinek rajongója, azt írja: „Igazi trouvaille!” A magam örömeire kigyújtógettem Bánffy legszebb mondatait. Ezek közül: „A napsugár csóvjája fölkalandozik az égbe és beleütökzik egy-egy felhős-ke piruló rongyaiba”. Milyen tömöreken és szépen teremt teret és időt! Tudom, hogy a nap lemenőben már, térbe feszült: áldoz. S látom, hogy a fénye főlűt az ég fél-gömbjére.

Európában 1878. után hosszabb békeidő köszöntött be, amelynek a végét Bánffy 1911 nyarára teszi. „Halmozódnak a háborús tények” – közli tényyszerűen. A pompás ezredévi ünnepségek után a magyar politikai élet álhazafias vitákba, parlamenti obstrukciókba fullad. Eközben az erdélyi román politikusok már tisztán látják Európa jövőjét. Hézagos történelmüket megigazítják, s a nyelvük is kellemesebb hangzik a másfű-

lűnek, mint a magyar. Papjaik tántoríthatatlan hazafiak, s űk is megálmodták az „ezeréves” hazát, a – Dnyesztortól a Tiszáig.

S mennyi magyar bűn és vétek! A tőkeéhes dzsentri összefonódik az úrhatnám tőkessel. Szébb a hozomány, mint a vénecske hajadon? Versengenek érte a lapos erszényű úri legények! Az arisztokrata dözöl, agarászik, kártyatermeket látogat. „Őt éhező vármegye népét úrrá tehetné volna abból, amit elvert a kaszinókban!” – dörögte Ady Endre Károlyi Mihályra. A napszám 1904-ben Torontál vármegyében másfél korona... (1904-ben Fedák Sári színházi gázsija ötszáz korona volt – esténként.) A dolyfős kis ispán rákiabálhat a cukorrépa-földön mezitláb acatoló asszonyokra: Mozgás, paraszt!

Ugyanakkor Budapest, ha Béctől keletre tekintünk, a világ legszebb városa lett – és maradt. A javarészt német, zsidó, szlovák lakossága elmagyarosodott. Még a zárkózott soroksári svábok is, köztük Puskás Ferenc apai nagyszülei, Petőfi, Arany nyelvében beszélnek és éreznek. De az idő 1914 nyarán beteljesedett, kitört a Nagy Háború. Magyarországra rátörték a kisebbségei, de jöttek a mócok, a regáti románok, csehek (!), sőt fekete franciák is. A Budapestet négy hónapig megszállva tartó román bakák, furcsamód, de jellemző módon, leszerelték és elvitték a fővárosból az összes telefonkagylót, míg csinos és csábos tisztjeik, a pesti dámák megrökönyödésére, minden arcpirosítót és kenceficét fölvasároztak maguknak a drogériákban.

Bánffy Miklós 1921. május 10-én állami szolgálatba lép, átveszi a külügyi tárca vezetését. Expozéjában felelősségre int: Minden magyar lelkében ég a tűz az ország megcsönkítése, elszakított véreink sorsa miatt, de a bosszú, a kardcsörtetés és a harci kedv szítása helyett közvetlen eszmecserekre van szükség. Bánffynak elévülhetetlen érdeme, hogy a Saint-

Germain-i „békében” Ausztriának ítél 4350 km² területen belül, Sopron és környéke hovatartozásáról, népszavazás döntson. Ezt a földsvát olasz javaslatra kanyarították le négy magyar vármegyéről, mivel Benes fölvetette valamiféle, bérlakásoknál szokásos körfolyosó, (korridor) kialakítását Magyarország és Ausztria között, amely az új délszláv államig húzódtott volna, s ez aggasztotta az olaszokat. A népszavazás eredménye közismert. A soproniak 72,8% -a továbbra is a régi hazában kívánt élni. „Jó helyen volt az a határ, ahol volt, krucifix, húzzák azt vissza! Legalább nem parancsolgat nekünk az a sok bécsi töl.” – vélekedtek a derék purgerek. A pinkaföldi és lajtamenti veteményeskertek gazdái viszont hajlotak Ausztriához tartozni. „Jobban elfogy ottan a savanyú káposzta meg a stercbe szükséges krumpli. A nép is több Bécsbe, mint erre, s nem kell átjárkálni a határon se...” – okosították egymást a politikusok. Bánffy Miklós soproni szobrán könyvet tart a kezében. Körülötte kódarabok, amelyek Magyarország darabokra szaggatását jelképezik. S mi lett a trianoni békediktátum eredménye? Ha ma egy turista este Aradon sétál, úgy érzi magát, mint Teleki Sámuel Tanganyikában.

Bánffy kitűnően festett, rajzolt és plasztikusan írt. Ha a konferenciákon unatkozott, a politikusokat karikírozta vagy jegyzetelt. Benes Edét, a kisantant vezéralakját így jellemzi: „Kis termetű, igénytelen külsejű. Savószinű szeme sajátosan fénylik; fűrkészően öröklé, ahogy a róka szokott.” A rossz arcú Benes Párizsban járt egyetemre, francia nyelvtudásán sokat torzított, hogy a beszédképző szerveivel bizonyos hango-

kat nem tudott helyesen képezni. „Az ü helyett í-t ejtett, ő helyett ét”.

Bánffy Miklós úr volt, igazi, mint a Széchenyiek, Festeticsek. Szellemes, sokoldalú művész, elegáns és európeér. Az egyetlen magyar arisztokrata, aki tudta, mi a csuda a laboda. Bizonyosan azt is tudta, mi a pe-mete, bodobács, nünúke. Ilyesmivel őt nem lehetett zavarba hozni. Akár le is rajzolta, mint Dürer a nyulat. Bánffy nyugati műveltsége keleti lelkeséggel társult. Nem véletlenül vágyott a török nagyköveti kinevezésre, de azt ellenlábasa, a Ballhaus-iskola diplomatája, Kánya Kálmán, elgáncsolta. Hazatért szülőföldjére, Kolozsvárra. Hatvan ezer hold birtokosa volt, csinos kastéllyal Bonchidán, kies erődökkel, híres ménessel. Otthon villant föl benne a gondolat, hogy távol minden politikától, újra irodalmi munkába fogjon.

...1949 őszén a gőzmozdony befutott utasaival a Keleti pályaudvarra. A kalauz, régi vasutas, beszólt a fülkébe. „Gróf úr. Végállomás”. Az öreg gróf leszállt a vonatról és a csarnok bejárata felé nézett. Onnan egy asszony sietett hozzá... Futott, rohant! Váradí Aranka színésznő, a Nemzeti Színház örökös tagja, belekarolt a férjébe, és a Reviczky utcai lakásukhoz villamosoztak. Bánffy Miklós hét hónap múlva, 1950. június 6-án a Haynal-klinikán meghalt. Budapesten temették el. Hamvait csak 1976-ban helyezhette el leánya a kolozsvári Házsongárdi temető Bánffy-kriptájában. Szemernyit sem félt az elmúlástól. „Nincs végső. – vallotta – Csak érezni lehet, nem érteni, hogy mindenható erő van, ami hatalmas, ellenállhatatlan, igaz és örök.”

SZABÓ FERENC LÁSZLÓ

DURAY MIKLÓS

Ezért érdemes volt élni

HETVEN ÉVVEL EZELŐTT KEZDŐDÖTT EGY TÖRTÉNET, amely mindeddig, nem a „hetvenhét magyar népmese” keretében bonyolódott, csak éppen, ahogy mondom, hetven éve kezdődött, 1944 októberének közepe és 1945. július 18-dika között.

Magzatkoromból emlékszem a háborúra, az akasztottak erejére. Azóta is hideg veríték ül ki homlokomon, ha fegyverropogást, robbanásra emlékeztető hangokat hallok. Nem szeretem a fegyvereket, a katonákat, a fegyvereket kedvelő embereket. A vadászathoz sem vonzódom, a vadászok íránt táplált rokonszenvem is csak addig tart, amíg etetik a vadakat. A kötelező katonai szolgálatot is sikerült még kellő időben úgy bevégezmem, hogy kezem puskát nem érintett.

Egy krasznorimjeec '45 februárjában megakadályozhatta volna a megszületésemet, de anyám olyan erővel kiáltott rá, hogy egyből letette a fegyvert. Így maradt életben apám is.

Kicsit angolkörosan jöttem a világra. „Nem az angolokkal és a kórjukkal van baj, még ha bombázták is minket, csupán csörsüllel, aki Jaltában odaadott bennünket a vörösöknek” – mondta valaki a bölcsöm mellett. Honnan tudta ezt, már akkor? Közben házunkból, mely fegyverekkel körül volt véve és éppen el akarták belőle hurcolni a családunkat, néhány napon kicsempésztek a paphoz. Mi lesz, ha nem érem meg a holnapot – ne maradjak kereszteleetlenül.

Sietnem kellett a világra. Hogyan hordhatott volna szülőanyám áldott állapotban ebédet és vacsorát az internálótáborba apámnak, akit magyarként, meg egyéb okok miatt tartottak fogva.

„A „meggyéb” talán még fontosabb, mert benne található a római katolikus, kálvinista-protestáns, egy kicsi zsidó, hugenotta, német, francia, szláv múltja a családnak és a gazdag kereskedő nagypolgártól, a kereskedelmi hajóflotta tulajdonostól a szabómesterségig, az üvegfüvásig a műves lakatos szakmáig át a közhivatalnok-jogászig tartó sajátos társadalmi íve. Aki ilyen zavaros vagy inkább színesnek mondható származással nem tudja eldönteni pillanatnyi hovatartozását, nem tud vagy nem akar a pillanatnak megfelelő változtatásra, az köszönje a Mindenhatónak, hogy állhatatosságával életben maradt.

Családunk – noha elődeink egy része már fél évezrede élt Magyarországon – három évszázada lett magyarrá. Ez felér a kettős honfoglalással. Nem éltünk azóta sem az első választás későbbi módosításának szabadságával, pedig kényszerhelyzet adódott bőven.

Aki enged a gyakori választási kényszernek és módosítja korábbi döntését, gyökértelemné válik. A sokszori választás lehetősége az önazonosság zavarát okozhatja, tudati kavardást. Ez a demokrácia veleszületett betegsége is. Némelyek azt mondják, hogy a demokráciától jobbat még nem talált ki ember. Valóban kellemesebb, mint a diktatúra. Van néhány ezzel kapcsolatos tapasztalatom. Csak hogy a demokrácia általam is megélt rossz élményei legalább annyira undorítóak, mint a kommunizmus államvédelmiseinek módszerei. A különbség: amiért a diktatúrában börtön jár, azért a demokráciában lelki szenvedés, mellőzés, köpködés, rágalmasz, szellemi undor – kín, kínok, kínlódás... A diktatúra egyértelmű, mint a szakadék, aki belezuhan, aligha éli túl. A demokrácia olyan, mint a lép: bűdös, de van esély a túlélésre, ha nem veti el a lépést az ember; ha oda lép, ahová irányítják.

Dr. Tóth Miklós kilencvenéves

Születésének helye és ideje, Szekszárd, 1925. augusztus 6. Lelkeszi családból való származása, jogi tanulmányai a Pázmány Péter Tudományi Egyetemen (1943–1948), teológiai végzettsége a Budapesti Református Teológiai Akadémián 1949-ben, népének sorával való azonosulása az akkori terhes időkben: mind arra formálták és indították, hogy merjen a dolgok élére állni és döntéseket hozni a reá bizottak, valamint a közösség érdekében.

Életében szó szerint is vízvázalzó volt a meg-hosszabbított hollandiai zárándoklat, amikor 1949 nyarán egy üres vonatban megérkezhetett Amszterdamra a Református Egyetemre (Vrije Universiteit). A holland nép akkor is ezrével várta és karolta fel a szegény magyar gyermekeket, de azon a nyáron a kommunista rendszer minden nyugati kapcsolatot felszámolt. Az Abraham Kuypert által alapított egyetem diákja ekkor bibliai gondolkozással mérlegelte a keresztény szabadság dimenzióit és végleg a németalföldi letelepedés mellett döntött az otthon maradtak érdekében. Teológiai gondolkodása azonban szembe került az akkori uralkodó amszterdami szigorú református teológiával, lelkiismereti okból iránnyt váltott, visszatért jogi tanulmányaihoz, beiratkozott a leideni egyetem jogi fakultására, ahol 1955-ben megszerezte diplomáját.

Mi, akik kereken egy nemzedéknyi idővel később lettünk emigránsok, azt tapasztaltuk, hogy Tóth Miklós megértéssel fogadott a körébe, mintegy bevezetett az identitásukat őrző magyarok közösségébe. Eligazító volt, hogy a befogadó országok egyes napilapjaival ellentétben, ő nem hatódott meg azoknak a diktatúra emberibb arcát propagáló és békülékenyebb szíréhangjaitól.

Ugyanakkor imponált jártassága a holland közéletben. Az évek során elnöke volt a Scheveningen-i Rotary Club-nak. Kuratóriumi elnöke a hágai „Első Szabadelvű Protestáns Liceum”-nak, a Reclasseur (Elítéltek újrabeilleszkedését szolgáló alapítvány) országos elnökségének tagja, valamint a magyar Johannita Lovagrend tagjaként összekötő lovas a holland Johnnita Lovagrend felé. Mindezt a tevékenységet az ENNIA, később az AEGON, – Hollandia egyik legnagyobb biztosító társaságának – igazgatótanácsi tagi munkakörén túl végezte. Polgári munkakörében sem tagadta meg lelkesi háttérét, egyik biztosítási ügynököm az azal számolt be 1977-ben; „kiképzésben részesített az ENNIA igazgatója, aki magyar és lelkes is és úgy hívják hogy Tóth úr!”

Jogosan mondhatjuk, hogy Tóth Miklós a huszadik század második felében a hollandiai üzleti életben a legnagyobb karriert befutott magyar.

Magyarként mindvégig, kilencvenévesen is markánsan aktív a hollandiai magyar közéletben. A mai napig első titkára a Hollandiai Magyar Szövetségnek, titkára a Mikes Kelemen Körnek, mely a szívének egyik csücske, főszerkesztője a Mikes International magyar és angol nyelvű internetes kiadónak, amit Farkas Flóriánnal alapított 2001-ben, titkára a Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálatnak, amelynek alapítói közé tartozik, elnöke a Hollandiai Magyar

Protestáns Lelkigondozói Szolgálatnak, amelyet néhai Tüski Istvánnal együtt alapítottak 1950-ben. Ebből az időből való a magyar diaszpóra lelkeségének és hajdani virágzásának ékes bizonyítéka, a „Jöjjetek” című kiadvány, amelynek az évfolyamai Tóth Miklós buzgólkodása nyomán ma elérhetőek a világhálón a Mikes International-on.

1956-ban mint a Mikes elnöke, Tóth Miklós indította be a magyar menekültek számára a hollandiai fogadóközpontok tolmácsszolgálatának megszervezését. Tüski István lelkéssel együtt fogadták az 1956-os menekülteket. Jogászként immár jelentős élettapasztalat állott mögötte, és ebből adódóan személyes kapcsolatait is mozgósította a bujdosók élhető letelepítése érdekében. Azért, hogy a Hollandiába került több mint három ezer magyarnak képviselése legyen, Mikes elnökként 1957-ben megalapította az Amszterdami Hungária Klub 1928-cal egyetemben a Hollandiai Magyar Szövetséget.

Tóth Miklós nem érte be a hollandiai keretekkel, hanem szerves kapcsolatot épített ki a Londonban működő Szepsi Csombor Körrel, és bekapcsolódott a Protestáns Magyar Szabadegyetem munkájába is. Ő képviselte a Hollandiai Magyar Szövetséget 2001-ben Svédországban, a Nyugat-Európai Országos Szervezetek Szövetségének megalapításakor. A NYEOMSZSZ első zárónyilatkozatából visszatükröződik Tóth Miklós eszméje a nyugati magyarság feladatának és küldetésének lényegéről: „A nyugat-európai magyarság tőkeje az a tudás és kapcsolatrendszer, amelyet az elmúlt évtizedekben magáévá tett. A nyugat-európai magyarság megmaradásának fontossága abban rejlik, hogy mindezt a tudást és kapcsolatrendszert Magyarországra és a magyar nemzet számára hasznosítsa.” Ez egybecseng Tóth Miklós azon meggyőződésével, miszerint a nyugati magyarság megtartó erő. A nyugati magyarság a magyar nemzet megmaradásának a letéteményese.

Aki ma Hágába készül, az az ottani magyar protestáns egyházközösség honlapján megtalálja a címet és alkalomadtán meghallgathatja dr. Tóth Miklós szívhez szóló prédikációját. Ő már szekszárdi gimnazista korában végérvényesen bekapcsolódott az 1921-ben lángra lobbant Soli Deo Gloria mozgalomba, és azóta is szent hevívellet keresi az Ige értelmezése szerinti gyülekezetnek, illetve, az Ige társadalmi szolgálatának a mibenlétét.

Egy erdélyi író, aki a magyar református identitás gyökereit kutatja, ezt mondja az ünnepeltről, akinek tovább életére e helyen mi is gazdag áldást kívánunk: „Tóth Miklós küldetéses ember. Azok közé tartozik, akik egy pillanattal sem felejtik el, hogy a világ minden sarkában dolgoznak magyar emberek, tiszta idealizmusból, Egyházunk és a magyar kultúrvilág felmutatására.”

Isten éltesse dr. Tóth Miklóst sokáig! Soli Deo Gloria!

URBÁN ÁKOS (Almere, Hollandia)

Lásd továbbá: Piri Zoltán: Történelmi magyarságszolgálat, Tóth Miklós 80 éves. Bécsi Napló, XXVI. évf., 2005/4. sz.,

A nyár első két hónapja Szerbiában

A megélhetési problémák miatt egyre többen hagyják el az országot. Nemrég tértem haza éppen Bécsből, ahol ott élő, dolgozó vajdasági magyarokról fogtattam operatőr kollégámmal egy dokumentumfilmhez, a szabadkai székhelyű Pannon RTV számára. Nagyon sok és sokféle emberi sorssal találkoztunk, fiatalokkal és családosokkal, akik mindent maguk mögött hagyva, gyakran nagyon nehéz körülmények közepette eltöltött hónapok után vetették meg lábukat az osztrák fővárosban. A legtöbbjük tényleg olyan munkát végez, amelyről itthon megvetéssel beszél a politikum: mosogat, takarít, kiszolgál, és ezért valóban egy ottani elfogadott bérszint töredékét kapja. Hogy megalázó-e számukra? Egy egygyermekes anyuka, aki most egyetemen takarít, azt mondta, nem, és mutogatta a képeket, milyen exkluzív helyet tartendben ahhoz képest, hogy itthon egy penészes kötdében dolgozott feketén, éveken át. Vagy eszembe jut az adai óvónő, aki soha nem pakolt volna össze, ha itthon munkához tudott volna jutni. Meg a fiatal srácok, akik szerb népcenével cnyhítik a honvágyukat. Mindannyian sokkal-sokkal jobban élnek, mint itthon valaha. S közülük egy sem kereste fel a bécsi magyarok szervezetét, pedig tudnak a létezéséről. Nincs rá szükségük, mondják.

Áll már Gavrilo Princip szobra is Belgrádban. Az első világháború kiváltó okaként számon tartott sarajevói merénylet elkövetőjét Szerbia hős-

ként tiszteli. A két méter magas, 350 kilogramm tömegű szobor a szerb kormány épületéhez vezető Nemanja utca, valamint a Sarajevó utca találkozásánál kapott helyet, s maga a szerb államfő avatta fel.

Srebrenicában pedig megtámadták a szerb miniszterelnököt, a radikálisból Európa-párti haladóvá vált Aleksandar Vučićot. Allah akbar és Halj meg, csetnik! – ezt kiabálták a támadók a 20 évvel ezelőtt elkövetett népirtás áldozatainak emlékére szervezett rendezvényen. A tömeg kifütyülte és sértegette Aleksandar Vučićot, műanyagpalackokkal, cipőkkel, kövekkel és más tárgyakkal dobálták meg. A szerb kormányfő könnyebb sérüléseket szerzett az arcán, valamint eltört a szemüvege. A szerb politikus 20 évvel ezelőtt, még Vojislav Šešelj Szerb Radikális Pártjának tagjaként kemény hangnemből védte a boszniai szerbek lépéseit. 1995 nyarán, néhány nappal a srebrenicai mészárlás után azt mondta: „Ha meggyilkoltok egy szerbet, mi száz muszlimot gyilkolunk meg”. Szerbia a mai napig nem ismeri el, hogy Srebrenicában népirtás történt.

Június végén összegezte eddigi tevékenységét és eredményeit a Magyar–Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság. A testület magyar tagozatának elnöke, Kocsis Károly akadémikus szerint az elmúlt években számos új dokumentum került elő, így például eddig ismeretlen névsorokat sikerült megtalálni az áldozatokról, valamint a katonai közigaz-

gatás működésére vonatkozó új adatok is napvilágot láttak. A Magyar Tudományos Akadémiához eljuttatott közleményében azt írta: mindezek alapján megalapozottan lehet állítani, hogy a második világháború végén tudatosan szervezett és elkövetett atrocitások történtek a ma Szerbiához tartozó területen. A bizottság elnöke a feltárt források nyomán mintegy 13–14 ezer főre teszi a „még hidegebb napok” alatt meggyilkolt magyar áldozatok számát. Mint fogalmazott, a vegyes bizottság munkájának fontos eredménye, hogy a sokáig tabuként kezelt téma a szerbiai közbeszéd részévé válhatott. Szerinte az elvégzett munkát a hasonló nemzetközi kutatóprojektekbe integrálva lehetne leginkább hasznosítani a jövőben.

Évtizedeken át 20–40 ezerre becsülték az 1944/45 őszén és telén a partizánok által kivégzett magyarok számát. A feltárt források alapján 13–14 ezerre tehető áldozatszámot sokan kételkedve fogadják. Ugyanakkor az sem új keletű tény, hogy az akkori titói hatalom tudatosan és szervezeten végezte a magyarirtást. Mezei Zsuzsanna újvidéki levéltáros még 2009-ben nyilvánosságra hozta, hogy a Vajdasági Levéltárban kilenc fond terjedelmű, azaz mintegy 300 iratfolyóméternyi anyagot talált. A katonai közigazgatásról és a Megszállók és Támogatóik Büntetőit Kivizsgáló Vajdasági Bizottság fondjában dokumentumok sokasága tanúsodik azokról a száonyú bűntettekéről, amelyeket a partizán hatalom emberei követtek el szerbe a Vaj-

Pallas Athéné

daságban, a forrásokban pedig nevek, névsorok is találhatóak, vagyis az akkori hatalom precízen dokumentálta is tetteit. A Vajdasági Levéltárban talált iratok egyébként csak megerősítettek azt, amit történészek, a téma kutatói egyéb kordokumentumokban közvetve vagy közvetlenül már feltártak. F. M.

Megosztás vagy bázisbővítés?

– Interjú Gubik Lászlóval –

A magyarság nyári rendezvényei közül hármatot kell kiemelni ismertség és kedveltség szempontjából. Időrendben ezek Martos, Gombaszög és Tusványos. A Martosfesztre idén kerek 10.000 ember ment a Felvidéki Martosra. Öt nap alatt 15 nagykoncertet, 10 rövidebb koncertet és más zenei előadást lehetett hallani. A szabadegyetemi részen 20 beszélgetés, előadás hangzott el. Ezzel az utána következő Gombaszögi Nyári Tábor nem tudott – nem is akart – konkurálni, mert tudatosan ifjúsági rendezvény. Viszont kihagyásokkal a legérdekesebb magyar nyelvű nyári találka. A legismertebb pedig Tusványos. Ez a Bálványosból kinőtt és Tusnádfürdőre költöztetett erdélyi nyári egyetem nem csak Orbán Viktor magyar miniszterelnök tavalyi fellépésével híresült el, hanem a témérdek rendezvényével is, ami az idei 26. alkalommal sem változott.

(FELVIDÉK MA | 2015. JÚLIUS 14.) A Kárpát-medencében a nyári művelődési táborok közül a felvidéki gombaszögi számít úttörőnek, hiszen az 1920-as évek végén itt szervezték meg az első, majd szünetekkel ugyan, de lett ennek folytatása a második világháborút követően is. Am abban a formában, ahogy azt most Martoson immár harmadik éve csinálják, a mintát és a kedvet a tusnádfürdői nyári szabadegyetemtől kapta.

Gubik László (G.L.): – Nincs olyan a közelet iránt érdeklődő és egyben szórakozni szerető fiatal, akinek Tusványos, vagyis Tusnádfürdő – korábban Bálványos – neve ne mondana valamit. Tehát ha azt nézzük, hogy mit jelent Kárpát-medencei nemzeti szabadegyetemet mint nagy nyári rendezvényt szervezni, akkor mindenképpen a Tusványosra gondol. Ezt még inkább erősíti, hogy Magyarországon is jobban figyelnek Tusványosra, mint ahogyan a Székelyföldre is nagyobb hangsúlyt fektetnek a Kárpát-medence bármely más területénél. Való igaz, hogy Felvidéken a közművelődési nyári táborok egyébként Gombaszögon indultak, és ez is teljesen rendjén való.

Sőt a hagyományos gombaszögi tábor is közben „át-tusványosodott”, és most erre a hamarosan Krasznahorkaváralján sorra kerülő nyári táborról is nyugodtan lehet állítani, hogy egy új típusú, a hagyományos gombaszögi táborról különböző rendezvény.

– Ennek szervezésében részt vett Ön is, vagy a martosi teljesen „zöldmezős beruházás”?

G.L.: A „zöldmezős” jó kifejezés! Észrevettem, hogy több szempontból is igény jelentkezik ilyen rendezvényre itt, részben földrajzi okokból. Azok, akik tömbben élnek főleg a Felvidék nyugati részén, és nem mentek el Gombaszögre, mert messze van nekik, ide, Martosra eljönnek. Másrészt a Via Nova Ifjúsági Csoportot az elmúlt 4–5 évben sikerült olyan országos szervezetté építenünk, amely elég sok fiatal szólít meg.

– Kezdetben minden ilyen vállalkozás szinte törvényszerűen ráfizetéses. Az már nagyon jó, ha az ember a költségeket fedezve a költségvetést nullára „ki tudja hozni”.

G.L.: Sőt, támogatók nélkül nullára sem lehetne kihozni. Ugyanis ha az ember olyan előadókat akar idecsábítani, mint amilyeneket az idén is sikerült, annak van költség-vonzata.

– A belépők ára a költségek hány százalékát fedezi?

G.L.: Az első jó volt, tavaly az esőzések miatt viszont pórul jártunk. Az elsőnél így fele-fele, a tavalyinál viszont egy a kettőhöz volt az arány a szponzori támogatás javára.

– Mennyiben tekinthető a martosi a gombaszögi tábor konkurens rendezvényének?

G.L.: Semennyire, hiszen másfajta rendezvényekről van szó. A gombaszögit hagyományosan egyetemisták szervezik és kifejezetten a diákságnak szól, míg a miénken az ember lát a diákokon kívül nyugdíjasokat, 40–50 éves polgárokat, sőt a gyermekprogramokon még gyerkőcöket is. Mi egy olyan szabadegyetemben gondolkodtunk, amelyet ugyan szintén fiatalok szerveznek, célcsoportját is ők alkotják, ám nem kizárólag. A másik fontos különbség, hogy mivel a Via Nova Ifjúsági Csoport elég erősen kötődik a Magyar Közösség Pártjához, a párt ifjúsági társszervezeteként – ugyan nem kizárólagosan, de – főként a polgári konzervatív oldal jelenik meg Martoson. Gombaszöget viszont egy civil-ífi világ szervezi, nemcsak pozsonyi, nyitrai, kassai, komáromi, illetve magyar- és csehországi egyetemisták. Ott is van természetesen, aki inkább ide vagy oda hajlik, de összességében egy heterogénebb, liberálisabb csapatról van szó, míg a miénk az értékek tekintetében ennél jóval homogénebb.

– A konzervativizmus alapvetően azt jelenti, hogy elsődlegesen a magyar nemzetiséget kívánják erősíteni és nem tesznek engedményt a szlovák nyelvűségnek?

G.L.: Egy olyan közegben, ahol erőteljes az asszimiláció, ott nem a simulékonyságnak és a közeledésnek van helye, hanem annak, amit mi képviselünk. Egyébként Gombaszög évekig 6–700-as látogatottságot produkált, ekkora volt az az egyetemista mag. Martos megszületése után ez a szám Gombaszögon megduplázódott, hiszen 1500 látogatója lett, míg Martosra már a kezdetektől 7–8000-en jöttek, és az idén a 8000-es látogatói létszámot ismét elértük. Vagyis Martos Gombaszögnek kifejezetten jót tett!

GECSÉ GÉZA

Magyarnak lenni – magyarnak maradni

A Vasárnapi Iskola Alapítványt BENKEI ILDIKÓ, a Magyar Rádió szerkesztő-riportere hozta létre, felismerve azt, hogy a szórvány magyarság körében igen nagy szükség van a pedagógusok munkájának segítésére hétfégi foglalkozások keretében. Az Alapítvány tíz éve kezdte meg önkéntes szolgálatát a Partiumban és Erdélyben, s néhány évvel később a Felvidéken, de mára már alkalmanként Kárpátalján és a Délvidéken is jelen vagyunk.

Havonta egy szombaton, és ha igény van rá, vasárnap is a szórványban élő magyar gyerekekhez utazunk, anyaországi pedagógusok, és tartunk számukra foglalkozásokat. Szándékosan nem használom a tanítás szót, hiszen nem az iskolákban megszokott módon zajlanak ezek a foglalkozások. Minden esetben igyekszünk a gyerekek magyar irodalmi, történelmi ismereteit bővíteni, beszélgetünk nemzeti és egyházi ünnepeinkről, néphagyományainkról. Természetesen mindezt játékos, kötetlen formában, kooperatív módon, hogy így is kedvet csináljunk a gyerekeknek a vasárnapi iskolában való részvételhez. Ezeket az alkalmakat figyeljük arra, hogy a gyerekek használják a magyar nyelvet, olvassanak, írjanak, beszéljenek magyarul. A délután további részében énekeket, néptáncot tanítunk, kreatív, kézműves foglalkozásokat tartunk. A kisebbeknek magyar népmeséket, mondákat olvasunk, amiket lerajzolhatnak a gyerekek. A nagyobbakkal hajtogatunk, ragasztunk, de igen népszerű program a gyöngy-fűzés, íjászkodás, korongozás is.

Legfőbb célunk, hogy megtartsuk ezeket a gyerekeket magyarnak, megérezzék, hogy értékes múltjuk van, amire büszkéek lehetnek, érezzék velük, hogy testvérek vagyunk. S így bátran merjék vállalni magyarságukat, hitüket.

A közeljövőben szeretnénk rendszeressé tenni a kárpátaljai vasárnapi iskolás foglalkozásokat. Ezt előkészítve májusban Benkei Ildikó ügyvivő alapítóval Kárpátaljára utaztunk. Beregszászon, Tiszésón, Gyertyánligeten, Rahón és környékén is szívesen vennék önkénteseink segítségét. Örömminkre szolgált, hogy a határ innenső oldalán lelkes pedagógusok vártak

bennünket, akik nagy szeretettel kapcsolódnának be a munkánkba, és segítenék a kárpátaljai magyar oktatást.

Az egy évtizedes munkánk elismeréseként, nagy megtiszteltetésként 2015. június 20-án a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében a Vasárnapi Iskola Alapítvány Önkéntes Szórványszolgálat Magyar Örökség Díjban részesült, s ezzel bekerült a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeumba.

Vetési László kolozsvári szórványügyi biztos, református lelkész méltatta a Vasárnapi Iskola Mozgalmat: „A Mozgalom példát nyújt abban is, hogy történelmi hibáink, mulasztásaink felett nem sópánkodni kell, hanem szeretetteljes munkával kijavítani, helyre hozni. A mozgalom tizedik éve testvéri kéznújtással és a szeretet erejével bontja a hatalmi szóval teremtett trianoni határokat. Betemeti a népek közötti és politikai lövészárkokat, életet lehel az elszáradt csontokba, szeretettel tölt meg mindent, és élévülhetetlen érdemet szerez a nemzetegyesítésben. Amit nagyhatalmi erők, emberi kezek mesterségesen raktak közénk, azt csak a szeretet bonthatja el, az amelyről Pál apostoltól tudjuk, hogy „mindent eltűr, mindent remél, mindent hiszen és megbocsát”. Mert aki határokat, szögesdrótkat bont, elszakadt területeket fűz egybe a szolgálattal, az sebeket gyógyít és összekapcsol nemzettesteket, falutól faluig, embertől emberig, gyermektől gyermekig, lélektől lélekig.”

Isten áldását kívánva hálás szívvel köszönöm meg Benkei Ildikónak, hogy elindította és fenntartja ezt a szórványmentő munkát, valamint a magyarországi önkéntes pedagógusoknak a több éves önzetlen munkájukat. Bízom benne, hogy egyre többen lesznek önkéntesek, hiszen a határon túli testvéreink minden alkalommal szeretettel várják az anyaországi pedagógusokat. Remélem, egyre többen elmondhatják velünk Wass Albert egyik számomra kedves mondatát: „Végzem, amit végezniem kell, amit végezniem jó és illő, mert a bennem lévő nyugalomérzés igazolja, hogy helyes úton járok.”

NAGY ÉVA, karcagi önkéntes pedagógus

RÁKÓCZI JULIANNA BÉCSI SÍRJA

Az alábbiakban egy olyan, ma is meglévő magyar vonatkozású bécsi sírról szeretnék röviden szót ejteni, melynek létezéséről eddig nem volt tudomásunk. Ez a sírhely az osztrák főváros 8. kerületében, az Alser Vorstadt-i római katolikus plébániatemplom kriptájában található és II. Rákóczi Ferenc fejedelem nővérének (I. Rákóczi Ferenc választott erdélyi fejedelem és Báthory Zsófia egyetlen lányának), Ferdinand Gobert von Aspremont-Lynden gróf nejének, Rákóczi Julianna Borbálának állít emléket.

Nemrégiben a kezembe került a bécsi Alserkerche történetéről szóló, 2000-ben megjelent monográfia (Ruth Kobliczek: Die Alserkerche. Ihre Geschichte und Kunstwerke), melyben azt olvastam, hogy az „L” jelű kriptá 21. számú sírhelyén nem más nyugszik, mint „Juliana Barbara Comitissa de Aspremont”, azaz Aspremont Julianna Borbála grófné.

Ezen információ birtokában megpróbáltam megkeresni a fentebb említett személy halotti anyakönyvi bejegyzését. Némi nehézséget okozott azonban, hogy az 1694 és 1704 között épült volt trinitárius (ma minorita) templom, az Alser Vorstadt-i római katolikus plébánia területéhez tartozott, mi több, ennek az egyházközségnek volt a plébániatemploma. De mivel magát a plébániát csak 1783-ban alapították, így a matrikulált is csak ebben az évben kezdték el vezetni. Amúgy 1717-ben – csak Bécs belvárosában – hét római katolikus plébánia (St. Stephan, St. Michael, Unsere Liebe Frau zu den Schotten, Hofburgpfarre, Kirche „Deutscher Orden”, Kirche „Maria am Gestade”, Kirche „Bürgerspital”) működött és vezetett anyakönyveket.

Kutatásaimat végül siker koronázta és a bécsi Stephansdom anyakönyveiben – melyek a Szent István Főszékesegyház Levéltárának (Archiv der Metropolitan- und Domkirche zu

St. Stephan in Wien) az őrizetében találhatóak – megtaláltam Rákóczi Julianna Borbála halotti- és temetési anyakönyvi bejegyzéseit.

A halotti matrikula adataiból kiderült, hogy a Bécsben elhunyt „Julianna Barbara Verwit. gräfin zu Aspremont und Reckheim, geboren fürstin Rakozii”-t, azaz özvegy Aspremont-Reckheim Julianna Borbála grófné született Rákóczi hercegnő 1717. május 29-én temették el a trinitárius templomban.

A temetési anyakönyvi bejegyzésből pedig megtudhatjuk továbbá, hogy „Julianna Barbara Verwit. Gräfin zu Aspremont und Reckheim geboren Fürstin Rakozii von Felsővadász”, azaz özvegy Aspremont-Reckheim Julianna Borbála grófné született felsővadászi Rákóczi hercegnő a halálakor 44 éves volt és a trinitárius templomban történt temetésének a végösszege 105 forint 44 krajcárt tett ki.

DR. MERÉNYI-METZGER GÁBOR

Merre tartunk, merre menjünk?

A politikán kívül is van élet

Igenis, a politikán kívül van élet. Elégés az emberiség történetét megvizsgálni, az egyéni boldogulásokat követni, és a család, a szakma, a közösségi élet, a vallásos hit megannyi boldogságeremtő példájára gondolni. A társadalom alapszelleme, a család, mindenkori képes átfogó és folyamatos örömrészt nyújtani, boldoggá tenni. Adyt idézve: „A gyermek legyen a társadalom szentje. Az akarata, az életünk, a jobboldalunk, a jövőnk.” Ugyanakkor kiapadhatatlan boldogságforrást nyújthat kinek-kinek az életében a szakmai megvalósítás, számos esetben alkotás. Harmadsorban pedig a jócselekedetek, akár filantropikus tevékenységek, vagy éppúgy a saját örömrészt szolgáló hobbiszerű tevékenységek, közösségi ténykedések.

Identitásunk megőrzésében az anyanyelv és a kultúra a legfőbb támaszunk. Ezeréves keresztényiségünk ideje alatt csodálatos kulturális értékeket teremtettünk a Kárpátok bércei között, Transzilvániában és a tőle nyugatabbra elterülő alföldön. Az erdélyi magyar kultúra az egyetemes emberi értékek és a „hétágú sípként” meghatározott egyetemes magyar kultúra magas szintű hordozója. A sajátos magyar zene, népzene és népdal, a kiteljesedő színházi művészet, a kisebbségi sorsban felülértékelt (erdélyi magyar) irodalom, a csodálatos népi hagyományok és népviseletek, a széles embert vagy éppenséggel nagybányai tájat ábrázoló festészet, a képzőművészeti táborokhoz kötődő alkotások, a külön dokumentumértékű fotó- és filmművészet, de még a góbé viccek is – sokadmagukkal együtt – életterünk, kultúránk legfőbb közvetítői.

A kultúrák közvetítés professzionalizmusa a magyar művelődéstörténeti hagyományokból szervesen táplálkozó közművelődés, szakemberei (orvosai, pedagógusai, könyvtárosai) a kultúra közvetítői, akik koronként és szakterületenként lehetnek népművelők, művelődésszervezők, felnőtteképzők. A kommunizmus évtizedei alatt elcsökevényesedett a kulturális intézményrendszer, amelynek valós helyreállítása a változásokat követő korszak jelentős kihívásának bizonyult. Ráadásul a kevesebb lehetőség és nagyobb igény miatt a hivatásos művelődési tevékenységek kiegészítőjeként, vagy új igények kielégítése érdekében a közművelődés a maga útján és sajátos formáival mondhatni virágzásnak indult. A kilencvenes években az erdélyi magyar civil szervezetek többsége közművelődési célt szolgált, a kultúra védelmére egyesületek alakultak, és bár az anyagi ráfordítások alulreprezentáltak bizonyultak, emberöltő távlatában elmondhatjuk: a közművelődésre szánt erőforrások mozgatták meg a legtöbb embert, miközben minden befektetett lej többszörösen megtérült.

Ebben a munkában nagy szerepet játszott az a kultúrák közvetítő, közművelődési eseményeket szervező, a civil szférában tevékenykedő magyar értelmiség, amely lelkiismeretesen, megfelelő szakmaisággal és áldozatvállalással vált eredményessé. Múltból átöröklött tenniakarással és intuitív hozzáállással töltötte be azt az űrt, amely a kommunizmus bukásával keletkezett a kultúrák közvetítés és kultúraszervezés területén. Miközben a hivatásos kultúrának és az amatőr közművelődésnek olyan problémákkal kellett szembesülnie, mint: a nemzeti jelleg elsődlegessége a szakmaisághoz képest, középszerűség, személyhez kötöttség, túlzott politikai jelleg, alulfinanszírozottság, profi kultúraszervezői képzés hiánya,

intézményes keretek és folyamatos működés nehézségei, a fiatalok igényeinek való megfelelés stb.

A nemzeti mozgalmak elsősorban a vallásos (egyházi) társadalmi hálózatra és hovatartozásra támaszkodtak. Végeredményben az egyház határozta be azt a teret, ahol a „nemzeti” tudás és kultúra újratemelte önmagát, s amelyben az értelmiség is mozoghatott. Trianon után a kisebbségi sorsban élő magyarság számára az egyház nemzetmentő és identitást megőrző szerepe felértékelődött, amelyet a kommunizmus évtizedei csak tovább erősítettek. Amikor színházainkban és társas összejöveteleinkben csakis cenzúrázott szövegeket lehetett tolmácsolni a hallgatóság felé, amikor lapszerkesztőinknek fanyalognia bár, de kötelező módon a román nyelvű hivatalos megnevezést kellett használniuk szülővárosuk megnevezésére, akkor a templomokban vasárnapról vasárnapra, alkalomról alkalomra és kiemelten ünnepeink alkalmával csorbítatlanul hangzottak el Jézus példabeszédei, költőink ünnepei, papjaink – akár madárnyelven kimondott – vigasztalásai. Az akkori nemzetmentő és iskola holdudvarában tudták megtartani magyarságukat és emberségüket. A szigorú, a szekuritáté emberei is jól tudták, hogy papjaink a nemzet óriásai, vagy legalábbis azok lehetnek. Ezért követték fokozott figyelemmel életüket, működésüket.

Történelmi egyházaink napjainkban is a magyarság megőrzésének az alapillérei. Bár kozmopolita világunkban nemcsak a nemzeti érzés, hanem a valóságosság értékrendje is szabadalv bírálatok célpontja, a romániai (magyar) átlagpolgár számára az egyház kiemelt szerepe vitathatatlan. Mivel közösségeinkben még mindig sokan járnak templomba hétköznap és ünnepnapokon, és a hagyományos egyházi találkozók és vallási búcsúk hívók és résztvevők tömegeit vonzzák, az egyház közvetítő szerepe megkérdülhetetlen. Például, a csiksomlyói búcsú a világ magyarságának az első számú gyülekezőhelyévé vált (csak az István, a király rockopera volt még képes félmillió magyart összegyűjteni a Nyeregben). Bár politikusaink mozgásterét a vallásos eseményeken lényegesen jobban beszűkít, mint nemzeti ünnepek, iskolai évzáró ünnepségek vagy kampányizű kulturális események alkalmával, jelenlétük mégis kívánatos. És még öröndetesebb lenne vezetőink rendszeres templombajjárása, egyházi tisztségvállalása.

Szóval, a családi életben és a szakma művelésén kívül a vallás gyakorlása a politikamentes élet megélésének a legjelentősebb színtere. Erdélyben jellegzetes a hitvallás mássága, a töbttornyú falu látkepe. Csángóföldön pedig a római katolikus templomok panorámát uráló jelenléte. Eközben az államvallással avasztalt ortodoxia hagyományok honfoglalása a nemzetállami jövőképe.

Egyházaink tevékenységei közül feltétlenül ki kell emelnünk a szerzetesszolgálatot, az idősek és a rászorulóknak megsegítését, gondozását. Az egyházak által kiépített szerteágazó szociális intézményrendszer többnyire társadalmi hiányosságokat pótol. A társadalom rászorultjai sokoldalú segítséget kaphatnak felekezeteinktől. Feltétlenül említésre méltó továbbá, hogy a „határok nélküli” Európai Unióban a fiatalok jelentős része számára semleges érzéssé degradálódó hazaszeretet megnyilatkozási helyszíne maradt a templom és környéke. Az egészséges hazafiságra minden népnek szüksége van.

DR. ÁBRÁM ZOLTÁN

Erdélyi magyar képzőművészet 1920–1990

„Az elmúlt száz évben számos területen, többek között a képzőművészetben is, kifejezetten korszerű, progresszív alkotók, igazi európai formátumú gondolkodók gyarapították az erdélyi kultúrát.” (Ferencz I. Szabolcs)

A Magyar Nemzeti Galéria Á épületében Sors és jelkép. Erdélyi magyar képzőművészet 1920–1990 címmel 2015. április 24. – augusztus 23. között különleges kiállítás látható. Eltér a megszokottaktól, és ez nem csupán az elfoglaltság mondata. Eltér, mert egy régiót és egy történelmi mércével mérhető változás képzőművészetét foglalja össze. A jelenlegi tárlat olyan gazdagságban mutat be több korszakot (az 1919–1940 közötti interbellikus, az 1940–1945. közötti háború alatti és az 1945–1990 közötti szocialista korszakot), hogy az maga is üttörő. „A megszokott Erdélyi-sztereotípiák helyett a kevésbé ismert, rejtett vagy ismeretlen vonatkozásokat ismerteti meg a látogatókkal.” – olvassuk a hivatalos kísérőszövegben.

Maga a tárlat több mint 400 művet állít a szemlélő elé (mintegy 430-at a katalógus szerint). A romániai városok múzeumaiból és a különböző gyűjteményekből egyberostált és -válogatott anyag óriási. A képzőművészeti tárgyak sokasága a befogadhatóság határait súrolja. Szinte nyolcvan magyarországi (Budapest, Százhalombatta stb.) és külföldi köz- és magángyűjteményből kölcsönzött tárgyat vonultat föl. És ennek ellenére, az élvezhetőség maximumát nyújtja... Személyes megjegyzésem: akármelyik nagyobb európai múzeumban megállná a helyét, mind elrendezésében, mind összetettségében.

Erdély képzőművészetének kilenc részlegre tagolt bemutatása Nagybánya örökségétől indul (Ember a tájban), az erdélyi múlt személyiségeinek portréival, szobraival folytatódik (Akik előttünk jártak), a regionális avantgárdal (Avantgarde sugárzás) és a klasszikus hagyomány feleledésének bemutatásával (Klasszikus értékek nyomában). A tárlat két, a társadalmat leginkább megközelítő fejezete a Művészet és társadalom, illetve A realizmuson innen és túl kitekintése a különböző irányzatok felé. A teljes művészeti életet lefedő állami cenzúra ellenében a grafika mutatkozó a rejtett módon leginkább ellenálló műfajnak (Hagyomány és megújulás a grafikában). Egyik részleg pedig a szocializmussal szembeni művészi szembenállás műveiből válogat. („Itt és mást!”) Expanzió és kísérletezés).

A fejezetek előtt kétnyelvű, magyar és angol ismertető áll, jól érthető, könnyen befogadható, magas szintű szövegek formájában. Az emeleti tárlóban elhelyezett időskála, rendkívül okos és sokat segítő kiegészítője a kiállított tárgyaknak. 1919-től fordított irányba (jobbrol balra!) halad majdmenet évenkénti felbontásban a képzőművészeti vonatkozású események felsorolásában. A tárlat érdekessége még a szobrászat és a falfaragás arányos jelenléte.

A kiállítás kurátora Szűcs György, akinek (háttér-) munkáját a tárlat rangsorolja. Elégedettség töltheti el a kezdeményezőket, a kivitelezőket és az érdeklődőket, hogy jó negyed évszázaddal a politikai rendszer változása után alkalom adódott végre az erdélyi képzőművészeti arcvonások átfogó bemutatására...

L. F.

40 éve intézményesített pasztoráció Ausztriában

Négy évtized eredményeit mutatja be a nemrég *Einheit in Vielfalt* címmel megjelent kötet. Kiadója Franz Scharf mellett Dr. Vencser László, az ausztriai idegen nyelvű pasztoráció igazgatója. Erdélyben született, gyulafehérvári teológiai tanárként dolgozott 1975–1991 között, azóta Ausztriában él. Kezdetben csak a linzi egyházmegyében vezette az Idegen nyelvű pasztoráció szakosztályát, 2000. július 1-jétől azzal párhuzamosan az Ausztriai Katolikus Idegen nyelvű Pasztoráció Országos Igazgatóságát irányítja. Ez év július 1-jével az Osztrák Püspöki Konferencia újabb öt évre nevezte ki. Tapasztalatairól kérdeztük Dr. Vencser Lászlót.

Mi indította az osztrák katolikus egyházat arra, hogy rendezett keretek között szervezze meg az Idegen nyelvű Pasztoráció Igazgatóságát?

Az ausztriai katolikus egyház már korábban, nevezetesen a 2. világháborút követően, majd az 1956-os magyarországi szabadságharc következményeit látva, odafigyelt a kitelepített menekült népekre. Ezzel megteremtette a befogadásnak a hagyományát, amely a mai napig példaértékű. A Vatikán, látva a menekültek nagy áradatát, különböző módon igyekezett lekipásztort ellátásukat szabályozni, beleértve a karitatív szempontokat is. Végül az 1968-ban megjelent a „De pastoralis migratorum cura” Motu Proprio rögzítette a migránsok lekipásztort ellátásának irányelveit. Ennek a rendelkezésnek tett eleget 1975-ben az Osztrák Püspöki Konferencia is, amikor kinevezte az első nemzeti igazgatót és az igazgatóság is intézményes keretek között elkezdte koordináló tevékenységét.

Az egyházon belül melyik „hatóság” alá rendelték a Nemzeti Igazgatóságot?

A Nemzeti Igazgatóság az Osztrák Püspöki Konferencia Főtitkárságának egyik részlege. Ezért a Püspöki Konferencia nevezi ki a nemzeti igazgatót, a Konferencia referens püspököt bízik meg, aki felel ezért a részlegért és akivel az igazgató folyamatosan kommunikál, illetve egyeztet. Az adminisztrációs dolgokat a Főtitkárság intézi, annak vagyunk alárendelve.

Milyen feladatokra van az Igazgatóságnak? Milyen ügyviteli és anyagi hatáskörrel rendelkezik?

Az Igazgatóság koordinálja a félmillió nem német anyanyelvű közösségek lekipásztort munkáját és arra törekszik, hogy az ország területén aránylag egységesen végezzék a lelkész tevékenységüket.

Ezzel hozzájárulunk ahhoz, hogy a mintegy harminckett népcsoporthoz tartozók ne szoruljanak a peremre, ne alakuljanak ki gettós szigetek, hanem itthon érezzék magukat a helyi egyházban.

A munkát az egyházmegyék küldötteinek valamint a népcsoportok képviselőinek bevonásával a Vezető Tanács (Leiterkonferenz) segíti. Az évi Nagygyűlés (Vollversammlung) hivatott a továbbképzés megvalósítására, amit az Igazgatóság tart kézben. A szeptember végi Népek Vasárnapja pedig azt a célt szolgálja, hogy a migránsok együtt ünnepeljenek a helybéli lakosokkal. Ennek előkészítése is feladatunk közé tartozik.

Az igazgató tagja különféle bizottságoknak, így többek között az Ausztriai Lekipásztort Tanácsnak, valamint jelen van az európai, illetve világviszonylatban megrendezett konferenciákon és kongresszusokon.

Ami az anyagiakat illeti, nagyon szerény költségvetése van, amit évente a Püspöki Konferenciának kell jóváhagynia. A jóváhagyott költségvetés fölött az Igazgatóság rendelkezik.

A bevándorlók növekvő számát tekintve elképzelhető, hogy van jövője az idegen nyelvű lelkész-eknek. Valóban így is gondolta az osztrák katolikus egyház, vagy pedig csak az „integráció” eléréséig mérezték létjogosultságát?

Jelen pillanatban az ausztriai katolikus egyház támogatja az idegen nyelvű pasztoráció létét és küldetését. A nagy paphiány miatt azonban elvárja, hogy a migránsok lelki gondozásával megbízott lelkészek a helyi osztrák plébániái munkában is részt vállaljanak. Hogy mikor következnek be az „integráció”, amin többen a helyiek közül „asszimilációt” értenek, nehéz megválaszolni.

Utánpótlás állandóan érkezik, nemcsak muzulmánok, hanem keresztények is, akik közül az első időkben nagyon sokan a lekipásztort keresik, munkahely, lakás stb. tekintetében tölve várva segítséget. Véleményem szerint erre a szolgálatra még sokáig szükség lesz és ez a szükség-helyzet mindig arra fogja ösztönözni a helyi egyházat, hogy megoldásokat keressen. Nehéz meg-

válaszolni, hogy ez a lekipásztort szolgálat milyen formában és meddig fog fennállni.

Különösen a paphiány, nemcsak itt Ausztriában, hanem a „kibocsájtó” országokban is, korlátozza ezt a lekipásztort szolgálatot. Valószínű, hogy a világiaknak kell majd nagyobb hangsúllyal jelen lenniük a közösségek életében, önkéntesen felvállalva bizonyos feladatokat.

Hány etnikai közösséget fog össze a Nemzeti Igazgatóság?

Mint már említettem, Igazgatóságunk mintegy harminc népcsoportot tart nyilván, de a valóságban ennél többen vannak. Az Afrikából érkezettek három csoportban részesülnek lekipásztort ellátásban: angol, francia és swahili nyelven; etnikai megoszlásuk valószínűleg több tucatot tesz ki.

Vannak nagyobb és kisebb közösségeink, így pl. a horvátok mintegy százezer katolikkal számolnak, míg a japánok, kínaiak stb. néhány százannal vannak, amennyiben csak a katolikusokra gondolunk, de vannak protestáns keresztények is köreikben.

A 30 „nyelvcsoport” között milyen helyet foglal el a magyar lelkigondozás?

A magyarok számban nagyon előkelő helyet foglalnak el. Számukat illetően megoszlanak a vélemények. Tény, hogy az elmúlt években a magyarok létszáma nagyon megemelkedett, többen már százezerről beszélnek. A burgenlandi magyarok lekipásztort ellátását kivéve – ott saját egyházmegyei magyar szekció létezik, megbízott püspöki vikáriussal – a katolikusok szolgálata Ausztria területén Igazgatóságunkhoz tartozik, jóllehet annak konkrét formáját mindegyik egyházmegye maga intézi. A helyi püspök felel ezen közösségeikért is. Ezt megelőzően, mint a többi csoportok esetében is, az otthoni egyház tesz javaslatot, küld papokat erre a szolgálatra, beleértve a Kárpát-medence magyar nyelvű egyházmegyéit is. Igazgatóságunk közvetít, bizonyos esetekben javaslatot tesz az illetékeseknek, kérésrel fordul az egyházmegyékhez.

Jelenleg főállású magyar katolikus lelkész Ausztriában nincs. Papjaink ezt a feladatot párhuzamosan látják el az osztrák pasztorációs munka mellett.

Hogyan itéli meg a magyar lelkészek jelenlegi helyzetét – hogyan jelöli ki a jövő útját?

Ez egyházmegyénként változik. A kettős feladat teljesítése, vagyis magyar és osztrák szolgálat párhuzamosan, kisebb vagy nagyobb kihívás elé állítja a lelkészeket. Amíg ez Linz, Graz, Klagenfurt stb. esetében elfogadhatónak látszik, addig Bécs a maga nagyságrendjével teljes embert igényelne. A horvátok esetében négy ferences atya és két szerzetesnővér gondoskodik a hívekről. A lengyelek szintén négy pappal látják el ezt a szolgálatot. Számban a magyar katolikusok Bécsben és Bécs környékén megközelítik, sőt, talán meg is haladják a két népcsoport létszámát. Így szemlélve a jelenet, a magyarok az említett két népcsoporttal szemben hátrányos helyzetben vannak.

A jövő útja ezért nagyon összetett. Mindenképpen fontosnak tartom, hogy a lelkészek odafigyeljenek a magyarokra és segítsenek nekik az identitás és kultúra megőrzésében, az anyanyelv ápolásában. A jelenlegi globalizációs folyamat nem kedvez a népcsoportok értékei megőrzésének, továbbadásának, ebben a magyar lelkészekre is feladat hárul: ápolják az egy nemzetben való gondolatot, még akkor is, ha a második, a harmadik vagy a következő nemzedék elveszíti magyar identitását.

Korunk kihívásai megváltoztak, ezekkel kell a magyar lelkészeknek is megküzdeniük.

Készítette: DEÁK ERNŐ

† Gersits Gizella

81. életévében, 2015. június 4-én Bécsben váratlanul elhunyt Gersits Istvánné, született Náday Gizella. Június 16-án a Neustift-i temetőben vett tőle búcsút népes családja, a rokonok és ismerősök nagyszámú köre.

Bécsbe költözésük után a jó kedélyű Gizi férjével, Pistával együtt élénken kapcsolódott az egyesületi életbe; ahol csak tudott, lehetett számítani segítségére. Tudni illik, hogy korábbi lakóhelyükön ő szervezte meg Kufsteinben az első európai találkozót; onnan kapta a nevét a ma már általánosan ismert és elismert „Kufstein” Tanácskozás.

650 éves a Bécsi Egyetem

Az Osztrák Nemzeti Könyvtár kiállítása tükrében

Nemrégiben ért véget az a kiállítás, amelyen méltóképpen emlékeztek meg Európa egyik legrégebbi és leg- rangosabb egyeteme megalapításának és fennállásának 650. évfordulójáról. Az Osztrák Nemzeti Könyvtár impozáns barokk múzeumkönyvtára a *Josefsplatz-on* már önmagában is különleges egyedi hangulatot áraszt. A Diszterem (*Prunksaal*) az ott rendszeresen megrendezett kiállítások nélkül is Bécs kulturális látványosságai közé tartozik. I. Lipót császár még 1681-ben határozta el, hogy létrehoz egy könyvtártermet könyvei raktározására, mivel a *Minoritenkloster*-ban lévő Udvarikönyvtár (*Hofbibliothek*) alkalmatlanná vált értékes gyűjteménye tárolására az állandó nedvesség és a magas páratartalom miatt. Tervét azonban nem valósíthatta meg teljesen, mert a törökök bécsi ostromakor a már majdnem kész épület erősen megsérült. 40 évvel később, a török és a spanyol örökösödési háborúk befejeződése után realizálódott a terv, és VI. Károly megbízására a könyvtár mai épülete Johann Bernhard Fischer von Erlach és fia Joseph Emanuel kivitelezésében 1723 és 1726 között jött létre. Az 1730-ban befejezett freskók Daniel Gran alkotásai. Később a sérült festményeket Franz Anton Maulpertsch restaurálta. A kiállítóterem 77,7 méter hosszú, 14,2 méter széles és 19,6 méter magas. A bejárattal szemben, a rondó közepén, az allegorikus freskókkal díszített 29,2 méter magas kupola alatt római imperátorként IV. Károly császár életnagyságú szobra fogadja a látogatókat. Az ovális rondó négy sarkában óriásméretű glóbusz foglal helyet, két ég- és két földgömb, Vincenzo Coronelli, a velencei köztársaság csillagászáinak művei 1692-ből és 1694-ből. Az emeletet körben faragott galéria övezi. A diófából készült polcokon rendben aranyozott gerincű könyvek sorakoznak, mögöttük, külső szemlélő számára észrevehetetlen, titkos könyveskamrák, úgynevezett *Sternkammerek* rejtőznek, melyek csak könyvtárosok, restaurátorok keze nyomán nyílnak meg. A barokk-könyvtár körülbelül 200 ezer könyvet tartalmaz az 1501 és 1850 közötti évekből.

A földszinti terem két oldalán végigfutó asztali- és állóvitrinekben elhelyezett kéziratok és tárgyak teszik életszerűvé a kiállítást, az „Alma Mater Rudolphina” kezdeti korszakát a középkoron át a reneszánszig.

A Bécsi Egyetemet IV. Rudolf osztrák herceg alapította 1365-ben. Egy oktatási intézmény alapítását mindig a kulturális igény és a kiemelkedés vágya vezérli, amely belső fejlődést eredményez, megszilárdítja az országot, az uralkodó és családja hatalmát, függetleníti

más országoktól. Hasonlóképpen más alapítókhoz, a herceget is ez a cél vezette, amikor úgy döntött, hogy egyetemet hoz létre.

Tudományos intézetek létrehozásának igénye már korábban is jelentkezett. Példaként szolgált az előként 1200 körül Párizsban alapított egyetem. A filozófiai fakultáson, a hét szabad művészet (*facultas artium*) tárgyait mindenkinek el kellett végezni, attól függetlenül, hogy milyen szakon folytatták tanulmányaikat. Csak azt követően jelentkezhetek a teológiai, jogi vagy orvosi karra. A párizsi egyetemen már magyar hallgatók is tanultak. Az alapítás sorában a bolognai egyetem ugyan másodikként szerepel, de tulajdonképpen ott már 1158-ban Barbarossa Frigyes megalapított egy jogi iskolát, de az még nem rendelkezett egyetemi ranggal. Az akkori értékrend szerint akkor vált igazi egyetemmé, amikor a XIII. században filozófiai, orvosi, majd 1363-ban teológiai karral is kiegészült. A hallgatók szervezett közösségét (*corporatio*ját) „universitas”-nak nevezték, így lett belőle a későbbi egyetem elnevezés. A bolognai *citramontan* *corporation*ak 13 nemzetisége volt, köztük nagyszámú magyar hallgató. E két egyetem szolgált alapul, mintaképpül a további egyetemek létrejöttében.

A pápa a császár ellen

A IV. Károly császár alapította prágai Károly Egyetem (1347) és a krakkói Jagelló Egyetem után, melyet Nagy Kázmér lengyel király alapított (1364), a bécsi volt a közép-európai térség időrendben harmadik egyeteme, az első német nyelvű egyetem. V. Orbán pápa IV. Károly császár ellenkezését figyelmen kívül hagyva, 1365. június 18-án jóváhagyta, véglegesítette a bécsi egyetem alapítását. Így a konkurencia harcából Rudolf került ki győztesen. A bécsi egyetem után a pécsi magyar egyetem következett, amelyet Orbán pápa 1367. szeptember 1-én hagyott helyben. A pápa egyedül a teológiai fakultás felállítását nem engedélyezte.

A Bécsi Egyetemnek már működése kezdetén négy *natio*-ja volt: osztrák, szász, cseh és magyar. A nagy jelentőséggel bíró önálló magyar akadémiai nemzet megalakulását követően szinte rendszeressé vált a magyar hallgatók jelenléte. Ezt alátámasztják a hallgatói névjegyzékek is. A bécsi intézménynek kiemelkedő szerep jutott a középkori magyar értelmiség képzésében.

A kiállítás öt fontos szempontot figyelembe véve épült fel, bemutatva a város, az udvar és az egyetem, a stúdió és a mobilitás kapcsolatát. A kiállítás két legjelentősebb darabja IV. Rudolf herceg, valamint III.

Albert és III. Lipót osztrák herceg aláírásával ellátott, 1365. március 12-én keltezett alapító oklevél. Különösen figyelemreméltó a két oklevél közül a nagyobbik, amelyik felrúgva a korabeli nyelvkultúra hagyományát, szabályt figyelmen kívül hagyva, akkoriban még szokatlan módon nem csak latin, hanem német nyelven is íródott. III. Albert herceg 1384-ben készült monumentális pergamenoklevelét minden látogató megcsodálta. Példátlan, hogy egy oklevél ilyen nagyszámú pecséttel van ellátva; összesen 19 viaszpecsét lóg a dokumentum alján, ezzel is mutatva a cél, a szándék fontosságát, a hatalmasságok és döntéshozók elkötelezettségét a terv megvalósítása iránt.

A változatos anyag között látványos az aranyozott ezüsből készült artistaszak jogara, valamint az ezüstözött, tűzaranyozással készült, gravírozott copf. A kíváncsi látogatók meglepődtek a papír tokban fekvő ismeretlenül származó gesztenyebarna hajfürt láttán. A Copf a legrégebbi osztrák rend, mind ez ideig az egyetlen érvényesített, nyilvántartott világi lovagterség, III. Albert 1377-ben alapított egy Habsburg rendet, a társaság azonban az alapító halála után feloszlott.

Egymást követték a vitrinekben a középkori tudósok kéziratjai, tudományos művek, a könyvművészet iniciálékkal és miniatúrákkal gazdagon illusztrált darabjai, valamint üzleti tervek, vázlatok, térképek, nyomult papírművek stb. Tartalmuk utal az oktatás változatoságára és magas színvonalára. Az Egyetemnek már korai korszakában is neves, elismert, kiváló oktatókat alkalmaztak, ezzel is emelve az intézmény rangját és hírnevét. Nevük, mint például Johann von Gmunden, Georg Peuerbach, számtalan diákot csábított Bécsbe egész Európából. Itt működött Johannes Regiomontanus, Mátyás király udvari csillagásza. Az egyháztanító Aquinoi Tamásnak, a középkor legjelentősebb filozófusának tartott kommentárja alapmű. Ő a dominikánus rendből váltott át a Párizsi Egyetemre.

A kiállításon egymást követték a csodálatosan díszített tudóskönyvek, amelyek iniciáléiban jelentős szerep jutott a könyv, valamint néhol a tanár-diák ábrázolásnak is. De nem hiányoztak a hallgatóktól származó humoros bejegyzések, rajzok, vázlatok sem.

A „*Das ungarische Nationenbuch. Liber Nationis Hungaricae. Ungarische Nationmatrikel*” kötet kezdő „C” iniciáléja a magyar nációnak történeti jelentőségét tükrözi az államalapító Szent István király és fia, Szent Imre ábrázolás. A kiállított két *Nationenbuch* 1435-ből való, a legrégebbi eredetűnek tartott egyetemi anyakönyv, amely az Egyetemi Levéltár tulajdona.

Vénusz

Különösen figyelemreméltó IV. Rudolf herceg félprofilban megfestett portréja elképzelt koronával a fején, amely egyike a művészettörténet nagy jelentőséggel bíró festményeinek. A kép címe a hercegtől származik: *Rudolfus Archidux Austriae*, amely az ő rangját emeli hivatott. A táblaképet a Bécsi Székesegyházi és Érseki Múzeumnak köszönhetően tekinthették meg az érdeklődők.

Bizonyára elbűvölőnek találta mindenki Alexandriai Szent Katalin kedves, kerek tartó ezüst, részben aranyozott alakját, a jogor koronázási figuráját. Szent Katalin, szűz és vértanú, Maximinus császár idejében élt. A legenda szerint ellenszegült a császár akaratának, mert keresztényként nem akart részt venni a bálványok tiszteletére rendezett áldozatokon. Ezért kerébe törték. A bölcselők, a könyvtárok, a nyomdászok, az ügyvédek, a filozófusok és a magasabb iskolák védőszentjeként tisztelik.

A kiállítás-rendezők megkísérelték a múltat a modernkor vívmányával, a médiával összekapcsolni. Mozgóképen varázolták életszerűvé az egyetemi hangulatot, a lépcsőt, ahol a diákok és oktatók közlekednek, jönnek-mennek, majd eltűnnek a folyosón a kanyarban. Az emberek egy más világban találhatták magukat; fent a kupolában angyalok lebegnek a felhőkön, lent pedig a látogatók az egyetem aulájába képzelhették magukat.

ADÁM ÁGNES

Kárpát-medence Európa „szívében”

„...azokat tartom igazán nemeseeknek, akik igazi javakkal, valóban saját javikkal akarják feldíszíteni önmagukat és hozzátartozóikat, vagyis műveltséggel, jó erkölccsel és ékezőszóval... A szerencse ajándékai, mint az országok, városok, testi szépség mulandók, de amit erény és munka szerzett, az maradandó. Ezt a vagyont nem pusztítja el sem vas, sem láng, sem mostoha idő.” (Apáczai Csere János)

Nem igazán népszerű vállalkozás, hogy időtálló értékekről, erényről, becsületről, az adott szó hitelességről, a lelkiismeretről, egyáltalán a múlttól, európai és magyar örökségünkről, az elődeink által közvetített és képviselt kulturális tradíciókról szóljunk ebben a posztmodern, eszmék nélküli világban. Különösen azért nem, mert mindannyiunk kötelessége lenne, hogy segítsük az utánunk jövő generációkat az értékek újratemetésében.

Lehet az értékeket újratemetni? Mit jelent ez: az állandó értékek tagadását és új értékek születését? Igen és nem! Az értékeket minden generációnak újra kell teremtenie, hogy azok valóban vezérelvek legyenek életvezetésünkben. Nem jelenti azonban, hogy a becsületszavunk elavult, s helyette rugalmasságra van szükség, vagy a tisztesség ösdi kifejezés, s célserűbb mindenáron alkalmazkodni. Az értékek újratemetése feltételezi az állandó, örök értékek ismeretét, nevezetesen mi a jó és mi a rossz, hogy a választás során a tudatosan vállalt értékek mellett született döntések eredménye legyen az értékek újratemetése. Ahogy Madách hagyta örökül: „Szabadon bűn és erény közt, Választhatni, mily nagy eszme...” S az eszme elsődleges, szervezetten tudatos közvetítője több mint ezer éven át a templom és az iskola.

Reményik Sándor felhívása máig érvényes: „Ne hagyjátok a templomot és az iskolát!” Azt a „templomot”, melyet *István király* iskolaszervező munkája során felruházott azzal a joggal, hogy ott tanítsák, ott sajátítsák el a Kárpát-medence minden településének tehetséges fiúgyermekével az európai és a magyar műveltség alapjait.

Eötvös József, a nagy magyar közoktatás-politikus nevéhez fűződő 1868. évi 38. népoktatásról szóló tc. pedig a *Kárpát-medence valamennyi 6-12 éves gyermeke számára bevezette az Európában máig is*

mintául szolgáló tankötelezettséget, kötelezővé tette az iskolába járást. Miközben a szegény szülők gyermekei a tandíj elengedésével látogathatták az iskolát, ugyanakkor szigorú pénzbírság sújtotta azokat, akik nem jártatták gyermekeiket iskolába.

Ma is téves, méltatlan prekoncepciók élnek – terapi kutatások híján – a publicisztikában a dualizmus kori tanügyi kormányzatunk tevékenységének hatásáról a népoktatásban, mely egyébként *példaértékű* az adott kor problémáinak kezelésében, s iránymutató lehet a mai gyakorlatra. A tankötelezettség érvényes volt minden gyermek számára, aki a történelmi Magyarország területén élt. A *soknemzetiségű ország oktatáspolitikája minden nemzet számára biztosította, sőt kötelezővé tette az alapműveltség megszerzését*. Ez máig szilárd alap a háttérben túli nemzetek, legyen az szlovák, horvát, orosz, német..., műveltségének gazdagodásához.

Példaértékű Eötvös József kisebbségpolitikája. 1844 óta a soknemzetiségű állam nyelve a magyar. Az 1844. évi 2. sz. törvény értelmében a közép- és felsőszintű oktatási intézményekben az oktatás nyelve magyar volt. Alsó fokon viszont az elemi iskolákban a tanítás kezdetektől a település lakosságának anyanyelvén folyt. A népoktatási törvény 58. §-ában úgy rendelkezik: „Minden növendék anyanyelvén nyerje az oktatást, amennyiben ez a nyelv a községben divatozó nyelvek egyike. Vegyes ajkú községben ez okból oly tanító alkalmazandó, aki a községben divatozó nyelvekben tanítani képes. Népesebb községben, ahol többféle nyelvű lakosok tömegesen laknak, amennyire a község ereje engedi, különböző ajkú segédtanítók is választanak.” A törvény 55. §-a sorolja a tanítandó tárgyakat, köztük nem szerepel a magyar nyelv, azt az anyanyelv helyettesíti. Az *anyanyelv az identitás alapja*. Anyanyelvén keresztül érti, értelmezi az ember a közvetlen környezetét. Példa nélküli Eötvös József azon tevékenysége is, hogy az életre hívott *Tanító* folyóiratot az országban jegyzett hét nemzetiségű nyelven jelentette meg, hogy a *nem magyar tannyelvű népoktatásban anyanyelvén tanulmányozhassa a tanító az iskolai nevelő munkát érintő közös célkitűzéseket, feladatokat*.

A tankötelezettség bevezetésével az 1870-es, 80-as években sok településen, ahol nem volt iskola,

államsegéllyel, vagy felekezeti támogatással új iskolák nyíltak, másutt egytanító felekezeti iskolájuk helyett társultak, és többtanító községi iskolát állítottak közös erővel. A hatodik osztályok általános iskolája után, a népoktatási törvény 11. §-al követően Trefort Ágoston minisztersége alatt lát napvilágot az 1879. évi 18. tc. azzal a céllal, hogy „a magyar nyelvnek, mint az állam nyelvének elsajátítására, minden állampolgárnak kellő mód nyújtassék.” Ekkor került a magyar nyelv „az összes bármilyen nyelvű állampolgárnak a kötelező tantárgyak közé. S ekkor lett minden tanítóképzőben, ahol a tanítás nyelve nem magyar volt, a magyar nyelv kötelező tantárgy. Az állam nyelvének kötelező tantárgyi bevezetését tantervvel, vezér- és tankönyvekkel segítették.

A népoktatási törvényt követő három évtizedben a népoktatás száma a századfordulóra mintegy hat-ezerrel növekedett. Iskolát tarthattak fenn a felekezeteken kívül a községek, egyesületek, magánintézmények, társaságok és az állam. Az állami tantervek mintául szolgáltak az egyéb fenntartású iskolák számára. Az *iskolafenntartók jogosultak voltak megállapítani, hogy milyen nyelven tanítsanak az adott népoktatásban*. A magyar nyelv elsajátítása a következőes támogatást, ellenőrző intézkedések ellenére lassú folyamat volt a gyakorlati jellegű – közügyek gyakorlásához, s az egyéni boldoguláshoz szükséges - nyelvismereti célkitűzés ellenére. 1905-ben a statisztikai évkönyv a következőképpen vélekedik: az 1879. évi 18. tc. 4. §-a elrendelte a magyar nyelv kötelező oktatását, mégis „a hazánkban létező 3248 nem magyar tannyelvű népoktatás közül – melyek 65 kivételével felekezeti iskolák – 1340-ben a magyar nyelv nem tanított sikeresen.” S ezek után a negatív előjellel sokat emlegetett Apponyi törvény (1907. 27.) tanulmányozása, hiteles ismerete minden szakember validitását is jellemzi...

Kárpát-medence sok kis országának népei Európa szívében több mint ezeréves kulturális örökséggel rendelkeznek. Közös európai kultúránk terjesztésében meghatározó volt elődeink értékrendszere, melynek alapja a kereszténység, az antikvitás és a római jog. S minden nemzet rendelkezik csak rá jellemző sajátossággal. Az ISKOLA feladata, hogy mit közvetít, mit tanít meg ebből a közös

kultúrából, hogy különbözőségünk megőrzése mellett „egy nyelven” tudjunk beszélni, hogy értjük egymást az alapvető közös értékrendünk ismeretével, vállalásával és terjesztésével. Ennek érdekében az elmúlt 20 évben a „magyarságkutatásban” 1997 óta és Apáczai fő műveinek 350. évfordulója kapcsán 2003 óta 18 rendezvényt, kárpát-medencei találkozókat szerveztünk, melyeket kötetek reprezentálnak. Konferenciáink, kerekasztal rendezvényeink mondanivalóját Apáczai hite, tevékenységéből eredő felelőssége, példája, s nem utolsósorban felelősségérzete a magyar kultúráért hatotta át. A legutóbbi két konferencián a közös felelősségvállalást az anyaországból a VEAB munkabizottságának elnökei – Szabó Péter, a Kodolányi Főiskola rektora, alulírott szerző, Tölgyesi József titkár – és tagjai, Erdélyből Szőcs Judit; Felvidékről Albert Sándor, Erdélyi Margit; Kárpátaljáról Kovács András; Vajdaságból Káich Katalin, Muhi Béla; Ányvidékről Deák Ernő és Wurst Erzsébet képviselték. A közös felelősségvállalás szükségességét az alábbiakban összegeztük:

Az anyanyelv ápolása egyenlő a magyarság megmaradásával. Alkotni, gondolkodni az anyanyelven tud az ember; más népet megismerni, információkat szerezni a másik nép nyelvén is lehet, azaz idegen nyelven. Érti-e mindenki, hogy mitől érték az iskoláztatás? Képes-e megújulni a magyar iskoláztatás, a tanítás szelleme, módszere az elődök példája nyomán, az európai műveltség *eszméiről* alapul. A *pedagógia, a neveléstudomány, a humán tudomány visszacsúszta-e korábbi presztízsét? Okos, tudós tanítók tanítanak-e? Érti-e a közoktatás és felsőoktatás tanítója Apáczai üzenetét: melyek a jóra való indulat kritériumai, azaz mi az egyenlőség, az eszesség, az erősség és a mértékletesség.*

Kedves Honfitársaim, hagyatkozzunk a kevésbé ismert európai műveltségű, a magyar tudomány első anyanyelvi közlőjére, Apáczaira: „a bölcs lelki nagysága tettekre alapozza az igazi dicsőséget; inkább akar fejedelem lenni, mint annak látszani.” Segítsd munkánkat és erősítsd hitünket: „az igazi javakkal: műveltséggel, jó erkölccsel és ékezőszóval.”

KOVÁCS-NÉMETH MÁRIA

Történetíró, aki történelmet írt

Szabad György halálára (2015. július 3.)

Szomorú megtiszteltetésnek tekintem, ha a Bécsi Napló hasábjain én emlékezhetek meg egykori kedves egyetemi oktatómról, aki diplomám megszerzése után barátjának fogadott, és akivel együtt, azonos pártban vettem részt az 1987-ben újból meginduló politikai életben.

Gyakran idézik, hogy Szabad György – saját megfogalmazásában – 1924. augusztus 4-én „Magyarnak született a trianoni döntés nyomán Romániába frissen bekebelezett földön, évszázados hazai gyökerekkel bíró zsidó vallású család tagjának született az antiszemitizmus felívelése idején, és polgárnak a létforma fenyegetetté válása küszöbén.” Mozgalmas életútjáról 1996-ban a Parlament honlapján 1996-ban maga számolt be, érdemes megnézni: <http://www.parlament.hu/kepviselo/elet/s334.htm>

Történetész egyetemi tanárként imponáló tárgyi tudása szuggesztív előadói készséggel párosult. Szakterülete a XIX. század, a polgári átalakulás volt, ideálta a patrióta demokrata Kossuth, a magyar függetlenség meg nem alkuvó harcosa volt. Munkásságának elismeréseként 1982-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1998-ban pedig rendes tagja. Történelemszemlélete a családi ház légköréből eredt: „az első sír, amelyhez édesapám ötéves kisfiúként elvezetett, az aradi vértanúké volt. Családom öt honvédet állított 1848–49-ben, egyikük hősi halált halt, nagyapám lakásának falán 48-as metszetek voltak.” – írta. Ez vezetett 1956-ban az Egyetem Forradalmi Bizottsági tagságához, és ez vitte

1987-ben Lakitelekre, a Magyar Demokrata Fórumhoz, majd annak elnökségébe. Antall József szövetségeseiként meghatározó szerepe volt az 1989-es kerekasztal-tárgyalásokban, s így abban az alkotmányos és békés forradalomban, amit teljes joggal nevezünk rendszerváltozásnak. Az 1990. tavaszi szabad választásokon lett az Országgyűlés tagja, majd annak első számú választott tisztségviselője, a Ház elnöke. (Mindig tiltakozott, ha posztját „közjogi méltóság”-nak nevezték.) Tudta, hogy most nem a történelmi írója, hanem alakítója, és ez hatalmas felelősséggel jár. Noha a magánéletben rendkívül közvetlen és barátságos ember volt, parlamenti elnökként szigorú és fegyelmet tartó benyomást kellett, mert a magyar demokrácia és parlamentarizmus minél jobban működő és tiszta modelljét akarta – a miniszterelnökkel együtt – meghonosítani. Mint mindenben, ebben is magasra tette a mércét.

Szabad György nem a múltban élt, csak értette a magyar történelmet üzeneteit. Tudta, hogy a doktriner szélsőségek zsákutcába, sőt tragédiába vezetnek. Tudta, hogy Magyarországnak a nyugati demokráciák közé kell tartoznia. Tudta, hogy valódi demokrácia csak a nép széles rétegeinek a részvételével, az érdekegyesítéssel teremthető meg. Kossuth volt az első magyar atlantista, aki az Egyesült Államok és Európa szoros együttműködésének világviszonylatban is az egyik első szorgalmazója volt. Ezt az örökséget is képviselte és folytatta Szabad. Rangos külföldi vendégekkel találkozva, és ha kellett, külföldre

utazva, jó német és angol nyelvtudásával rendkívül eredményesen segítette külpolitikánkat, növelte az ország nemzetközi tekintélyét. Pártja és kormánya irányvonalához ragaszkodott, mégis pártatlanul vezette az üléseket, az ellenzék tiszteletét is kívívva. Méltó módon köszöntötte az Országházban a fontos vendégeket, köztük Jelcin orosz elnököt és II. Erzsébet brit királynőt.

Az 1994-es választások után a létszámban kicsi parlamenti ellenzék rang nélküli, de tekintélyben és tudásban kimagasló tagja lett. Amikor 1996-ban úgy látta, hogy a Magyar Demokrata Fórum letér Antall József útjáról, 15 képviselőtársával együtt a Magyar Demokrata Néppárt negyven alapítójához csatlakozott. Sajnos ez a magas politikai és erkölcsi színvonalat képviselő párt 1998-ban nem tudta átlépni az 5 százalékos választási küszöböt, és ez Szabad politikai pályájának is a végét jelentette. Örsemként azonban továbbra is figyelte a magyar politikát, szükség esetén megszólalt, és bízott abban, hogy egykori ellenzéké, az Orbán-vezette Fidesz folytatni fogja a nemzeti érdeken és a demokratikus értékeken alapuló politikát. 2000-ben megkapta az ország legmagasabb kitüntetését, a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjét, 2006-ban pedig „A szakszerű magyar történetírás megújításában való tevőleges részvételéért, a magyarországi újkorkutatás legjobb hagyományait követő munkásságáért, életműve elismeréseként” elnyerte a Széchenyi-díjat.

Halála kapcsán szinte mindenütt utaltak zsidó származására. Ez helyénvaló, ha arra utal, hogy a rend-

szerváztató Magyarországtól mennyire távol állt az antiszemitizmus. De – nagyon helyesen – nem szoktuk emlegetni, hogy melyik tudósunk, politikusunk, művésznünk felmenői között voltak német (sváb), szlovák, szerb, román és egyéb származásúak. Szent Istvánnal kezdve a magyarság mennyi nációból fogadott be menekülteket, bevándorlókat, akiknek és utódaiknak annyit köszönhetett ez a nemzet! Szabad Györgynél jobb magyar hazafit nehéz volna találni.

Halála napján a köztársasági elnök, a miniszterelnök és a házelnök közös nyilatkozatban adózott Szabad György emlékének. Az Országgyűlés, a Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Tudományegyetem saját halottjának tekinti az elhunytat, akit július 21-én helyeztek végső nyugalomra a Kerepesi temetőben.

Szabad György Antall József ravatalánál mondott szavai illenek Antall házelnökére is – ahogy a Magyar Televízióban idéztem halála másnapján. „Valóságos, de önfeláldozó Közműves Kelemenként beleépítette életét abba a fellegvárba, amelybe a nemzetet vezetni kívánta. Világossá tette, hogy Magyarország akkor tud részt venni a haza és a haladás, a világ és a haladás követelményeinek szolgálatában, ha politikáját az emberi és politikai jogokra, a jogok mindenki közötti egyenlő megosztására, a többpárti parlamentáris demokráciára és az irányító kormányfelelősségre építi.”

JESZENSZKY GÉZA

ADY ENDRE GRÁCBAN

Ady Endre költő többször járhatott Grácban, mint, minap fénymásolatban megtalált levelei és lapjai bizonyítják. A mai Ausztriai Magyar Evangélikus Gyülekezet elődje az Ausztriai Evangélikus Egyház Lelki gondozó Szolgálatára irattára rendezése közben érdekes adalékokra bukkantam. Az akkori lelkész Szépfalusi István magyar evangélikusokat látogatva többször eljutott Gaál Gyula (1866–1958) egykori gráci úriszabó utódaihoz. Ezeknek a találkozásoknak és beszélgetéseknek jegyzeteit megtalálva úgy gondolom, hogy érdemes az ott olvasható anyagot rövid összefoglalásban nyilvánosságra hozni. Az öt beszélgetés 1981. február 21. és 1999. március 13. között történt. Ezenkívül hivatkozok más közlésekre is. Nem valamilyen új irodalomtörténeti felfedezésekről van szó, de betekintést nyerhetünk Ady Endre (1877–1919) gráci kapcsolataiba és a költő életútjának néhány mozzanatába. Ady Endrének Gaállal való kapcsolata üzleti jellegű volt, ugyanis Ady nála többször rendelt öltönyt. Csupán Ady-nak Gaállnak küldött levelei és lapjai vannak meg, Gaál válaszevelei nem, mégis betekinthetünk a nyilvánvalóan pénzühiányban szenvedő Ady életvitelére. Gaál Gyula a „Gráci Magyar Egyesület” alapító tagja és a „Gráci Magyar Olvasókör” oszlopos tagja volt.

Ady sohasem adta meg saját lakáscímét, kivéve szülőfaluját, Érmindszentet. 1913. augusztus 20-án Érmindszentről írja Gaállnak: „Kedves Gaál ur, engem

utazás-közben kinos gyomorhaj fogott el s három hétre fölvittem magam egy pesti szanatóriumba. Most tértem vissza Érmindszentre, ahova a ruha érkezett. Bocsnán, hogy betegségem miatt elodázkodott a pénzküldés. Most posztán is küldök, s szeptember elején személyesen is adok Grácban. Üdvözl szerető hűve Ady Endre.” A jelzett szeptember eleji gráci útra valószínű nem kerülhetett sor, mert 1913. október 29-én a „Magyar királyhoz” nevezett Szenes Ede Szálloda levélpapírján (Budapest V., Dorottya-utca 2.) írt leveléből kitűnik, hogy Grácba készül, valószínű nem ez volt az első útja oda: „...Igazán csak betegségem volt az oka, hogy Önnek ilyen késve küldtem pénzt... Rajta leszek, hogy minél hamarabb pénzt küldhessek Önnek.” Ősz végére igérik utazását a Rosenbergen fekvő mariagrúni szanatóriumba, amely akkor különösen neuraszténiában, hisztériában és hipocondriában szenvedők gyógyítására specializálódott.

1913. november 17-én a Budapest-Hűvösvölgyi Park Pensióból (Hidegkuti út 74–78.) írja: „Kedves Gaál ur, most itt lakom, de címem a „Nyugat”. A ruha nagyon jó, jobb mint a nyáron csinált. Rajta leszek, minél gyorsabban küldjek egy summa pénzt. A viszonzítást szeretettel hűve Ady Endre” Nem derül ki, hogy Ady járt-e ígérete szerint Grácban, mert 1914. január 19-én a budapesti Park Szanatóriumból írt lapján megköszöni Gaál újévi jókívánságait hozzátéve,

hogy „...Számámra pár nap múlva küldök egy nagyobb összeget.” A számlák kiegyenlítése valószínű még mindig nem történt meg, mert Gaál ügyvéd által igyekezett pénzt megkapni, amire Steinfeld Nándor (Budapest V., Vigadó uca 4.) 1914. július 13-án mérgeesen válaszolt: „...bizonyára Dr. Hubay ügyvéd úr értesítette is, hogy egyezséget kötöttünk... 6 Ady minden ügyvédi beavatkozás nélkül is rendezte volna az... adó-ságát.” Ugyanazzal a lendülettel Ady nevében rögtön további öltönyt rendelt. Steinfeld levelében Ady titkáranak nevezi magát.

Következő életjel levél formájában Érmindszenten 1914. július 24. dátummal íródott, feladónak pedig magát német formában Andreas v. Ady-nak adja meg. Mintha nem is lett volna úgyinté közbenjárás, közli: „...Nem haragszom én a szinte pörindítésért, de egy kicsit megülködtem. Titkáróm volt hanyag, hogy nem válaszolt a levelekre, mert magam beleg voltam. Viszont nem érdemeltem meg én, ki egy év alatt meglehetősen összeg árát dolgoztattam, ok nélkül félretettelek... Feltételeit elfogadom... (őszkor talán - kérem tartsa nagyon titokban megköszönök s akkor több ruha kell)...” Itt valószínű Boncza Bertával, Csinszkával 1915. március 27-én kötött házasságára utal. Ady továbbiakban rendelkezést hozhat az írára.

Nyugtalan idegrendszere megnyilvánul az olvashatatlan dátumú és zilált betűkkel németül írt lapon, amelyben kéri Gaál Gyulát, hogy a „Sanatorium Maria Grün

Kroisbach bei Graz”-ban látogassa meg őt 11 és 2 óra között. Ady küldött Gaál Gyulának még más megrendelést is egy szintén dátum és hely nélküli levélben: „...a mellékelt mintából tessék csinálni egy két soros saccot...Pénzt mint írtam, küldeni fogok hamarosan...” Majd néhány soros lap következik Érmindszentről, szintén dátum nélkül: „...hirtelen haza kellett utaznom s Önt ezért nem tudtam fölkeresni. Mariagrúnbé vissza fogok menni, de csak augusztus második felében, mivel most utálatosan sokan vannak. Pár nap múlva küldök Önnek pénzt. Most kérem, küldjön nekem két vagy három sötét-szürke őszi-nyári ruha-szövet mintát...” Legutolsó lapja év nélkül, de miután augusztus 8-ra datálta valószínű 1914-ben vagy inkább 1915-ben íródott, mert utal az 1. világháború okozta nyugtalanságra: „...az egész világ felfordult, remélem ön se moccant ki Grácból...remény van arra, hogy hamarosan már lehetni fog csomagot küldeni...”

Nem tudjuk, hogy Gaál Gyula úri szabó hozzájutott-e a munkájáért kijáró teljes összeghez vagy csak Ady hitegető sorait kapta meg nagy rendszerességgel, sokszor egy-egy megrendeléssel együtt. Ezzel bezáródik az izgatott lelkű és idegrendszerű nagy költő Ady Endre gráci üzleti kapcsolatainak sora. Talán későbbiekben felbukkan itt-ott további nyomravezető levél.

A „Grazi Magyar Egyesület” Ady Endre gráci tartózkodásait emléktáblával őrizte meg az egykori szanatórium falán. FÖNYAD PÁL

Aktuális csillagászati hírek

Ezen számunkban két aktuális csillagászati vonatkozású hírről tudósítunk. Az első a **Philae** leszállóegység újbóli jelentkezésével kapcsolatos, míg a második a **New Horizons** űrszondának a Plútó törpebolygó melletti elhaladása során nyert ismereteinket foglalja össze.

A Bécsi Napló csillagászati rovatában már tudósítottunk arról, hogy 2014 novemberében a *Rosetta* űrszonda *Philae* nevű leszállóegysége sikeresen landolt a 67/P (Csurjumov-Geraszimenko) üstökös felszínén. Leszállása során a Philae sajnos többször visszapatant az üstökös felszínéről, jelentősen eltávolodva tervezett leszállóhelyétől. A szonda egy árnyékosabb helyen állapodott meg, ezért napelemei nem kaptak elegendő napsütést. Ennek eredményeképpen a leszállóegység akkumulátorai két napi működés után lemerültek, és a Philae hibernált állapotba került. Már akkor megfogalmazódott a remény, hogy amint az üstökös a Naphoz közelebb kerül, esetleg több fény éri a Philae napelemtábláit, mely elegendő lehet a szonda akkumulátorainak feltöltéséhez. Valóban ez a forgatókönyv igazolódott be ez év június 13-án, amikor a 67/P körül keringő *Rosetta* űrszonda a Philae-ről származó 85 másodperc hosszú üzenetet továbbított a földi irányító központnak. Az üzenetet értelmező szakemberek szerint a szonda jó állapotban van. Első jelentkezése óta a kommunikáció egyelőre akadózik, a legutóbbi kapcsolatfelvétel a Philae-vel július 9-én történt. A stabil kapcsolatot nehezíti, hogy a *Rosetta* szondának, mely a Philae adatait a Földre továbbítja, az üstököstől kisé el kellett távolodnia az abból kiáramló gázok és por miatt. A földi irányítás jelenleg a stabil rádiókapcsolat

kiépítésén dolgozik, mely előfeltétele annak, hogy a leszállóegység tudományos küldetését sikeresen befejezze, azaz fúrásokat végezzen az üstökös anyagában, és megállapítsa annak kémiai összetételét. Reményeink szerint a Bécsi Napló következő számában már ezeket az eredményeket is ismertetni tudjuk.

Az űrkutatás és csillagászat jelenlegi vezető híre, hogy a napokban haladt el a *NASA New Horizons* űrszondája a Plútó törpebolygó mellett. A Plútót 1930-ban fedezte fel Clyde Tombaugh amerikai csillagász. A felfedezés előtörténete, hogy a Neptunusz bolygó megfigyelt mozgása eltért számított pályájától, melyet egy kilencedik naprendszerbeli nagybolygó gravitációs zavaró hatásának tulajdonítottak. Mivel a Neptunuszot érő gravitációs zavar jellegeből elvileg vissza lehetett következni az őt zavaró égitest helyzetére, megfigyelési kampány indult a kilencedik bolygó megtalálására. A számított helyzet tágabb környezetében végül sikerült megtalálni az akkor tízezer km átmérőjűnek feltételezett bolygót. Mivel ez a bolygó keringett a legtávolabb a Nap éltető fényétől, leginkább kitéve a végtelen űr sötét mélységének, a görög mitológiabeli Hadész (az alvilág istene és a holtak ura) római megfelelője után a Plútó nevet kapta. A későbbi megfigyelések során kiderült, hogy a Plútó mérete és tömege az eredetileg feltételezettnek sokkal kisebb, így nem okozhatta a Neptunusz bolygó számított és megfigyelt pályája közötti eltérést. Ezen eltérést ugyanis a Neptunusz tömegének nem elegendően pontos ismerete okozta. A Plútó elnyúlt pályán, a Naptól átlagosan 5,9 milliárd km távolságban kering (ez a távolság a Nap-Föld átlagos távolság közel 40-szerese). A Plútó keringési síkja 17 fokot zár be a nagyboly-

gók átlagos keringési síkjával. További érdekessége, hogy lapult pályája miatt időnként közelebb kerül a Naphoz, mint belső nagybolygó szomszédja, a Neptunusz. Ütközésüket azonban megakadályozza a köztük fennálló 3:2 arányú középmozgás rezonancia, melynek eredményeképpen a Neptunusz háromszori napkörüli keringése során a Plútó kétszer kerül meg a Napot. A Plútónak öt holdja van, közülük a legnagyobb a Charon (az alvilág révénye a görög mitológiában, aki a holtak lelkeit viszi át a Stüx folyón), átmérője durván fele a Plútó átmérőjének. Ez az oka annak, hogy a két égitestet a múltban kettősbolygónak nevezték. A nagybolygókétől eltérő dinamikai viselkedése és fizikai jellemzői miatt (elnyúlt pálya, nagy pályahajlás, kis méret és tömeg) már korábban is felmerült, hogy a Plútót nem célszerű nagybolygónak tekinteni, ezt sokáig csak hagyománytiszteléstől tették. Ezzel szakított a *Nemzetközi Csillagászati Unió* 2006-ban, amikor a Plútót és az akkor már ismert, nála nagyobb Eris-t törpebolygókká sorolták át. Dinamikai tulajdonságai alapján mindkettőt Kuiper-övbéli égitestnek lehet leginkább tekinteni. Ezt a feltételezést megerősíti, hogy a Kuiper-övből sok, a Plútóhoz hasonló pályán keringő kis égitest található, melyeket legismertebb képviselőjük után összefoglaló néven plutinóknak nevezünk.

A *NASA New Horizons* elnevezésű űrszondája 2006 januárjában indult útjára a Földtől a Plútó és a Kuiper-öv felé. Az űrszonda útjának jelentős részét hibernációban töltötte, műszereit a Plútó közelében kapcsolta be újra. A *New Horizons* szonda ez év július 14-én repült el a Plútó és holdjai mellett. Az átrepülés igen nagy sebességgel történt, mert egy Plútó körüli pályára áll-

lášhoz nagyon nagy energiát kellett volna fékezésre fordítani, mely nem állt az űrszonda rendelkezésére. Jóllehet az átrepülés során készített mérések és fényképek túlnyomó részének Földre történő továbbítása még folyamatban van, az eddigi megfigyelések is igen megdöbbentőek. A fényképek elemzése fiatal felszínt mutat, melyről jórészt hiányoznak a nagy becsapódási kráterek. Ez azt jelenti, hogy az égitest felszíne nem idősebb 100 millió évnél, továbbá jelenleg is olyan folyamatok játszódhatnak le rajta, melyek kisimítják a becsapódásokat. A felvételeken nagy hegységeket is sikerült azonosítani, ezek magassága elérheti a 3,5 km-t is. Olyan síkságokat is sikerült megfigyelni, melyeket akár folyékony láva tölthetett ki. Mivel a Naptól ilyen nagy távolságban már ritkák a szilikatos kőzetek, különböző jegek alkotnak úgynevezett kriolávát. A felvételeken megfigyelhetők még a fagyott nitrogénből álló jéghegyek gleccserszerű mozgásai is. Érdekesség, hogy a vízjég a Plútó felszínén uralkodó nagy hideg miatt igen kemény, így ez játssza a nagy szilárdságú kőzetek szerepét. A mérések alapján a Plútó átmérője 2370 km, így jelenleg ez a legnagyobb ismert Kuiper-övbéli égitest. A szonda áthaladása során új információkat nyertünk a Plútó légköréről is. A légkört alkotó gázok 1600 km magasságban terjednek a Plútó felszíne felé, mely érték jóval nagyobb, mint a korábbi megfigyelésekből származó 270 km. A *New Horizons* szonda áthaladása során további információkat gyűjtött a Plútó holdjairól is. Reméljük, a folyamatosan küldött adatok kiértékelése után még sok izgalmas és netán újabb meglepő eredményekről számolhatunk be.

DR. SÁNDOR ZSOLT

325 éve született Mikes Kelemen

(Zágon, 1690. augusztus – Rodostó, Törökország, 1761. október 2.)

Mikes 1690 augusztusában született Zágonban. Apja Mikes Pál, előkelő székely főnemes, a Thököly Imre vezette kuruc seregekben harcolt. I. Lipót (1640-1705) elől Havasalföldre menekült, ahonnan a vajda kiszolgáltatta, s Fogaras várában kivégezték.

Anyja, Thorma Éva, másodszori férjhezmenetele révén, Mikes mostohaapja Kövesdi Boér Ferenc befolyása alatt katolikus hitre tért át, s a kolozsvári jezsuiták Academia Claudiopolitájában végezte tanulmányait.

1707-ben, amikor II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) fejedelem beiktatásán részt vett a Mikes család, ennek révén került a fejedelem udvarába belső apródnak.

Hűségével urát hanyatlásában sem hagyta el. A szatmári béke (1711) után is állandóan mellette maradt, s 1713 elején elkísérte Franciaországba, ahol közel öt évet tartózkodtak.

XIV. Lajos szívélyesen fogadta s biztosságot ellátást nyújtott a fejedelem, s emigrációs kísérletének, azonban az Utrechti-i és a Rastatt-i békétárgyalások meghiúsították a további francia segítséget; később a magyar országgyűlés is számkivetéssel sújtotta a fejedelmet és kíséretét.

1717 őszén III. Ahmed török szultán meghívására, török földön Gallipoliban fogadták őket. Elhelyezésüket a kormány előbb a Sztambul melletti Bujukderében biztosította, amiről később fiktív levelei egyikében így emlékezett meg:

„Édes néném! Hála legyen az Istennek, mi ideérkeztünk szerencsésen Franciaországból, pedig 15. szeptemberis indultunk meg. A fejedelemnek, Istennek hála jó egészsége volna, hogyha a köztvény búcsút akarna tőle venni...” (1. levél)

1720 áprilisában a Márvány-tenger partján lévő Rodostóban (Tekirdag) telepítették le az emigráció tagjait. A török kormány gondoskodott hajlékukról, hiányt nem éreztek, de Mikes szülőföldje iránti emlékei kiváltották az elszakadás gyötrelmeit.

1717 októberében a Gallipoliban partraszállásukról írt levelére emlékezett, s az ihletési forrás nem maradt folytatás nélkül, amelynek 207 fiktív levél írása adta és gazdagította a magyar irodalmat. A leveleket egy Konstantinápolyban lakó képzeletbeli nagynénjének írta, mint hűségéről bizonyoságot tevő közvetlen rokon.

1723-ban a sok csalódás és csapás mellett szerelemre gyulladt Kőszegi Pál leánya, Zsuzsika iránt, de a leány jobbnak látta, kezét az öreg Bercsényi Miklósnak nyújtani, mert úgy látta, hogy Mikes minden jövője jégre épült. Csalódását e szavakba öntötte néniének:

„Édes néném... látja Kéd, hogy Isten akartjára hagyom, nekem még abban módomból nem volt, ami-

ben már háromszor Bercsényi úrnak...” (51. levél)

1735 április 8-án a fejedelem meghalt, Mikes ezzel a levéllel írta le, néhány mondatban a végóráját:

„Édes néném... ma innep lévén... a nagymisést meghallgatta, de nem kell csodálni, ha igen keveset evett... kérjük az Istent, hogy tartsa meg ezt a nagy embert, akit az ellenségi is nagyak tartanak” (111. levél), „... nagyéjtelken reggel 3 órákor, amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvaságra téve bennünket és kivívta ma közlünk a mi édes urunkat és atyánkat.” (112. levél)

A fejedelem holttestét a konstantinápolyi jezsuita, később a lazarista templomban helyezték el, édesanyja hamvai mellé.

„Itt édes néném könnyhullatással esszük kenyereinket, olyanok vagyunk, mint a nyáj pásztor nélkül. Másnap szegénynek a testamentumát felnyitottuk és elolvastuk. Minden cselédnek hagyott, énnekem is ötezer német forintot...” (113. levél)

1736-ban nagyobbik fia Rákóczi József érkezett az emigrációsokhoz. A nagyravágyó nyugtalan elme beárnyékolta Mikes és a bujdosók életvitelét: harag és idegesség lett úrrá közöttük.

„Bezzeg néném nyertünk mi változásban, mint Bertók a csikban. Vigasztalásunkra vártuk ezt az ifjú fejedelmet, de szomorúságunkra jött...” (124. levél)

A szultán arra használta Rákóczi Józsefet, hogy ellenállást szervezzon Magyarországon a német császár ellen, azonban küldetése kudarcra zárt. Visszajövele során Csernovodánál lelte halálát. A bujdosók számára Rodostó újból a nyugalom és a békés emigrációs élet napjait jelentette.

1739-ben a szultán Mikeset követségbe küldte a Moldovai vajdához. Megvolt az öröme, hogyha nem is láthatja Erdélyt, de az erdélyi havasok bércseiről betekinthez szülőföldjére. Lévai József (1825-1918) e lírai soraiban „rejtette” a látogatásának szülőföldje iránti határtalan szeretetét:

„...Ah, miért nem szállhatok hozzád szülőföldem Mikor minden bokrod régi ismerősöm! Mért vagy szolgátságban, Gyászos rabigában, Oly hosszú idődig!”

Mikes lelke gyötrelmét írja levelében: „Édes néném, micsoda sühajtásokat bocsátotam, mikor az édes hazám havasai mellett mentem el, örömet bémentem volna Zágonba, de az Úr befedezte előttem az oda vivő utakat, mert az egész föld övé...” (149. levél) *Ha Zágonban sert nem ihatom is, de iszom a Bodza vízből. Köszönöm ezeket a kegyelmed nevel is.*” (146. levél)

1740 október 20-án meghalt III. Károly császár és magyar király. A bujdosók azt remélték, hogy a

fiatal királynő, Mária Terézia rájuk is ki fogja terjeszteni kegyelmét. Mikes is folyamodott a hazatéréséért; de sikertelenül.

Négyévi párizsi tartózkodása a fejedelem mellett, széles szellemi gazdagságot nyújtott a francia műveltség megismeréséhez. Levélírása mellett 1724-től nagyon sok fordítást készített, főképpen a francia vallásos és morális jellegű irodalmi művekből.

Fontosabb fordításaihoz sorolhatók a „Madam de Gomez” regény ciklusából az elbeszélések, 1744-ben a „Mulatságos napok” és „Az ifjú Kalauza a keresztény ájtatosságban” Ch. Gabinet nyomán, valamint „Az Epistolának és az evangéliumnak Magyarazattya” (ismeretlen szerzőtől). 1725-ben fordította a „A valóságos keresztények tükré”-t, 1748-ban a „Krisztus Jézus Életének Historiáját” Nicolas Melique-től, a „Sidok és az Ujj Testamentumnak Historiáját” Augustin Calmet-től.

Több mint harminc év alatt hatezer oldalt fordított főleg az idegen irodalmakból.

„... nem csak egy műfajt honosított meg és nem csak egy nyelvi kultúrát avat a magyar próza alapjává, hanem a modern írástudó típusát is megtestesíti.” (Magyar Irodalom Története)

Nyelvi fejlődéséhez kétségkívül nagymértékben hozzájárult a francia nyelv megismerése, a francia irodalom és műfordításának eszmevilága.

Az irodalomtörténet úgy tartja számon, hogy Mikes Kelemen talán a leggyümölcsözőbb fordítói munkát végezte el a magyar irodalomban.

Utolsó éveiben, a művelődésben való nyugalomát kereste, a kulturális elmélyülés és a foglalatosság révén, legnagyobb örömét szülőföldi barátaival folytatott levelezése nyújtotta, háromszék nyelvvezetének használatával, amit rajongó hűségével őrzött a Márvány-tenger partján. Életét az emigráció bizton-sága őrizte, de lelke csüggedése elkísérte utolsó órájáig. A bujdosók utolsó törökországi tagjaként 1761. október 2-án a pestis ragadta el életét.

1758 decemberében e szavakkal utalt az utolsó (207.) levelében ökök távozására:

„Kedves néném! ... Isten rendelésében nincsen haszatlanság, mert Ő mindent a maga dicsőségére rendel... mind a bujdosástól, mind a tehetetlen kívánságtól. Ámen.” (207. levél)

A rokokó stílust képviselő alkotásai halála után 1794-ben jutottak először nyomtatásban a magyar olvasók kezébe. Az író és lapszerkesztő Kultsár István (1760-1828) az összes műve gyűjteményét e cím alatt adta közre: „Török országi Levelek, melyekben Ildik Rákóczi Ferentz Fejedelemmel Bujdosó Magyarok' Történetét más egyéb emlékezetes dolgokkal együtt barátságosan eládatnak.”

Balerina 2005

JELLEN SZÁMUNK KÉPEI

az 1958-ban Kolozsvárott született Bartha Ernő alkotásaiból nyújtanak ízelítőt, azon alkalomból, hogy alkotójuk 2015. július 18-án Magyarfenesről 100 napos gyalogtúrára indult Bács Ildikó filmrendezővel a 2025 km távolságra fekvő Londonba.

A művész Kolozsvárott végezte a Ioan Andreescu Képzőművészeti Akadémiát és a Népművészeti Akadémiát ugyanott. 1997 óta vesz részt csoportos kiállításokon, 1998 óta egyéni tárlatokon mutatkozik be Kolozsvártól Budapestig. 2012-ben Romániát képviselte Londonban a Kulturális Olimpián; A Victoria Parkban látható három szénaszobra, sajnos a művész nevének feltüntetése nélkül.

Bartha Ernő szobraiban egyidejűleg van jelen a klasszikum tisztelete és az újítás szándéka, a hagyományok továbbvitelének és megújításának szemlélete a kettő szüntelen villódzásában – írja róla egyik méltatója, Wehner Tibor.

Mikesre, az emberre és stílusára vonatkozólag a legtalálhatóbb Kultsár mondta: „Barátságos volt Mikes a szó legmagasabb értelmében, és ezért van annyi barátja a síron túl is.”

RADULY FERENC

Versek a létefelejtés ellen

Böröndi Lajos erős hagyománytudattal rendelkező, közösségi elkötelezettségű, nemzeti horizontban (összmagyarságban) gondolkodó, széles ölelésű költő. Mintegy három évtizedes költői jelenlétével tanúsítja, hogy megértette s magáévá tette Márai Sándor hitvallását: egy nemzetet szeretni annyi, mint egy végzetet szeretni. Ennek megfelelően líravilágát a herderi szemlélet jegyében alakítja; számára a költészet mindenekelőtt közösségi rítus és kulturális kötőerő. A rokonszenves művészi fegyvellemmel és mives formakultúrával megáldott felelős írástudó legújabb kötetével is tanúságot tesz a szűkebb és tágabb közösség gondjaiban osztozó, sorsvallaló-sorsvívó-sorsjobbító lírai szerepfelfogás üdvözítő hermeneutikája mellett. Az „aki megért/s megértet/ egy népet/ megéltet” Kányádi Sándortól ismerős ars poeticájától vezéreltetve – akarva-akaratlan – bele is köti magát abba a sok évszázados lírahagyományba, amely Balassitól és Csokonaitól Berzsenyint, Petőfint és Vörösmartynt át vezet Ady Endréig és József Attiláig. A magyar líra újabb kori történetében Nagy Lászlóval, Juhász Ferencel kezdve, Kányádi Sándorral, Csoóri Sándorral, Farkas Árpáddal, Ratkó Józseffel, Gál Sándorral, Serfőző Simonnal és Buda Ferencel folytatva, Utassy Józseffel, Kiss Benedekkel, Nagy Gáspárral, Baka Istvánnal és Vári Félián Lászlóval bezárólag többben is magukénak vallják a *Játszva magyarul* fentebb idézett hitvallását.

Örvendek, hogy közöttük ott találjuk az *Össze-gyűrt idő*; a *Bárány vére* és az *Összefércelt világ* történelemre és szakralitásra egyaránt nyitott költőjét, Böröndi Lajost is. Organikusan fejlődő, koherens módon épülő, szépen ívelő pálya az övé. Miként egy Deák Ernő által készített interjúban mondja a költő: „A vers nálam a létezés egyik formája. Úgy írok verset, ahogyan levegőt veszek. Szükségem van rá.”

Olybá tűnik, hogy Böröndi Lajos a maga legeszményibbnek vélt versformáját a szonett klasszikus alakzatában találta meg. Az előzmények, például a *Facebook-szonettek* (*Összefércelt világ*, 2013)

ismeretében egyáltalán nem meglepő, hogy az *Elhúzódo tűzszünet* című kötet majd száz darabjának a fele szonett műformában íródott. Közülük néhány különösen emlékezetes szépségű opusz címszerűen is fontos kiemelni (*Március idusa; Egy levél alszik; Fölrúgott szonett; Erdély; november; Úgy hiányzol; Kezdőlap; Csak az a nyár; láttele; Egy pohár bor mellett; Lassan már itt van az éjfél; Csillag aranya*). Különös paradoxon, de mint ha a szonett kötött és zárt formája lenne számára a szabadság foglalatja, mintha a szonettben találna rá a valódi szabadságra. És ezen a ponton József Attila kései töredéke is felülköt bennünk: „Ahol a szabadság a rend,/ mindig érzem a végtelent.” Talán a Böröndi-szonetteknek is az a legfőbb üzenetük, hogy a rend szabadság nélkül és a szabadság rend nélkül vajmi keveset ér.

A radikális költészetfelfogás némely képviselői (Markó Béla, Balla Zsófia) szintén a szonett műfajában látják a szabadság foglalatát. Minden szonett egy szabadság-óhajítás, egy kitörési kísérlet a dolgok és determinációk rabságából. Az sem véletlen, hogy Kányádi Sándor *Sörény és koponya* című kötetének egyik legfontosabb ciklusa (*Szürke szonettek*) szintén a szonettben találja meg a szabadság és megmaradás lehetőségét. Csengey Dénes Balassa Péterhez írott levelének egyik végkonklúzióját kölcsönözve: „Az általunk kívánt szabadság egyetlen megvalósítható létmódja a tökéletes művészi forma”. Ehhez társítható Balassa Péter fejtegetésének egy általánosan érvényes kitétele: „A művészet az a szabadságbirodalom, ahol mindaz megtörténhet, ami a valóságban nem”.

A sokféle élmény- és érzékenységszintű vegyítő versvilág karakterét s benne a lírai alany alapmotívumait jól jellemzi a *Csontomba épült* című vers néhány sora: „Állok a törött gyűrött fényben/ Csontomba épült hatvan évem/ Lassan-lassan érteni vélem/ Isten magányát a teremtésben// S nézem hogyan fordul át/ A nappal éjbe a fény sötétbe/ Fordulok vele én is át.”

A kötet alaphangulatát az öszikékhez közelítő rezignált bölcsesség, az elmúlástudattal és létrontással szembenező illúziótlan szemlélet határozza meg. „dúdolja hogy hazátlan/ e tágas nagy hazában/ hogy eltévedt az ember/ s igaz útra nem lel// hiába kanyarognak/ a holtak hiába sűgnak/ a haza házzá romlik” (*részlet egy eldúdolható dalból*).

A mindig megújuló, s immáron tizenharmadik verseskönyvét jegyző költő ebben a kötetben is okos szívvel és érzékeny elmével pöröl a létrontás és létefelejtés erőivel, s tesz hitet az életszentség, a megtartó, jövőérdekű cselekvés mellett. „Hazudjunk délután magunknak/ s egy kis csendet, egy kis nyugalmat// Zárt szobát ahova zaj, repesztő hang/ be nem hatolhat// Országot hazudjunk magunknak/ melyet el nem loptak// Hazát, a szívből is kitépette/ hazudjunk hazát magunknak.” (*Sötét idő*).

Amit egyik korábbi verse (*Rendületlenül*) megfogalmazott, az ma is érvényes hitvallásnak tűnik: „Forgószélben állsz, látod és/ Érzed, hogy minden összedül...”) A vers megvéd, gondolod, csak/ légy kitartó és erős.” Ez a magabátorító, önerősítő gesztus a jelen kötetben is több helyütt tetten érhető. Szükség is van rá, hiszen a sorokban és a sorok között nem egyszer ott kísért a kétségbeesés méltósága, illetve a méltóság kétségbeesése. „Amikor vissza-tekint az ember/ A fénylő huszadik századra/ Reménytelenség szorítja el szívét// A küzdelem, melyet elei vívtak/ Semmivé lett, rom és romlás mindenütt// (...) De azért reméli, hogy minden mélyén/ ott van az Isten s nézi/ eltévedt teremtményeit” (*Apokalipszis*).

Böröndi Lajos idő- és értékszembesítő kötete múltidézés, helyzetjelentés és jövőfaggatás egy- szerre. Az *Elhúzódo tűzszünet* nem annyira az útmutatás, sokkal inkább az emlékezés, a szembenézés és eszmélkedés (eszméletetés) szándékával született könyv. „Virrasztunk a kétségbeesésben/ Avar esőben álldogálunk/ Piros hó hull ránk Isten is sír/ Képenge keskeny már a szánk// Halottaink elásva szépen/ Gyógyulatlan seb mindegyik/

Huszonnyolcadika október/ A nap ránk száradt véres ing// Mert nem lehet hogy elfeledve/ Amíg a miértre nincsen válasz/ Gyilkosok puha kézfo-gása/ Mögöttünk mocskos pribék század” (*Pribék idő*). A szelíden provokáló, választásra és válaszadásra készítő versek befogadása közben az olvasó eltűnődhet közös dolgairól, s kiváltképpen a személyes felelősség kérdéséről. A saját egzisztenciális érintettségét, a „nem mindig lehet megtenni, amit kell, de mindig meg kell tenni, amit lehet” örök dilemmáját a hűszévtől a nyolcvanévesig mindegyik korosztály megtalálhatja ebben a versvilágban. „Csak a másik oldalra mentél/ Mi itt maradtunk nélkülöd/ Azt játsszuk most hogy élte/ S éltünk mi is veled// (...) A másik oldalra mentél/ Árnyékban maradtunk mi/ Minden mit gondoltunk eddig/ Semmivé vált a semmi” (*Cseh Tamás*).

Bizonyára nemcsak a költő, hanem a holt költő is végigjárja a záránokútnak nevezett életstációt, és jó esetben belső békére tehet szert. Kon-Fu-ce bölcseségről szóló tanítását idézve: „Mikor hatvanéves lettem, már követhettem a szívemet, s a törvényt nem léptem át.” Aki feljut a grádicsokon, az voltaképpen célba ért, hiszen megtalálta a lélek nyugalomát. Böröndi Lajos ebben az értelemben (is) közel van a kiteljesedett jelentő „csúcs-hoz”. Ennek eléréséhez persze még nem kevés erőfeszítés szükségeltetik, hiszen – Goethével szólva – „a törvény alól, mely az életet sújtja,/ csak az szabad, ki magát felülmúlja”.

A folytatást, példának okáért a 13+1-es kötetet illetően pedig fölöttébb reménynt keltő, hogy – az újítás hagyományát a hagyomány újításával egybe-kapcsoló és egyre látványosabban klassziczizáló-dó-Böröndi Lajos legfőbb törekvése arra irányul, hogy pontosan olvassa, és jól értse önmagát. A kötet egyik ikonikus darabja (*Egy kiállítás szelvényzete*) mindennél beszédesebben vall erről: „A vásznakon egy pillanatba sűrítve/ Ott ragyog a teljesség maga/ / Ráhunyod szemedet az egészre/ S elviszed haza”.

Szél-járás könyvek I. Mosonvármegye Könyvkiadó, 2015, 97 old. KÖDÖBÖCZ GÁBOR

A tiszta forradalom – franciaországi magyar szemmel

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után Franciaországban több mint 10 ezer magyar menekült lett otthonra. *A forradalom tanúi – Budapest 1956* című kötetben közülük néhányan emlékeznek a sztálinista diktatúra éveire, a világtörténelmi jelentőségű őszi napokra, és az emigráció évtizedeire. A könyvet először 2006-ban, a forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára Párizsban francia nyelven adta ki az ALCYON, a Külföldön Élő Magyarok Egyesülete. Ennek elnöke, Lilla Fourrier a bevezetőben leszögezi: „nem akartunk sem többet, sem kevesebbet annál, hogy a résztvevők és a szemtanúk 1956-tal kapcsolatos emlékeit életre keltsük, és örökségül hagyjuk utódainknak”.

A magyar nyelvű változatot Horváth Miklós hadtörténész szerkesztette. A kötetben Franciaországba emigrált lengyelek írásai is helyet kaptak: Pierre Konopka a lengyelországi 1956 hangulatát idézi meg, André Kleniewski pedig magát a pozni felkelést. A franciaországi magyar kolóniát erősítő emlékezők között van olyan, aki harcolt a pesti utcán. Sujánszky Jenő 1949-ben, 20 éves korában hazafias meggyőződésből döntött úgy, hogy csatlakozik a diktatúraellenes, titkos nemzeti ellenálláshoz. Tíz hónappal a forradalom kitörése előtt tartóztatták le, és októberben a szabadságharcosok szabadították ki a börtönből. Azonnal csatlakozott a fegyveres felkelőkhöz, s a Corvin közben harcolt. November végén menekült Nyugatra. „Olyan országot akartam, ahol nincs faji vagy osztályalapú megkülönböztetés, ahol megvalósul a szociális igazságosság és az emberi jogokat tiszteletben tartják” – emlékezik Sujánszky, megrajzolva több egykori harcostársát, így Iván-Kovács László, Pongrácz Gergely, „Falábú Jancsi” (Mész János) és Kormos Zoltán alakját. Sajátos pályát járt be Lakits István, aki már ugyan 1948-tól Franciaországban élt és folytatott felsőfokú tanulmányokat, ám '56 októberében úgy döntött, hazatér Magyarországra, s a szabadságharc szolgálatába

áll. Végül csak egy napot tölthetett Sopronban, mert november 4-én az erdészeti egyetem hallgatóival együtt már átélte Ausztriába. „Megértettük: a forradalmat hamarosan leverik, a puskával felfegyverzett egyetemi hallgatók nem tudják megállítani a tankokat, és akik előtérbe helyezték magukat, vagy fegyvert fogtak, súlyos megtorlást részkíroznak.” – hangsúlyozza Lakits, aki visszatért francia földre, ám évtizedek óta áhíttal őrzi egy kirojtosodott piros-fehér-zöld karszalagot, amelyet Sopronban hordott.

A kötetben „megszólaló” többi emigráns magyar ugyancsak befogadta Franciaország. Érdemes megemlíteni, hogy a nyugati emigráció egyik legfontosabb orgánuma, az Irodalmi Újság 1958 végén méltatta a befogadókat. „A francia kormány, valamint számos magánszervezet mindent elkövetett annak érdekében, hogy az újonnan érkezett magyarok beilleszkedését megkönnyítse” – taglalta a rangos lap, megállapítva, hogy két év alatt az új menekültek túlnyomó többsége munkába állt vagy tanulhatott, és a franciák számára is súlyos lakásproblémán kívül nagyobb gondja nincsen. Felbecsülhetetlenül nagy segítséget jelentett, hogy a menekült magyar diákok komoly része ösztöndíjban részesült, hiszen 1957 tavaszán Franciaországban 500 diák kapott „állami segítséget”. Az ottani hivatalos és magánszervek nyújtotta támogatás (egyetemi menza, lakhatás) később is lehetővé tette tanulmányaik folytatását.

A magyar emigránsok megtalálták a helyüket „második hazájukban”. *A forradalom tanúi – Budapest 1956* egyik emlékezője, Nyéki-Körösi Mária például a Pompidou Központ főkönyvtárosa lett. Nem mellékes körülmény, hogy 1951-ben édesanyjával együtt kitélepítette a magyarországi kommunista hatalom, így a forradalom leverése után – korábban meghurcolt emberként – kilátástalannak ítéelve a helyzetét, a menekülés mellett döntött.

A kötetet forgatván némi hiányérzet azért támadhat, hiszen abban az egykori Magyar Füzetek főszerkesztője, Kende Péter, vagy az Irodalmi Újság élén állt Méray Tibor „nem szólal meg”, noha mindketten jórészt Franciaországban munkálkodtak '56 után. Talán az is lehet az ok, hogy ők az elmúlt évtizedekben a nyilvánosság előtt gyakrabban emlékeztek a forradalomról, mint az e könyvben visszatekintő tanúk.

Az 56-osok tehát új életet kezdhettek francia földön. Közülük számosan a közéletben is képviselni próbálták a forradalom és szabadságharc eszméit, amit az emigráció különböző szervezeteiben valósítottak meg. Rendkívül komoly erkölcsi bátortást adott, hogy az 1956-os Magyar Forradalom Francia-Magyar Emlékbizottsága 1957-től minden esztendőben megemlékezett a szabadságharc hőseiről a párizsi Diadalívnél. Nagy Imre egykori miniszterelnök és a kivégzett magyar hősök jelképes sír-emlékét Párizsban az Emberi Jogok Magyar Ligája állította fel, mégpedig a forradalom és szabadságharc mártírjainak budapesti ünnepélyes újratemetése előtt egy évvel, 1988. június 16-án. Azóta minden esztendőben megemlékezést tartanak a francia főváros egyik ódon temetőjében. A méltó sírhelyet Párizs polgármestere, Jacques Chirac későbbi államfő bocsátotta ingyen a magyar emigráció rendelkezésére. A jelképes síremlékről, a megemlékezésekről, illetve 1956 Budapestjéről egyébként gazdag képanyag látható a kötetben, amelyben az egykori menekültek mindannyian nyomatékosítják: a forradalom tisztaságához és a magyarok szabadságvágyához kétség nem férhet.

Horváth Miklós (szerk.): *A forradalom tanúi – Budapest 1956. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Budapest, 2014.*

ZSEBŐK CSABA

ÚJ KÖNYVEK

BÁNYAI Tamás: Isten éppen félreértett. Ungarvox, Budapest, 2015, 121 old.;
 BEDER Tibor: Magyar történelmi emlékek Törökországban. Csíkszereda, 1915, 159 old.;
 BERTA Zsolt: Jancsiszög. Magyar Napló, Írott Szó Alapítvány, Budapest 2015, 453 old.;
 CSINTA Samu (szerk.): Erdély újranevezítői. Arisztokraták honfoglalása. Heti Válasz Lap- és Könyvkiadó, (Sepsiszentgyörgy), 2015, 179 old.;
 Dr. HERMÁN M. János (szerk.): Minden tekintetben kisebbségben. Emlékkönyv Urbán Károly református lelkész születésének századik évfordulójára. 1915. április 28. – 2015. április 28. Partium Kiadó, Bihar, 2015, 149 old. + képmelléklet, 207 old.;
 KÖDÖBÖCZ Gábor: Kiss Benedek. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2014, 255 old.;
 LEZSÁK Sándor: Társai elmentek Megváltót nézni, összegyűjtött versek. Kairosz Kiadó, Budapest, 2015, 342 old.;
 PERÉNYI János: Nagyszőlőstől Rabatig. Utazás a határok mentén és egy diplomata múltjában. Méry Ratio, 2015, 194 old.;
 SÜMEGI György: 1956 plakátjai [1956-2006, Corvina, Budapest 2015, 164 old.];
 VENCSEK László – (FRANZ SCHARF) (kiad.): Einheit n Vielfalt. 40 Jahre Nationaldirektion der katholischen fremdsprachigen Seelsorge in Österreich. Wagner Verlag, Linz, 2015, 224 old.

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levellezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
 Web: www.kozpontiszovetseg.at
www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich.
 A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/1/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodsoni István (Szabadka), Borbándi Gyula † (Budapest), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kó András (Budapest), K. Lengyel Zsolt (München), Martos Péter (Bécs), Papp László (New York), Piri Zoltán (Utrecht), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Máttyás (London), Szabó A. Ferenc † (Budapest), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fettes Kata, Kántás János, Radics Éva, Rumpler Diána, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
 GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
 IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 15,- Euro, Magyarországon 3000,- Ft, Nyugat-Európában 20,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euro-nak megfelelő összeg, Szlovákiában egyes számok cladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew McKay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
 Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com
 Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószám: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Judit Czellar 13, Croix-du-Levant, CH-1220 Genève, e-mail: czellarjud@hotmial.com, 0227970854 – Postfinance, Julianna Judit Czellar, Compte: 12-165459-6, IBAN: CH13 0900 0000 1216 5459 6

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGiro: Nr.: 756987-4.

Szlovákiában: Benyák Mária, SK-82-01 Bratislava, Datelínova ul. 9, e-mail: marcsa@live.com
 Bankszámla: SLSP 0170127485/0900.

Nével vagy betűjellel megjelent cikkekről szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturgasse 1a

S. Csoma János

Új versek

*megkönnyíti az élet életünket
 el nem engedi soha a kezünket
 helyettünk oldja meg ami nehéz
 átkásér minket a túlnani partra
 emlékeztünk ha nem is akarja
 még visszanez, még visszanez*

*nyomjelző lövedék
 szürkületben a kék
 születőben egy kisgyerek
 fogadjátok be, emberek*

*magához húz
 egy képtelen világ
 körülölel, mintha
 szülőitök lenne
 legyen hitetek benne*

Portré Kiss Benedekről

KÖDÖBÖCZ GÁBOR Kiss Benedekről írt könyvét az a gerinc, csigolyasor tartja össze, mely a hit és szakmai felkészültség kettőssége; az a szeretet s egyben bátorság, ahogy egy-egy érzékeny lélekhez nyúl, vállalva annak minden kockázatát. Prozódiája maga a lírai hitelesség – virágoskertet alkot, kertésze ő a szónak, s recenzióiban elköveti azt a fajta interpretációt, mely a kiválasztott szerző munkásságát a legmagasabb szinten tárja olvasói elé.

Válamely költő, író gondolatait újra gondolatokba foglalni, rituálé. Mármost, ha könyvvé alakul. Ködöböcz Gábor így teremtette meg Kiss Benedekről, illetve az ő életművéről szóló anyagát, még nagyobb lendülettel adva a magyar költészet legnagyobbjaiig vezető latorját. Bár Kiss Benedekről eddigi oeuvrejé jövőendő értékeit is előre vetíti, esetében fejlődésről szó sem eshet, költészetében maximum szinten tartásról lehet szó. Félreértés ne essék, a költő már régen kifejezett állapotban van.

Ködöböcz akár a múlt, akár a jelen személyiségeit vizsgálja a szépirodalom bármely szegmensében, az élményt újra életi velünk, idézve általa kiemelt, általunk ismert sorokat. Ha mégsem ismernénk, keresni fogjuk. Arra készlet, hogy utánajárjunk.

Van, aki úgy gondolja, mince magyarul nem lehet késztermék. Magam sem vagyok ezzel a kérdéssel teljesen tisztában, bár tudom, hogy mankóra bizony sokszor szükségem van, arról nem is hallgatva, hogy az effajta írásmű a szépirodalom szerves része, tehát konkrét élvezetet nyújt, tanulságokkal kikövezeve.

A költő, ha érez, duplán érez. Így képes kiadni, közzétenni emócióit, hogy aztán előttünk álljon lemeztelenedett pszichével, vállalva a diadertető külvilágot. A műveivel foglalkozó szakember erre is felhívja figyelmünket s óvatosságra int – érezzük át a kiszolgáltatott ember rezdüléseit s becsüljük őszinte bizalmát, melyet soraival felénk sugároz.

A költő tudja versei fontosságát, de tudja, vagy sejtje az olvasó is; viszont egy szakképzett irodalmár, jelesül Ködöböcz Gábor hozzásegít a sorok kikristályosításához. Rávezet a lényegre.

Efféle könyv megszülése ilyen terjedelemben gigászi folyamat, csak kevesen képesek rá, elismerés illeti e megfeszített szellemi kapacitást. Köszönet érte.

Ködöböcz Gábor: Kiss Benedek. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2014, 255 old.
 S. CSOMA JÁNOS

Hősök és hősiess asszonyok

A napokban különösen érdekes könyvet hozott a posta. A nagyalakú, fényképekkel illusztrált kötet szerzője Nyáry Krisztián, a címe pedig *Igazi hősök*. A címben a hangsúly az „igazi” jelzőn van és a könyvet forgatva megtudjuk, miért: ez az alternatív hősök könyve, a 19–20. század magyar történelmének fontos, bár gyakran elfelejtett, illetve a szakirodalmon kívül alig ismert alakjait felidéző életrajz-gyűjtemény.

A harminchárom igazi hős a társadalom szinte minden rétegét felöleli: vannak köztük tudósok, feltalálók, művészek, színészek, sőt még egy jótékonykodó szelshámos is, a „Róbert bácsi” (Feinsilber Róbert) a harmincas évek ínségkönyháinak tolsztojánus szervezője, a szegények táplálója. A férfi-kiválóságok mellett természetesen jut hely Nyárynál a nőknek is: huszonöt férfi mellett nyolc nőről olvashatunk: vannak köztük vívóbajnokok (Elek Ilona), szavalóművésznők (a Kassák-feleség Simon Jolán), de megismerjük az első magyar orvosnőt (Hugonnai Vilma), illetve a nőnevelés hazai úttörőjét (Veres Pálné Beniczky Hermin) is. Nekem a nők névsorából csak egy hiányzott: a csodálatos Karig Sára, aki, miután Budapesten rengeteg üldözött zsidón segített, leleplezte az 1947-es „kékcédulás” választásokat, vagyis a Kommunista Párt csalásait és emiatt Szibériában, Vorkután kellett évekig szenvednie, majd utána Budapesten élt haláláig, szinte rangrejtve, alig ismert.

Ami a férfi-hősöket illeti, közülük első helyen említeném Semmelweis Ignácot, akinek kézmosást elő-

író „rögeszméje” számtalan fiatal nő életét mentette meg, a korabeli konzervatív orvostársadalom makacs ellenkezése ellenére. A depresszióit szenvedő, de Nyáry szerint „nem elmebeteg” Semmelweis felesége jóváhagyásával zárták be egy osztrák elmegyógyintézetbe, ahol az ápolók agyonverték és a haláleset okát száz évre (!) titkosítva meghamisították. Itt mindjárt meg is jegyeznék, hogy Nyáry hősei közül számosan végeztek életüket tragikus körülmények között. Lenkey János honvédkapitányt, aki megörlt aradi vár-fogságában, már nem is kellett kivégezniük Haynau pribékjeinek. Petschauer Attila vívóbajnokot mint munkaszolgálatost, agyonkínózták Ukrajnában. Halassy Olivér paralimpikus sportbajnokot, a könyv első „hősét”, zabrálok szovjet katonák lötték agyon 1946-ban. Jóllehet 1944 két igazi hőse, az embermentő katolikus Slachta Margit és Ocskay László emigrációban és nem erőszakos halállal halt meg, a kommunista emigráns polihisztor Madzsar József a Gulágban végezte, két ötvenhatos hős, a Mindszenty bíborost kiszabadító Pálinkás-Pallavicini Antal és Angyal István pedig a Kádár-rezsim első „megtorló” szakaszának esett áldozatul, Angyal főleg azért, hogy ne legyen élő tanúja Kádár János látványos pálvissza-fordulásának 1956-ban.

Mint jeleztük, Nyáry hőseinek listája elég változatos. A hatszoros Európa-bajnok (félcigány) Papp László és büszkén roma író és költő Lakatos Menyhért mellett vannak olyan többidentitású emberei, mint a görög–magyar Sina Simon, a Magyar Tudományos Aka-

démia szponzora és a román–magyar Gozdsu Manó, akinek öröksége, a Gozdsu-udvar ma Budapest egyik legmenőbb szórakozóhelye. De igazi hősné tartja Nyáry a svájci származású Ganz Ábrahám öntömestert, a tűzoltóság intézményét meghonosító Széchenyi Ödönt, (gróf Széchenyi István fiát), valamint Kner Izidort, akinek gyomai nyomdájából a legszebb magyarországi kiadványok kerültek ki 1935-ben bekövetkezett haláláig. És végre emléket állít annak a Rátz Lászlónak, aki a faszori gimnáziumban „a világ legnagyobb tudósait tanította”, név szerint a világhírű Neumann Jánost és Wigner Jenőt.

Bár megkapóak a fenti tudós- és vállalkozóportrék, a huszonegyedik századi idősebb korosztályú olvasóhoz, mint jómagam, a legközelebb a kortárs-portrék állnak, olyanoké, akiket esetleg személyesen (Bay Zoltán), vagy csak tartós jóhírűkből ismert (Cziffra György, Dr. Haynal Imre, Sárközi Márta). Utóbbi emblemikus alakja egy kétdiktatúrás korszaknak, amelyben mint Molnár Ferenc lánya és Sárközi György költő özvegye, a *Válasz* c. folyóirat háború utáni szerkesztője azt válaszolta az őt „eszmecezerére” felkérő Révai József kommunista ideológusnak: „Eszmémet nem cserélem el. Sárközinek”. Nyáry Krisztián gyűjteményét viszont olyan ember szerkesztette, akivel az alulírott is bármikor szívesen cserélné eszmét.

Nyáry Krisztián: *Igazi hősök. 33 magyar. Corvina, Budapest, 2014, 246 o.*

GÖMÖRI GYÖRGY